

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

KOBİ'LERİN MUHASEBE KÜLTÜRÜNÜN
İNCELENMESİ-ELAZIĞ İLİNDE ÜRETİM YAPAN
KOBİ'LERDE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Özcan DEMİR

HAZIRLAYAN
İrem TANYILDIZI

ELAZIĞ-2014

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

KOBİ'LERİN MUHASEBE KÜLTÜRÜNÜN İNCELENMESİ-ELAZIĞ İLİNDE
ÜRETİM YAPAN KOBİ'LERDE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Özcan DEMİR

HAZIRLAYAN
İrem TANYILDIZI

Jürimiz,.....tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliğiyle/oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****KOBİ'lerin Muhasebe Kültürünün İncelenmesi-Elazığ İlinde Üretim Yapan
KOBİ'lerde Bir Uygulama****İrem TANYILDIZI****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****İşletme Anabilim Dalı****Elazığ-2014; Sayfa: XV+151**

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler; gelir elde etmeleri, istihdam yaratmaları, ara malı üretmeleri, ekonomiye katkıları, küçük ve esnek yapıları nedeniyle ekonominin vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Günümüzde gelişen teknoloji ve rekabet, büyük işletmelerde olduğu gibi küçük işletmeleri de değişime zorlamaktadır. KOBİ'lerin küçük ve esnek yapıları KOBİ'ler için bir avantaj olarak nitelendirilirken kurum kültüründeki, bilgi sistemlerindeki, personelindeki, sermayesindeki vb. gibi eksiklikler değişim konusunda önündeki en büyük dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumun içinde yaşadığı kültür; bireyleri etkisi altına aldığı gibi işletmeleri, işletme çalışanlarını ve işletme sistemlerini de etkisi altına almaktadır. KOBİ'lerin, varlıklarını sürdürebilmeleri büyük işletmelere göre daha zordur. Pazarda var olabilmek için kullanabilecekleri en önemli rekabet silahları ise yönetim bilgi sistemleridir. Yönetim bilgi sistemlerinin en eskisi muhasebe bilgi sistemidir. Muhasebe bilgi sistemi; işletme personeline, yöneticilerine ve işletmeyle ilgili dış paydaşlara karar alma sürecinde yardımcı olan ve gerekli bilgiyi sunan bir bilgi sistemidir. Muhasebe bilgi sistemi teknolojik gelişmelerden etkilenen ve yönetim tarafında desteklenmesi gereken bir sistemdir. Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgiler kurumda hâkim olan iş yapma yöntemine, kültüre ve etik değerlere göre değişime uğramakta ve ihtiyaca uygun hale gelmektedir. Muhasebe bilgi sistemi diğer yönetim bilgi sistemlerine de bilgi akışı

sağlayan bir sistemdir. Bu nedenden dolayı KOBİ'ler de muhasebe bilgi sisteminin, KOBİ'lerde kurum kültürünün ve etik değerlerin muhasebe iş ve işlemlerindeki, bilgi sistemlerindeki etkisinin, kısacası muhasebenin işletmelerde oluşturduğu muhasebe kültürünün incelenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı KOBİ'lerin muhasebe kültürünü oluşturan finansal muhasebe kültürü, maliyet ve yönetim muhasebesi kültürü, muhasebe ve etik değerler ile muhasebe bilgi sistemleri arasındaki ilişkiyi ölçmektir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır, birinci bölümde; KOBİ'lerle ilgili bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde yönetim bilgi sistemlerine değinilmiş olup araştırmamızın konusunu oluşturan üretim yapan KOBİ'lerin muhasebe kültürünü oluşturan muhasebe bilgi sistemi, muhasebe kültürü ve etik değerler ayrıntılı olarak anlatılmıştır, üçüncü bölümde ise araştırma metodolojisi sunulmakta, araştırma sonuçlarına ilişkin bilgi verilmekte ve hipotezler test edilerek daha sonra yapılacak araştırmalara önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, Muhasebe Bilgi Sistemi, Muhasebe Kültürü, Etik Değerler.

ABSTRACT**Master Thesis****Examination of Accounting Culture in the Small and Medium sized Enterprises
(the SMEs) - A Practice in the Manufacturing SMEs in Elazığ.****İrem TANYILDIZI****Firat University****Institute of Social Sciences****Department of Business Administration****Elazığ-2014; Page: XV+151**

The SMEs (Small and Medium sized Enterprises) have been one of the essential elements of economy because of their contributions to economy with their small and flexible structures. Nowadays, advancing technology and competition is forcing the SMEs as well as the big businesses to alternate. Although SMEs' small and flexible structures are being categorized as an advantage, structural deficiencies in different areas such as corporate culture, information systems, employees and capital are the biggest disadvantages against alteration.

Society's culture also influences the enterprises, their employees, and operation systems as how it influences individuals. It is much harder for the SMEs to continue to their existence than big businesses. The SMEs' most important competition instrument is management information systems to survive in the market. The earliest management information system is accounting information system. Accounting information system is a data system that presents necessary data and helps to employees, managers and external stakeholders in decision process. . Accounting information system is a system, which is influenced by technological developments and needs to be supported by administration. The knowledge which is obtained from accounting information system has been changing and becoming to address the needs according to corporation's dominant working methods, its culture and ethical values. Accounting information system also provides information flow to other management information systems.

Therefore, the effect of SMEs accounting information system's, their corporate culture's and ethical values' on accounting work and processes and on information systems; shortly enterprise's accounting culture should be analyzed.

The purpose of this study is to determine the relationship between SME's accounting culture formed by financial accounting culture, cost and management accounting culture, accounting and ethical values, and accounting information systems.

The study includes three chapters. First chapter explains the information about SMEs. Second chapter addresses the informations systems in detail and explains the accounting culture of SMSs that is formed by financial accounting culture, accounting culture and ethical values. The third and last chapter includes methodology and results of tested and analyzed hypothesises, and recommendations for further research upon this subject.

Keywords: The SMEs, Accounting Information System, Accounting Culture and Ethical Values.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
ÖNSÖZ	XIII
KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER (KOBİ'LER)	3
1.1. KOBİ'lerin Gelişimi	3
1.2. KOBİ Tanımında Kullanılan Ölçütler	4
1.2.1. Nicel Ölçütler.....	4
1.2.2. Nitel Ölçütler	5
1.3. Dünya'da ve Türkiye'de KOBİ Tanımlamaları	6
1.3.1. Dünya'da KOBİ Tanımlamaları	7
1.3.1.1. AB'de KOBİ Tanımı	7
1.3.1.2. Almanya'da KOBİ Tanımı.....	7
1.3.1.3. İngiltere'de KOBİ Tanımı.....	7
1.3.1.4. Amerika Birleşik Devletleri'nde KOBİ Tanımı	8
1.3.1.5. Güney Kore'de KOBİ Tanımı	8
1.3.1.6. Fransa'da KOBİ Tanımı.....	8
1.3.1.7. İtalya'da KOBİ Tanımı	9
1.3.2. Türkiye'de KOBİ Tanımlamaları	9
1.3.2.1. KOSGEB Tanımı.....	10
1.3.2.2. Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank) Tanımı.....	10
1.3.2.3. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tanımı	10
1.3.2.4. Hazine Müsteşarlığı Tanımı	11
1.3.2.5. KOBİ Girişim Sermayesi ve Yatırım Ortaklığı A.Ş. Tanımı.....	11
1.4. KOBİ'lerin Sınıflandırılması	11
1.4.1. Fonksiyonları Bakımından Sınıflandırma	11

1.4.1.1. İmalat İşletmeleri	11
1.4.1.2. Ticaret İşletmeleri.....	11
1.4.1.3. Hizmet İşletmeleri	11
1.4.2. İşgören Sayısı Bakımından Sınıflandırma	12
1.5. KOBİ'lerin Özellikleri.....	12
1.6. KOBİ'lerin Avantajları	13
1.7. KOBİ'lerin Dezavantajları	14
1.8. KOBİ'lerin Temel Sorunları	15
1.8.1. KOBİ'lerin Yönetim Fonksiyonları Açısından Karşılaştıkları Sorunlar	16
1.8.1.1. KOBİ'lerin Planlama Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar	16
1.8.1.2. KOBİ'lerin Yönetim ve Örgütlenme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar ...	17
1.8.1.3. KOBİ'lerin Yönelme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar	18
1.8.1.4. KOBİ'lerin Kontrol (Denetim) Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar	18
1.8.2. KOBİ'lerin İşletme Fonksiyonları Açısından Karşılaştıkları Sorunlar	19
1.8.2.1. KOBİ'lerin Üretim Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar	19
1.8.2.2. KOBİ'lerin Pazarlama Yönetimi ile İlgili Sorunları	20
1.8.2.3. KOBİ'lerin Finansal Yönetim ile İlgili Sorunları	22
1.8.2.4. KOBİ'lerin İnsan Kaynakları Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar	24
1.8.2.5. KOBİ'lerin AR-GE ile İlgili Sorunları	24
1.8.3. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Diğer Sorunlar	26
1.8.3.1. KOBİ'lerin İhracatla İlgili Sorunları	26
1.8.3.2. KOBİ'lerin Vergi Sorunları	27
1.9. Türkiye'de KOBİ'lere Destek Veren Kurum ve Kuruluşlar	28
1.9.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)	29
1.9.2. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı.....	31
1.9.3. Türkiye Halk Bankası.....	32
1.9.4. Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET).....	33
1.9.5. Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV)	33
1.9.6. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası	34
1.9.7. Esnaf Kefalet Kooperatifleri.....	34
1.9.8. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB).....	34

1.9.9. İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME)	34
1.10. KOBİ'lerin Ekonomimizdeki Yeri ve Önemi	35

İKİNCİ BÖLÜM

2. MUHASEBE KÜLTÜRÜ.....	39
2.1. Bilgi Sistemleri.....	39
2.2. Temel İşletme Bilgi Sistemleri.....	41
2.2.1. Yönetim Bilgi Sistemi	41
2.2.2. Üretim Bilgi Sistemi	42
2.2.3. Pazarlama Bilgi Sistemi	42
2.2.4. İnsan Kaynakları Bilgi Sistemi	43
2.2.5. Finansal Bilgi Sistemi	44
2.2.6. Muhasebe Bilgi Sistemi.....	45
2.3. Muhasebe Bilgi Sisteminin Gelişimi ve Önemi.....	46
2.3.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Alt Sistemleri	49
2.3.1.1. Finansal Muhasebe Sistemi (Genel Muhasebe Sistemi)	50
2.3.1.2. Maliyet Muhasebesi Sistemi	50
2.3.1.3. Yönetim Muhasebesi Sistemi.....	53
2.3.2. Muhasebe Bilgi Sisteminin Amaçları	54
2.3.3. Muhasebe Bilgi Sisteminin Elemanları.....	55
2.3.3.1. Personel.....	56
2.3.3.2. Haberleşme.....	56
2.3.3.3. Donanım ve Yazılım.....	57
2.3.3.4. Raporlar.....	57
2.3.4. Muhasebe Bilgi Sisteminin Kullanıcıları	58
2.3.5. Muhasebe Bilgi Sisteminin Organizasyona Katkıları	58
2.4. Muhasebe Kültürü	59
2.5. Muhasebe Kültüründe Etik ve Muhasebe Mesleği.....	61
2.5.1. Muhasebe Mesleği	63
2.5.1.1. Muhasebe Sistemine İlişkin Fonksiyonları	63
2.5.1.2. Karar Destek Sistemine İlişkin Fonksiyonları	64
2.5.1.3. Denetim Sistemine İlişkin Fonksiyonları.....	65
2.5.2. Muhasebe Mesleği ve Etik	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOBİ'LERİN MUHASEBE KÜLTÜRÜNÜN İNCELENMESİ-ELAZIĞ İLİNDE ÜRETİM YAPAN KOBİ'LERDE BİR UYGULAMA	67
3.1. Araştırma Yapılan İşletmeler Hakkında Bilgiler	67
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	67
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	67
3.4. Araştırmanın Yöntemi	68
3.4.1. Evren ve Örneklem	68
3.4.2. Verileri Toplama Tekniği ve Aracı	69
3.4.3. Anket Formunun Hazırlanması	69
3.4.4. Verilerin Toplanması	69
3.5. Araştırma Modeli Geliştirme	70
3.6. Araştırmanın Hipotezleri	72
3.7. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	73
3.7.1. Güvenirlilik Analizi	73
3.7.2. Betimleyici İstatistikler	75
3.7.2.1. Katılımcılara Ait Betimleyici İstatistikler	76
3.7.2.2. İşletmeye Ait Betimleyici İstatistikler	78
3.7.2.3. Finansal Muhasebe Kültürü ile İlgili Betimleyici İstatistikler	82
3.7.2.4. Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü ile İlgili Betimleyici İstatistikler	85
3.7.2.5. Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler ile İlgili Betimleyici İstatistikler	87
3.7.2.6. Muhasebe Bilgi Sistemi ile İlgili Betimleyici İstatistikler	91
3.7.3. Aritmetik Ortalama, Varyans ve Standart Sapma Analizleri	93
3.7.4. Karar Ağacı ve CHAID Analizi	96
3.7.4.1. Muhasebe Bilgilerine Gerekli Önem Verilmektedir İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	98
3.7.4.2. Finansal Tablolar Kanuni Zorunluluktan Dolayı Hazırlanmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	100
3.7.4.3. Finansal Tablolar Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Göre Hazırlanmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	101
3.7.4.4. Kanuni Defterler İşletme Dışında Bir Meslek Mensubu Tarafından Tutulmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	103

3.7.4.5. Muhasebe Biriminden Elde Edilen Bilgiler İşletme Dışındaki İlgili Kişilerle Paylaşılmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	105
3.7.4.6. Genel Muhasebe Bilgileri Dışında Maliyete Yönelik Muhasebe Bilgilerine De Önem Verilmektedir İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	107
3.7.4.7. Ayrı Bir Maliyet-Yönetim Muhasebesi Birimi Vardır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı.....	109
3.7.4.8. Hammadde ve Stok Takibi Muhasebe Bilgi Sisteminden Yapılmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	111
3.7.4.9. Muhasebe Biriminden Elde Edilen Her Türlü Bilgi Anında Yönetime Bildirilmektedir İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı.....	113
3.7.4.10. Karar Verme Sürecinde Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Verilerinden Yararlanılmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	115
3.7.4.11. Maliyet Analizlerinden Elde Edilen Bilgiler Denetime Yardımcı Olmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı.....	117
3.7.4.12. Dürüstlük Muhasebe Kuramında Büyük Önem Taşımaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	119
3.7.4.13. Muhasebe Bilgilerinin Sunulmasında Şeffaflık İlkesine Uyulmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	121
3.7.4.14. Muhasebe Kayıtları Hesap Verebilir Şekilde Tutulmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	123
3.7.4.15. Muhasebe Biriminde Çalışanlar İşletmenin Çıkarlarını Korumaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	125
3.7.4.16. Gelir Arttıkça Etik Değerlere Verilen Önem Artmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı	127
3.7.4.17. Mali Tablolarda Hangi Bilgilerin Yer Alacağına Yönetim Karar Vermektedir İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı.....	129
SONUÇ VE ÖNERİLER	131
KAYNAKÇA	136
EKLER	148
ÖZGEÇMİŞ	151

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de KOBİ Sınıflandırması	9
Tablo 2. $\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri	68
Tablo 3. Ölçeğin Güvenirlilik Analizi	73
Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	76
Tablo 5. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı	76
Tablo 6. Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	77
Tablo 7. Katılımcıların İşletmede Çalıştıkları Bölümlere Göre Dağılımı	77
Tablo 8. Katılımcıların Çalıştıkları Bölümde Çalışma Yıllarına Göre Dağılımı	78
Tablo 9. İşletmelerin Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımı	78
Tablo 10. Aile İşletmelerinin Dağılımı	79
Tablo 11. İşletme Sahiplerinin Aynı Zamanda Yönetici Olduğu İşletmelerin Dağılımı	79
Tablo 12. İşletmelerin Hukuki Yapıların Göre Dağılımı	80
Tablo 13. İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Alanlara Göre Dağılımı.....	80
Tablo 14. İşletmelerin Çalışan Personel Sayılarına Göre Dağılımı	81
Tablo 15. İşletmelerin Yıllık Net Satış Hasılatlarına Göre Dağılımı	81
Tablo 16. İşletmelerin Muhasebe Faaliyetlerini Yürütme Şekline Göre Dağılımı	82
Tablo 17. Finansal Muhasebe Kültürü ile İlgili Betimleyici İstatistikler	82
Tablo 18. Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü ile İlgili Betimleyici İstatistikler.....	85
Tablo 19. Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler ile İlgili Betimleyici İstatistikler	87
Tablo 20. Muhasebe Bilgi Sistemi ile İlgili Betimleyici İstatistikler	91
Tablo 21. Finansal Muhasebe Kültürü ile İlgili Standart Sapma, Ağırlıklı Ortalama ve Varyans Değerleri.....	94
Tablo 22. Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü ile İlgili Standart Sapma, Ağırlıklı Ortalama ve Varyans Değerleri.....	94
Tablo 23. Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler ile İlgili Standart Sapma, Ağırlıklı Ortalama ve Varyans Değerleri.....	95
Tablo 24. Muhasebe Bilgi Sistemi ile İlgili Standart Sapma, Ağırlıklı Ortalama ve Varyans Değerleri.....	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. İfade 14.1 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	98
Şekil 2. İfade 14.2 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	100
Şekil 3. İfade 14.3 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	101
Şekil 4. İfade 14.6 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	103
Şekil 5. İfade 14.10 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	105
Şekil 6. İfade 15.1 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	107
Şekil 7. İfade 15.2 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	109
Şekil 8. İfade 15.5 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	111
Şekil 9. İfade 15.6 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	113
Şekil 10. İfade 15.7 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	115
Şekil 11. İfade 15.9 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	117
Şekil 12. İfade 16.2 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	119
Şekil 13. İfade 16.3 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	121
Şekil 14. İfade 16.4 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	123
Şekil 15. İfade 16.6 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	125
Şekil 16. İfade 16.9 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	127
Şekil 17. İfade 16.16 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı.....	129

ÖNSÖZ

İçerisinde bulunduğumuz yüzyılda değişen ve gelişen teknolojiden, yeniliklerden en fazla etkilenen kesim işletmelerde muhasebe birimi ve muhasebe birimi çalışanları olmuştur. Teknolojik gelişmeler ve yenilikler muhasebe çalışanlarının sorumluluklarını artırmış ve karar verme sürecinde onları daha etkili hale getirmiştir.

Muhasebe bir işletmede olmazsa olmaz kavramlardan biridir. Nasıl ki bir bireyin gelirene ve giderine göre satın alma kararında bir hesap yapması gerekiyorsa işletmeler içinde fiyat ve kâr analizlerinde, mevcut durumunun belirlenmesinde, geleceğe yönelik kararların verilmesinde, kurum içi ve kurum dışı hesap verme sorumluluğunun yerine getirilmesinde, kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasının sağlanmasında, muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerden yararlanılması gerekmektedir.

Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin doğru yerde ve doğru zamanda kullanılması işletmenin beklentilerine ve doğru yorumlanmasına bağlıdır. Muhasebe bilgileri; muhasebe bilgilerinin kaydedilme yönteminden, kaydeden kişinin yetkinliğinden, yönetimin tutumundan, işletmede hâkim olan kültürden ve bireylerin etik değerlere verdikleri önemden, iç ve dış bilgi kullanıcılarının beklentilerinden etkilenebilecek bir yapıya sahiptir. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin genel de aile işletmeleri olmaları, sahiplerinin aynı zamanda yönetici olmaları, işletmelerin muhasebe faaliyetlerini dışarıdan aldıkları muhasebe desteğiyle sürdürmeleri, KOBİ'lerin muhasebe biriminde hâkim olan muhasebe kültürünü etkilemektedir.

Bu çalışmada Elazığ'da üretim yapan KOBİ'lerin finansal muhasebe kültürü, maliyet ve yönetim muhasebesi kültürü, etik değerlere ve muhasebe bilgi sistemine bakış açıları incelenmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmam süresince bilgisini ve vaktini benden esirgemeyen çok değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Özcan DEMİR'e, akademik hayatta her zaman yanımda olduğunu hissettiğim Yrd. Doç. Dr. Atilla YÜCEL'e, istatistiksel olarak yol gösterici olan Öğretim Görevlisi Emrah Hanifi FIRAT'a ve Fırat Üniversitesi İşletme Bölümü Hocalarına, hayatımın her döneminde beni destekleyen ve yanımda olan canım aileme ve manevi desteklerini benden esirgemeyen başta kuzenim Pelin BEDİR'e ve Aysel MURAT olmak üzere tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
ASOBAT	: A Statement of Basic Accounting Theory
A.Ş.	: Anonim Şirket
BAĞ-KUR	: Bağımsız Çalışanlar Kurumu
CE	: Conformance Européenne
CHAID	: Chi-Squared Automatic Interaction Detection – Ki-Kare Otomatik Etkileşim Analizi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
EIB	: European Investment Bank
EXIMBANK	: Türkiye İhracat Kredi Bankası
FF	: Fransız Frankı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
ISO 9000	: International Organization for Standardization 9000
İGEME	: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezi
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÜSGET	: Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
MEKSA	: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
MPM	: Milli Prodüktivite Merkezi
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
SBA	: Small Business Administration
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STB	: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
SYKB	: Sınai Yatırım ve Kredi Bankası
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu

TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	: Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İş Kurumu
UNIDO	: United Nations Industrial Development Organization
VB.	: Ve Benzeri
VD.	: Ve Diğerleri
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

GİRİŞ

Ülke ekonomileri incelendiğinde KOBİ'lerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde üretimin ve istihdamın temel kaynağı KOBİ'lerdir. KOBİ'ler üretime ve istihdama sağladıkları katkılar ile bölgesel farklılıkların giderilmesine ve bölgesel gelişmişliğe öncülük etmektedirler. KOBİ'lerin ekonomiye sağladıkları avantajlar yanında kendilerine özgü dezavantajları bulunmaktadır.

Yaşanan bilgi çağında çağın gerisinde kalmak ve gerekli fırsatları kullanmamak işletmeleri her geçen gün daha da geriye götürmektedir. İşletmelerin mevcut durumlarından hareketle güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeleri, dış çevreden kaynaklanan fırsatlardan yararlanmaları ve tehditleri azaltmaları bilgiye anında erişmelerine bağlıdır. Büyük işletmelerin KOBİ'lerden her zaman önde olmasının en önemli nedeni de burada ortaya çıkmaktadır. Çünkü büyük işletmeler teknolojik gelişmeleri takip etmekte, işletmelerinde kurumsal yapıyı oluşturmakta, çalışanlarını uzman kişilerden seçmekte, elde ettiği her türlü bilgiyi işletme lehine kullanmayı bilmektedir. KOBİ'lere baktığımızda ise KOBİ'ler daha çok yönetimin etkisinde kalmakta ve ona göre şekillenmektedir. KOBİ'ler değişime daha kolay uyum sağlayacak esnek bir yapıya sahip olmalarına karşı yönetim desteğinin olmaması ve yeterli maddi güce sahip olmamaları nedeniyle daha da geride kalmaktadır. KOBİ'lerde stratejik önem taşıyan alanlar kurum içinde oluşturulmak yerine dışarıdan destek alınarak sürdürülmektedir. Bunlardan biri ve en önemlisi muhasebedir.

Günümüzde muhasebe; basit şekilde defter tumanın ötesinde işletmenin vereceği kararlarda yol gösterici bir nitelik gösteren, teknolojinin gelişmesiyle birlikte sürekli kendini yenileyen bir sistem haline gelmiştir. İşletmelerin ve yöneticilerin, meydana gelen değişimin mevcut durumlarını ve gelecekteki durumlarını etkileme derecelerini incelemeleri gerekmektedir. Bu amaca ulaşabilmeleri yöneticilerin bilgileri doğru kaynaktan almalarına bağlıdır. İşletmede iç ve dış çevreden gelen bilgileri alma, kayıtlama, raporlama, yorumlama ve ilgililere sunma muhasebe fonksiyonunun görevidir. Dolayısıyla muhasebenin işletme içi ve işletme dışı değişimlerden etkileneceği açıktır.

İşletme içinde yönetimin ve çalışanların tutum ve davranışlarını gösteren, işletmelere kimliğini kazandıran işletme kültürü ile işletmede var olan muhasebe sistemi

arasında bir ilişki vardır. Yönetim tarafından desteklenen ve alanında uzman kişilerin çalıştığı işletmelerde muhasebe birimine verilen önem diğerlerinden çok daha fazladır. Muhasebe bilgi sistemi başta olmak üzere diğer birimlerini profesyonel olarak kuran işletmelerde, doğru kararların alınması ve alınan kararların doğru yerlerde kullanılması sonucunda başarı kaçınılmazdır.

Büyük işletmelerde muhasebe bilgi sistemi kurum içinde kurulmakta ve alanında uzmanlaşmış kişiler bu birimlerde çalışmakta, yönetim tarafından gerekli teknolojik destek bu birime sağlanmaktadır. Küçük ve orta boy işletmelerde ise muhasebe birimi kurulmasından ziyade bu faaliyetler muhasebe firmalarından destek alınarak sürdürülmektedir. KOBİ'lerde ön muhasebe, işletme içinde ilgili kişiler tarafından tutulan kayıtlardan elde edilmektedir. Yöneticiler tarafından etkin bir muhasebe biriminin kurulmamasının sonucu olarak muhasebe firmalarından elde edilen bilgilere göre kararlar alınmaktadır. Alınan kararlarda; işletme dışında çalışan muhasebe firmalarının muhasebe bilgilerine verdikleri önem, yöneticilerin muhasebe bilgilerine verdikleri önem, kurum kültürü, bireylerin etik değerlere verdikleri önem ve muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin yorumlanma şekli etkili olmaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde KOBİ tanımlamasında kullanılan nicel ve nitel ölçütlere, Türkiye ve Dünya'daki KOBİ tanımlamalarına, KOBİ'lerin özelliklerine, avantajlarına ve dezavantajlarına, KOBİ'lere destek veren kurum ve kuruluşlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde yönetim bilgi sistemlerine değinilmiş olup araştırmamızın konusunu oluşturan üretim yapan KOBİ'lerin muhasebe kültürünü oluşturan muhasebe bilgi sistemi, muhasebe kültürü ve etik değerler ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Son bölümde ise Elazığ'da üretim yapan KOBİ'lerin muhasebe kültürü ile ilgili verilerin anket çalışması sonuçlarının istatistiksel analizi ve değerlendirmesi yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER (KOBİ'LER)

KOBİ'ler genelde bir şahıs tarafından kurulan, sahip ya da sahiplerince yönetilen, büyümesi için sermayeyi kendi içinden sağlayan, yerel çalışan, üretim yaptığı alanda çok fazla etkili olamayan göreceli olarak küçük iktisadi birimlerdir (Aypek, 2001:145). KOBİ'ler sermayeyi kendi içlerinden sağladıkları için az sermaye ile çalışmakta, sermaye kullanımı az olduğu için de genel olarak el emeğine dayalı üretim yapmaktadırlar.

1.1. KOBİ'lerin Gelişimi

KOBİ'ler, sanayi devrimine kadar temel üretim birimi olarak ekonomide yer almışlardır (Özdemir, Ersöz ve Sarıoğlu, 2006:41). Sanayi devrimi ile birlikte küçük işletmelerin ekonomideki yeri sarsılmaya başlamıştır.

Büyük işletmelerle rekabet edemeyen küçük işletmeler, gelişmiş ülkelerde temel üretim birimi olma özelliğini kaybetmelerine karşın birçok ülke açısından üretim ve istihdam konusunda kaynak olma özelliklerini sürdürmüşlerdir (Özdemir vd., 2006:41).

1945-1970 döneminde, dünyada büyük ölçekli işletmelere ağırlık verilerek ekonomik büyüme ve kalkınma faaliyetleri yürütülmüştür. Fakat KOBİ'lerin büyük işletmeler karşısında üstün yanlarının olduğunun anlaşılmasıyla beraber büyük ölçekli işletmeler, önem kaybetmiştir (Ay, 2008:2). Sanayi devrimiyle beraber küçük işletmeler aleyhine yaşanan durum büyük işletmeler tarafından da yaşanmaya başlamıştır.

1980'lere kadar gümrük duvarları ile korunan sanayimizde, atölye niteliğindeki küçük ve orta ölçekli kuruluşlar yaşamlarını nispeten rahat bir şekilde sürdürebilmişlerdir. Aynı süreç büyük sanayi kuruluşları için de geçerli olmuştur. 1980'lerde başlayan liberalizm hareketi, öncelikle durumun ciddiyetini kavrayan büyük sanayi kuruluşlarını kendilerini toparlama zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmıştır. Düşük ücretlerin hüküm sürmekte olduğu 1970'lerde emek yoğun olarak sürdürülen üretim, 1980'lerde yeni yatırımlarla makine yoğun durumuna getirilmeye çalışılmıştır. Buna paralel olarak da büyük sanayi, çekirdeğini yani maaşlı kadrosunda çalışan personel sayısını olanağı oranında daraltırken bilhassa büyük sanayi kuruluşlarına hizmet edecek verimli bir yan sanayi doğurmak gereksinimini hissetmiştir. Bu şekilde

KOBİ olarak adlandırdığımız küçük ve orta ölçekli modern ve verimli sanayi doğmuştur (Garih, 2000:66-67). Büyük işletmeler küçük işletmeleri kendilerine ara malı üreten birimler ve el emeğine dayalı üretimlerini yaptırabilecekleri yerler olarak görmüşlerdir.

1980 yılından itibaren ölçek ekonomileri görüşüne alternatif olarak “Küçük güzeldir.” görüşü kabul görmeye başlamış, küçük ve esnek yapıları ile ekonomiye katkı sağlayan KOBİ'ler tüm dünyanın gündemine taşınmıştır (Oktay ve Güney, 2002:1).

1.2. KOBİ Tanımında Kullanılan Ölçütler

Tüm ekonomilerin temel dinamiğini oluşturmasına rağmen, bugün dünya literatüründe üzerinde fikir birliği sağlanmış bir KOBİ tanımı bulunmamaktadır. Kavramın kapsamı ekonomik kalkınmışlık düzeyine göre farklılık gösterirken, aynı kalkınma düzeyindeki ülkeler arasında da kapsam değişmektedir. Hatta kimi zaman aynı ülkenin değişik sektörlerinde farklı şekilde tanımlanırken, aynı sektördeki kurumlar arasında da bu konuda fikir birliği bulunmayabilmektedir. Bu farklılaşmanın temel nedeni, KOBİ'lerin buldukları ülkeye ve sektöre göre nicel ve nitel olarak değişik özellikler göstermeleridir (Sarıaşlan, 1994:12). Gelişmekte olan bir ülkede, büyük işletme olarak tanımlanan bir firma, gelişmiş bir ülkede küçük veya orta ölçekli olarak tanımlanabilmektedir (Memiş ve Sever, 2001:68).

KOBİ tanımında kullanılan ölçütler nicel ve nitel ölçütler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

1.2.1. Nicel Ölçütler

KOBİ'ler olgusunu nicel ölçütlere dayandırma eğilimi özellikle işletme iktisadı literatüründe çok yaygın bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın en önemli gerekçesi nitel ölçütlere dayanılarak işletmelerin küçük, orta ve büyük işletmeler şeklinde açık, objektif ve belirgin bir sınıflandırmaya tabi tutulamayacağıdır. Böylece işletme iktisadı literatüründe genellikle ikili bir sınıflandırmaya gidilmektedir; bir tarafta bir grup olarak ele alınan KOBİ'ler, diğer tarafta büyük işletmeler (Müftüoğlu, 1998:42).

KOBİ'lerin sayılabilen, ölçülebilen özellikleri ile azalıp çoğalan durumları KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan nicel ölçütleri oluşturmaktadır.

Nicel ölçütlerin kullanılmasının sebebi objektif, uygulanabilir ve sağlıklı bir ölçüt olmasıdır. Kriterlerin bazıları şunlardır (Hummuita, Nummella, 2001:15; Özgen ve Doğan, 1997:26):

- ✓ Personel sayısı,
- ✓ İşletmelerin kapasiteleri,
- ✓ Kârları,
- ✓ Harcadıkları enerji miktarı,
- ✓ Sermaye miktarı,
- ✓ Katma değer,
- ✓ Ödedikleri maaşlar,
- ✓ Üretim hacmi,
- ✓ Kullanılan malzeme ve hammadde miktarı,
- ✓ Kullanılan makine ve teçhizat miktarı,
- ✓ Aktif değerlerin tutarları,
- ✓ Pazar payı,
- ✓ Kullanılabilir alan ve hacim,
- ✓ Sabit varlıkların değeri,
- ✓ Yıllık satış tutarı,
- ✓ Kâr hacmi,
- ✓ Piyasa payı,
- ✓ Makine park değeri KOBİ'lerin nicel ölçüt kriterleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.2. Nitel Ölçütler

İşletme büyüklüğünün ve özellikle de KOBİ'ler olgusunun belirlenmesinde ve tanımlanmasında nicel ölçütlerin yanında nitel ölçütlerin de gerekliliği sık sık vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımın temel dayanağı konunun salt işletme iktisadının dar kalıpları içinde ele alınamayacağı, daha geniş kapsamlı olduğu şeklindeki görüşün bir sonucudur (Müftüoğlu, 1998:42).

Çalıştırılan işçi sayısı da dâhil olmak üzere nicel ölçütlerin tek başına işletme büyüklüğünü sağlıklı bir şekilde belirlemesi güçtür. Ayrıca, her ülke kendi gelişmişlik düzeyine uygun farklı nicel ölçütler kullanmaktadır. Ölçütler aynı ülkede aynı anda örgütsel yapılarca amaçlarına göre değişiklik gösterebilirken zaman içerisinde de değişikliğe uğrayabilmektedir. Bu nedenle nicel ölçütlerle durağan (statik) bir küçük işletme tanımının yapılması olanaksız görülmektedir. Bu güçlüğü gidermek için nicel

ölçütlerin yanında sayısal olarak ifade edilemeyen ve işletmelerin niteliğini ön plana çıkaran nitel ölçütler de kullanılmaktadır (Yörük ve Ban, 2003:5-6).

KOBİ'lerin, ülkelere ve sektörlere göre değişen özellikleri bulunmasına rağmen bu işletmeleri tüm ülkelerde büyük işletmelerden ayıran belirgin özellikleri vardır (Sarıaslan, 1994:12). Bir nitel tanım olarak KOBİ; işletme içinde finansman, muhasebe, personel yönetimi, üretim, üretim süreci ve pazarlama hizmetleri ile satış gibi kritik yönetim kararlarının tümünü bir veya iki kişinin verdiği işletmelerdir (Small Business Service, 2001:1). KOBİ'lerin nitel özellikleri, nicel özellikler gibi sayısal olarak tanımlanamayan ya da ölçülemeyen özelliklere ilişkin ölçütlerdir.

KOBİ'lerin en çok kabul gören nitel özelliklerinden bazıları aşağıdaki gibidir (Sarıaslan, 1994:12; Akgemci, 2001:1; Şimşek, 2002:27):

- ✓ Genellikle işletme yöneticisi, işletme sahibi olduğu için yönetim bağımsızdır.
- ✓ Sermaye bir kişi veya küçük bir grup tarafından sağlanır.
- ✓ İşletmelerin pazarı yerel olmamasına rağmen, faaliyet alanları temelde yerel düzeydedir.
- ✓ İşletmeler sektördeki rakiplerine oranla daha küçüktürler.
- ✓ Yönetim tekniklerinde yetersizlikler bulunmaktadır.
- ✓ Sermayeleri sınırlı ve finansal yetersizlikleri vardır.
- ✓ İş bölümü ve uzmanlaşma dereceleri düşüktür.
- ✓ İşletmelerin sahip olduğu pazar payı azdır.
- ✓ İşletmelerin satış ve satın almadaki pazarlık güçleri oldukça düşüktür.

1.3. Dünya'da ve Türkiye'de KOBİ Tanımlamaları

KOBİ'lerin tanımında uluslararası bir kavram birliği yoktur. Her ülke gelişmişlik düzeyine göre ve her sektör kendi teknik durumuna göre KOBİ'leri farklı biçimde tanımlamaktadır. Çünkü işletmelerin tüm özelliklerini kapsayan kalıcı bir tanım geliştirmek mümkün değildir. Ancak bir genellemeye gidildiğinde ülkelerin tanımları; ölçülebilen bir özellik gösteren satış miktarı, yatırılan sermaye miktarı ve personel sayısına dayandırılmaktadır (Sarıaslan, 1994:15).

1.3.1. Dünya’da KOBİ Tanımlamaları

1.3.1.1. AB’de KOBİ Tanımı

1 Ocak 2005’den itibaren yürürlüğe giren Avrupa Birliği KOBİ tanımı sayılan ölçütler kapsamında: 250 kişiden az işçi çalıştıran, yıllık satış cirosu 50 milyon Euro’yu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibariyle 27 milyon Euro’yu geçmeyen, bağımsızlık kriterine uygun olan, işletmeler KOBİ tanımını oluşturmaktadır (Çolakoğlu, 2002:5).

AB bankacılık sisteminin temelini oluşturan Basel II kriterlerine göre KOBİ tanımı, firmaların yıllık cirolarına göre yapılmaktadır. Yıllık cirosu 50 Milyon Euro’yu geçmeyen firmalar KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Buna göre satışları 50 Milyon Euro’dan az olan, istihdam ettiği kişi sayısı 250’yi aşmayan işletmeler KOBİ olarak nitelendirilmektedir (Yayla ve Kaya, 2005:12).

1.3.1.2. Almanya’da KOBİ Tanımı

Almanya’da KOBİ’lerin tanımı çalıştırılan işçi sayısı ve yıllık ciro ile belirlenmektedir. 1-49 işçi çalıştırılan ve yıllık cirosu 100 bin Alman Markı ile 2 milyon Alman Markı arasında olan işletmeler küçük ölçekli işletme, 50-500 işçi çalıştıran ve yıllık cirosu 2 milyon Alman Markı ile 50 milyon Alman Markı arasında olan işletmeler ise orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmaktadır (Özdoğan, 2007:7).

1.3.1.3. İngiltere’de KOBİ Tanımı

İngiltere’de KOBİ tanımı sektöre ve işçi sayısına göre değişmektedir. İmalat sanayi de faaliyette bulunan işletmeler 250 işçiden daha az, inşaat sektöründe ve madencilik sektöründe faaliyet gösteren işletmeler 25 işçiden daha az, perakende ticaret faaliyetinde bulunan işletmeler yıllık cirosunun 50 bin Pound’dan az, toptan ticaret faaliyetinde bulunan işletmeler yıllık cirosunun 200 bin Pound’dan az olması şartıyla KOBİ olarak tanımlanmaktadır (Akgemci, 2001:2). Yıllık ciro ve işçi sayısına göre sektörlerdeki KOBİ tanımı değişmektedir.

İstatiksel kullanımlarda İngiltere Ticaret ve Sanayi Bakanlığı genellikle aşağıdaki tanımı kullanmaktadır (Koç, 2008:12):

Mikro ölçekli: 0–9 çalışanı olan işletmeler.

Küçük ölçekli: 0–49 çalışanı olan işletmeler (mikro ölçekli firmaları da içermektedir).

Orta ölçekli: 50–249 çalışanı olan işletmeler.

Büyük ölçekli: 250'nin üzerinde çalışanı olan işletmelerdir.

1.3.1.4. Amerika Birleşik Devletleri'nde KOBİ Tanımı

ABD'de KOBİ'lerin resmi bir tanımı yoktur. Kuruluşların tanımında kullanılan nicel ölçüyü; çalışan işçi sayısı ve satış tutarı oluşturmaktadır. ABD'de küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği veren federal bir kuruluş olan SBA (Small Business Administration) Büyüklük Standartları Bürosu tanımlamasına göre; küçük işletme kriteri olarak imalat sanayinde personel sayısı (50-1500 kişi), toptancı kuruluşlarda personel sayısı ve yıllık satış gelirleri (500'e kadar personel ve 25 milyon dolar satış), perakendeciler ve hizmet işletmeleri için de yıllık satış gelirleri (3-13 milyon dolar) göz önüne alınmaktadır (Şengezer, 1992:12).

1.3.1.5. Güney Kore'de KOBİ Tanımı

Güney Kore'de sanayi üretimi, fabrika ve fabrika dışı üretim şeklinde ikiye ayrılmaktadır. 5 işçiden daha çok sayıda personel çalıştıran üretim birimleri fabrika tanımına girmektedir. Personel sayısı 5'in altında kalan üretim birimleri ise fabrika dışı yani sanayi dışı sayılmaktadır. KOBİ'ler ile büyük işletmeler arasındaki ayırım ise, çalışan işçi sayısının 300 işçinin üzerinde olup olmamasına bağlıdır (Müftüoğlu, 1998:112).

1.3.1.6. Fransa'da KOBİ Tanımı

Fransa'da KOBİ'ler için resmi bir tanım yoktur. KOBİ'ler Konfederasyonu (General Confederation For Small and Medium-Sized Enterprises) 50 kişiden az işçi çalıştıran işletmeleri küçük işletme olarak kabul etmektedir (Yeğen, 1990:16). Bu konfederasyon 50'den fazla ve 500'den az işçi çalıştıran işletmeleri de orta ölçekli işletme grubuna dâhil etmiştir. Bu ayrıma ilaveten satış tutarları üzerinden de bir ayrıma gidilmiş, yıllık satış tutarları 50 milyon Fransız Frankı'nı aşmayan işletmeler küçük ve orta ölçekli işletme kabul edilmiştir (Ayvaz, 1992:4). 50 Milyon FF satış hacmi sınırı devlet yardımları uygulamasında 100 Milyon FF'ne kadar yükseltilmiştir (Müftüoğlu, 1998:110).

Fransa'da KOBİ'ler; yöneticilerin şahsen ve doğrudan doğruya mali, teknik, sosyal, ahlaki ve yasal zorunluluklar üstlendiği işletmeler olarak da tanımlanmaktadır

(Çelik ve Akgemci, 2007:118). Yöneticiler ile işletmeler arasındaki ilişki birbirine sıkı sıkıya bağlıdır.

1.3.1.7. İtalya’da KOBİ Tanımı

İtalya’da personel sayısı ve sabit sermaye tutarı, göz önüne alınan nicel ölçütlerdir. Nitel ölçütler ise yönetim organizasyonla ilgilidir. Yönetimde iş bölümüne gidilmesi yani profesyonelliğin varlığı, işletmenin büyük; profesyonel yönetimin olmayıp yönetimin tek elde toplandığı, takım çalışmasının olmadığı işletmeler ise küçük ölçekli olarak kabul edilmektedir (Ekinci, 1999:17). İtalya’da işletmeler çalışan kişi sayısına göre sınıflandırılırken, küçük ve orta boy işletmeler en fazla 250 işçi çalıştıran ve sabit sermaye yatırımı 3 Milyar İtalyan Lire’ini aşmayan işletmeler olarak tanımlanmıştır. İşçi sayısına göre 1-19 işçi çalıştıranlar çok küçük işletme, 20-99 işçi çalıştıranlar küçük işletme, 100-250 işçi çalıştıranlar orta işletme ve 250 işçiden fazla işçi çalıştıranlar büyük işletme olarak sınıflandırılmıştır (Akgemci, 2001:2).

1.3.2. Türkiye’de KOBİ Tanımlamaları

Ülkemiz açısından geçmişteki KOBİ tanımlamalarına baktığımızda hemen hemen her kurumun kendine özgü bir KOBİ tanımı olduğu görülmektedir. Önemli olan bunlarda bir ortak paydadır. Ortak payda; işçi sayısı, bilanço veya satış hasılatı, işletme sahipliği, üretim faaliyeti kriterleri olabilir. KOBİ tanımı kriterlerinde bunlar yer almalıdır (Tüzmen, 2000:4). Genel olarak işçi sayısı, bilanço veya satış hasılatı baz alınmaktadır.

04.11.2012 tarih ve 790 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik ile KOBİ tanımı revize edilmiştir. Bu tanıma göre, KOBİ’ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:

Tablo 1. Türkiye’de KOBİ Sınıflandırması

KRİTER	MİKRO ÖLÇEKLİ KOBİ	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KOBİ	ORTA ÖLÇEKLİ KOBİ
Çalışan Personel Sayısı	<10	<50	<250
Yıllık Net Satış Hasılatı	≤ 1 Milyon TL	≤ 8 Milyon TL	≤ 40 Milyon TL
Yıllık Mali Bilanço Toplamı	≤ 1 Milyon TL	≤ 8 Milyon TL	≤ 40 Milyon TL

Kaynak: <http://www.kobi.org.tr> (Erişim: 25.04.2013)

1.3.2.1. KOSGEB Tanımı

20.04.1990 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 3624 sayılı Kanunda; ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı kurulması kararlaştırılmıştır. Kuruluşun kısa adı KOSGEB'dir.

1.3.2.2. Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank) Tanımı

20.05.2013 tarihinde yayımlanan Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. Türk Eximbank KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri Uygulama Esasları'nın birinci maddesinde: "İhracata yönelik mal üreten imalatçı ve imalatçı-ihracatçı KOBİ firmalarının uluslararası piyasalardaki rekabet güçlerini artırabilmek için ihracata hazırlık aşamasındaki finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Türk Eximbank KOBİ İhracata Hazırlık Döviz Kredisi (KOBİ Döviz) ve KOBİ İhracata Hazırlık Türk Lirası Kredisi (KOBİ-TL) Programlarının kuralları, şartları ve takip usulleri bu Uygulama Esasları'nda düzenlenmiştir." denilmektedir.

İkinci maddesinde ise: "Bu krediden Küçük ve Orta Boy İşletme tanımına giren imalatçı-ihracatçı ve ihracata yönelik mal üreten (sadece nihai üretici) imalatçı vasfına haiz firmalar; kanun, kararname ve tebliğlerle yasaklanan malların dışında kalan Türk menşeli malların serbest dövizle, kesin olarak ihracı taahhüdü karşılığında faydalanabileceklerdir." denilmektedir.

1.3.2.3. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tanımı

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı; sanayi ve KOBİ politikalarının oluşturulması ve yönlendirilmesi, organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri, teknoloji geliştirme bölgelerinin kuruluş ve işleyiş süreçlerinin koordinasyonu, esnaf ve sanatkarlar ile sektörlere ilişkin stratejilerin hazırlanması görevini yapmaktadır (KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2011:38).

1.3.2.4. Hazine Müsteşarlığı Tanımı

Hazine Müsteşarlığı; KOBİ'lerle ilgili yatırım teşviklerinin belirlenmesi ve uygulanmasının koordinasyonu ile devlet desteklerinin izlenmesi görevini yürütmektedir (KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2011:38).

1.3.2.5. KOBİ Girişim Sermayesi ve Yatırım Ortaklığı A.Ş. Tanımı

KOBİ Girişim Sermayesi ve Yatırım Ortaklığı A.Ş., KOBİ'lere sermaye katkısında bulunarak risklerine ortak olma görevini yürütmektedir (KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2011:39).

1.4. KOBİ'lerin Sınıflandırılması

KOBİ'ler yapmış oldukları işlere ve işgören sayısına göre sınıflandırıldıkları gibi ayrıca yıllık net satış hasılatı veya yıllık mali bilanço toplamına göre de sınıflandırılabilirler.

1.4.1. Fonksiyonları Bakımından Sınıflandırma

KOBİ'ler fonksiyonlarına göre; genelde imalat, ticaret ve hizmet işletmeleri olmak üzere 3 grupta sınıflandırmaktadır (Dinçer, 1992:350-352):

1.4.1.1. İmalat İşletmeleri

Bu tür işletmeler küçük çapta hammadde alarak işleyen ve tüketilir hale getiren işletmelerdir. Küçük ölçekte imalat yapan birçok işletme vardır. Örneğin; dondurmacılar, şekerciler, oyuncak imalatçıları, lokantalar, mobilyacılar vb.

1.4.1.2. Ticaret İşletmeleri

Bu tür işletmeler genelde doğrudan müşteriye satış yapmak yerine perakendecilere mal veren işletmelerdir. Uygulamada toptancı ve perakendeci olarak bulunabilmektedirler. Belli başlı örnekleri bakkallar, büfeler, kafeteryalar, eczaneler, vb.

1.4.1.3. Hizmet İşletmeleri

Bu tür işletmeler imalat ve ticaret işletmeleri ile doğrudan tüketiciye hizmet eden işletmelerdir. İnsanların satın alma gücü arttıkça bazı hizmetleri kendisi yapmak yerine, satın almayı tercih eder hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak da, günümüzde bu tür

işletmeler hızla artmıştır. Örneğin; kuru temizleme, ayakkabı tamirciliği, kuaförler, oteller, seyahat acenteleri, bilgi işlemciler vb.

1.4.2. İşgören Sayısı Bakımından Sınıflandırma

KOBİ'ler, işgören sayısı açısından esnaf, mikro, küçük ve orta boy işletmeler olmak üzere dört grupta incelenmektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:96):

- **Esnaf İşyerleri:** Ücretli işgören çalıştırmayıp, sadece işletme sahibi ve aile bireylerinin çalıştığı işletmelerdir.
- **Mikro İşletme:** 1-9 (dâhil) kişi çalıştıran çok küçük işletmelerdir.
- **Küçük İşletme:** 10-49 (dâhil) kişi istihdam eden işletmelerdir.
- **Orta Boy İşletme:** 50-249 (dâhil) yıllık çalışan istihdam eden işletmelerdir.

1.5. KOBİ'lerin Özellikleri

Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'ler ekonomimizin temel taşlarını oluşturmaktadır. Ekonominin canlılığı ve sürekliliği, büyük ölçüde onların çalışmalarına bağlıdır. Her şeyden önce KOBİ'lerin özelliklerinin başında şunlar gelmektedir (Kaya ve Peçen, 1999:47):

- ✓ Ülkemizdeki KOBİ'ler dinamiktir,
- ✓ Yenilikçidir,
- ✓ Büyüme ve gelişme arzusu çok baskındır,
- ✓ Ekonomimizde hala ekonomik anlamda faaliyet gösterilmesi gereken birçok boşluk vardır,
- ✓ Büyük bir istihdam kaynağıdır.

KOBİ'ler ekonomimizde büyük işletmelerin küçükleri gibi görülmekte ve öyle tasnif edilmektedir. Fakat KOBİ'ler büyük işletmelere göre avantajları ve dezavantajları olan işletmeler topluluğu olduğu kadar büyük işletmelere ara malı da sağlayan işletmelerdir.

KOBİ'leri büyük işletmelerden ayıran özellikleri ise şu şekilde sıralayabiliriz (Yılmaz, 2004a:57):

- ✓ Küçük sermaye ile kurulurlar.
- ✓ Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlarlar.
- ✓ Müşterilerle yüz yüze iletişim söz konusudur.

- ✓ Kredi sağlamakta güçlük yaşamaları nedeniyle yatırım yaparken kendi öz sermayelerini kullanırlar.
- ✓ Teknolojik yeniliklere açıktırlar ve kolaylıkla adapte olabilirler.
- ✓ Emek yoğun teknoloji kullandıklarından istihdamı artırıcı rol oynarlar.
- ✓ Profesyonel bir yönetim anlayışı yoktur. Aile tipi işletmelerdir.
- ✓ Tasarrufları teşvik eder, hareketlendirir ve yönlendirirler.

KOBİ'lerin büyük işletmelere nazaran değişen koşullara uyum sağlamaları daha kolay olmaktadır. Çünkü değişimi kaldıracabilecek bir yönetim ve üretim yapısında çalışmaktadırlar. Değişimi kabul edebilmek ve uygulamak ise üst yönetici ve çalışanların verecekleri kararlara bağlı olmaktadır.

1.6. KOBİ'lerin Avantajları

Türkiye ve dünya genelinde ekonominin önemli bir bölümünde KOBİ'lerin bulunması rastlantı değildir. Bu işletmelerin büyük ölçekli rakipleri karşısında önemli avantajları bulunmaktadır (Tomur, 2004:16). KOBİ girişimcilerinin, faaliyette buldukları piyasayı bilmeleri, müşteri ihtiyaçlarını spesifik noktalarda karşılayabilmeleri, çevresel etkenlere zamanında uyum sağlayabilmeleri KOBİ'lerin olumsuzlukları az bir zararla geçiştirebilmelerine yardımcı olmaktadır (Kınaytürk, 2006:78).

KOBİ'lerin sahip oldukları avantajları sıralayacak olursak (Serez, 2005:19):

- ✓ Yeni fikirlerin ve buluşların kaynağı olup, endüstride gereken esnekliğin sağlanmasına katkıda bulunurlar. Büyük miktarda yatırıma girmeden önce yeni bir fikir veya buluşa pazarın tepkisinin ne olacağını öğrenilmesinde yardımcı olurlar.
- ✓ El emeği, mal ve hizmetin üretilmesinde önemli bir faktör olarak yer almaktadır ve KOBİ'lerde emek yoğun üretim gerçekleştirilmektedir.
- ✓ Kolay bozulabilen malların pazarlanmasını ya da üretimini yaparlar.
- ✓ KOBİ girişimcileri; faaliyette buldukları yerel pazarı daha iyi tanıyan, pazarın özelliklerini ve gereksinimlerini daha iyi görebilen, pazardaki alıcı ve satıcılarla daha yakın ilişkiler içerisinde olabilen kişilerdir. Özellikle müşteriyile olan yakın ilişkileri, bu işletmelere büyük işletmelerin sahip olamayacakları bir üstünlük sağlamaktadır. Pazarı yakından takip edebilen, müşterilerin ihtiyaçlarını daha iyi bilen ve personeliyle daha yakın ilişkiler

kurabilen KOBİ'ler; üretim, pazarlama ve hizmet konularında büyüklerden daha fazla bir esnekliğe sahiptirler. Bu esneklik, dış çevrede meydana gelebilecek değişikliklere yerinde ve zamanında uyum sağlayabilme olanağı tanıdığından KOBİ'ler birçok olumsuzluğu daha az bir zararla geçiştirebilirler.

- ✓ Teknik gelişmelere kısa sürede ayak uydurabilme yeteneğine sahiptirler.
- ✓ Yatırım yaparken daha çok kendi öz sermayelerine ağırlık verirler.
- ✓ Desteklenmeleri aynı zamanda ülkedeki işsizliğin azalması anlamına gelmektedir.
- ✓ İşverenler, iş yerlerini kendi bölgeleri veya yaşamak istedikleri bölgelerde kurmaktadır.
- ✓ Ülke içindeki farklı bölgelerin kalkınmasına yardımcı olurlar, ülkede geniş bir alana yayıldıkları için bölgesel gelişmişlik farklılıklarını giderirler.

1.7. KOBİ'lerin Dezavantajları

KOBİ'lerin sayılan avantajlarının yanında dezavantajları da bulunmaktadır. Genellikle aile işletmeleri olmaları, teknolojik düzey düşüklüğü, teknik bilgi yetersizliği, sermaye yetersizliği, kalifiye eleman olmaması, vergiler, SGK, Bağ-Kur primlerinden kaçınarak kayıt dışı çalışmaları (Kınaytürk, 2006:78-79), olumsuz rekabet, genel yönetim yetersizliği, özellikle stratejik kararların işletme sahip veya ortaklarınca alınıp orta ve/veya alt düzey görevlilerin tam katılımının sağlanamaması, işletme bünyesinde mali danışman veya uzman istihdam edememe, uzman bir finansman ekibi veya departmanından yoksunluk, sermaye ve finansal planlama yetersizliği, finansal kurumlardan ve sermaye piyasasından yeterince yararlanamama, ürün geliştirme eksikliği, üretim ve satış arasındaki koordinasyon yetersizliği, modern pazarlama etkinliklerini uygulayamama ve işletmelerin küçük veya orta ölçekli olması sonucu ihale vb. gibi etkinliklerde başarılı olamama olumsuz tarafları arasında sayılmaktadır (Akgemci, 2001:16; Ekşi, 2007:15).

Ekinci'ye (2003:21) göre KOBİ'lerin zayıf yönleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- ✓ Sermaye yetersizliği dolayısıyla kapasite artırımına gitme imkânları sınırlıdır.
- ✓ KOBİ'ler, sermaye yapısı bakımından büyük işletmelere oranla daha sağlıklı bir görünüm arz ederler. Finans kaynaklarına yeterince güvence veremediklerinden, dış kaynak bulmakta zorlanırlar. Belli bir fona sahip değildirler.
- ✓ İşletme yönetiminin bizzat işletme sahibinde olması, yönetim sorunlarına ilaveten diğer sorunlarla da aynı kişinin ilgilenmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu ise işletme sahibinin söz konusu sorunlarla tam manasıyla ilgilenip net çözümlere ulaşmasını güçleştirmektedir.
- ✓ KOBİ'ler, sürekli değişen piyasa şartları ve teknoloji karşısında gerekli olan teknik ve sektörel bilgiye sahip olmadıklarından veya söz konusu bilgiye ulaşamadıklarından doğru karar vermekte zorlanırlar. KOBİ'ler bilginin önemli bir üretim faktörü olduğunu henüz tam manasıyla kavrayabilmiş değildirler.
- ✓ KOBİ'lerin ticaret, pazarlama ve finansman alanlarında bilgi eksiklikleri vardır.

Sayılanlar arasında en önemli dezavantaj ise aile işletmeleri şeklinde kurulan KOBİ'lerde istihdam edilecek personelin alanında yetkinliğine bakılmadan sadece akrabalık ilişkilerine bakılarak işe alınmasıdır. Bu da işletmenin departmanlarında çalışan personelin işe ve iş uygulamalarına alışmasını, alanında uzmanlaşmasını engellemekte ve zaman almaktadır. İşletmeler için zaman kaybı ayrıca maddi kayba neden olmakta ve bu durumda işletmeleri rekabet yarışında geri sıralara atmaktadır.

1.8. KOBİ'lerin Temel Sorunları

Bugün dünyada KOBİ'ler, tüm ülkelerin ekonomilerinde önemli bir yere sahiptir. Ülkelerin sosyo-ekonomik yapısında temel taşı görevi üstlenmekte olan KOBİ'ler ekonomik gelişmenin de temel gücü olarak görülmektedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde bu işletmeler çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların nedeni incelendiğinde işletme içi ve işletme dışı sorunlar olduğu görülmektedir. KOBİ'lerin bu sorunlarını özetleyecek olursak (Uslu ve Demirel, 2002:173-184):

- ✓ KOBİ'lerin küresel anlamda meydana gelen gelişme ve değişimlere uyum sağlayamamaları,
- ✓ Sosyal, ekonomik ve siyasi koşulların rekabet için yeterli olmaması,
- ✓ Teknolojik değişim ve bölgesel farklılıklardan çabuk etkilenmeleri,
- ✓ İÇyapılarını, kendi iradeleri dışında oluşan şartlara göre yeniden düzenleyememeleri,
- ✓ Bu işletmelerde yeterince örgüt kültürünün oluşmaması,
- ✓ İşletme içi sorunların çözümünde bilimsel olmayan tekniklerin kullanılmasıdır.

KOBİ'lerin dezavantajları olarak sayılan hususlar ayrıca KOBİ'lerin temel sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. KOBİ'lerin sorunlarını yönetim fonksiyonları ve işletme fonksiyonları açısından incelemek mümkündür.

1.8.1. KOBİ'lerin Yönetim Fonksiyonları Açısından Karşılaştıkları Sorunlar

1.8.1.1. KOBİ'lerin Planlama Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar

Planlama; gelecekte yapılacakların şimdiden planlanması, amaç ve hedeflere ulaşmak için izlenecek yoldur.

Öncelikle belirtmek gerekir ki KOBİ'lerde, yapıları itibariyle uzun vadeli planlama yapılamamakta ve genelde bir planlama uzmanı da istihdam edilememektedir. Planlamayı genelde işletme sahibi veya ortaklar yapmaktadır. Burada, işletme sahibi veya ortakların örgütsel planları hazırlarken temel istatistikî metotlara değil de sezgiye dayanarak planlama yoluna gitmeleri önemli bir dezavantajdır. İşletme sahibi veya ortakların yeterli eğitim almamış olmaları ve yalnızca tahmin ve sezgi yoluyla planlamaya gitmeleri, hata payı gittikçe artan bir karar alma işlemi içinde bulunmalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle KOBİ'lerde planlama yapılırken çok dikkatli olunmalı ve gelişen ortamlara göre planlar gözden geçirilip, gerekli düzeltmeler yapılabilmelidir (Alpugan, 1988:167).

Ayrıca planlama yapılırken işletme sahipleri ve ortaklarının yanında işletmede çalışanların da fikirleri alınmalıdır. Çünkü işin uygulama kısmında, alt ve orta düzeyde çalışanlar bulunmaktadır.

1.8.1.2. KOBİ'lerin Yönetim ve Örgütlenme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar

KOBİ'leri ilgilendiren pazarlama, finansman, üretim vb. daha çok bu işletmelerin ekonomik ölçeklerinden kaynaklanan sorunlar olup, yönetimle ilgili sorunlar da işletmenin yapısında önemli rol oynamaktadır. Bilindiği gibi her iki sorun birbiri ile ilişkili olup özellikle de yönetimden kaynaklanan aksamalar işletmenin diğer işlevlerini de olumsuz etkileyerek onların oluşumuna temel oluşturmaktadır. O halde bu işletmelerin sorunlarının temelinin işletmenin yönetim yapısı oluşturmaktadır (Şimşek, 2004:328).

İşletme sahiplerinin aynı zamanda yönetici konumunda olmaları karar alma sürecini hızlandırması bakımından olumlu olmakla birlikte sürekli yenilenen piyasa koşulları, gelişen teknolojiler, mevcut değişiklikler karşısında firma sahipleri ve profesyonel yöneticilerin doğru ve zamanında karar alabilmeleri, zamanında bilgi alabilmelerine bağlıdır. Bu durum KOBİ işletmelerinin zayıf yönlerinden biridir. Bu durum KOBİ'lerin verimlilik ve rekabet avantajını azaltan unsurlardan birisidir (Aktaş, 2000:4-10). Çünkü KOBİ'lerde genel olarak uzman yöneticiler istihdam edilmemektedir. Belli bir temele oturtulmadan alınan kararlar kısa ömürlü olmaktadır. Ayrıca gelişimi ve değişimi sürekli takip eden bir ekip bulunmamaktadır. Yönetimin tutum ve davranışları ile seçimleri örgüt kültüründe etkili olmaktadır.

Örgütlenme; insan, araç, gereç, makine, bina, işyeri ve benzeri faktörler arasındaki ilişkilerin kurulmasında gündeme gelen bir kavramdır. Bu anlamda, örgütlenme; üretim faktörlerini sistemli, uyumlu ve etkili biçimde kullanarak mal ve hizmet üretmek için insanların görevlerini en iyi biçimde yapmak üzere düzene koymaları ve her türlü araç, gereç, malzeme ile donatılmaları şeklinde tanımlanmaktadır (Müftüoğlu, 1999:2). Kısaca örgütlenme; yönetim tarafından belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmak için iki ya da daha fazla kişinin, fiziksel araçlar aracılığıyla aynı amaca yönelik olarak çalışmaları olarak tanımlanabilir.

KOBİ'lerin genelde büyük işletmelere göre daha küçük bir örgütsel yapıya sahip olmalarından dolayı, işbölümü uygulaması daha kolay olabilmektedir. Bu işletmelerde çalışan insanların hemen hemen hepsinin birbirini tanıması işbölümünde kolaylık sağlamaktadır. Bundan dolayı, KOBİ'lerde kimin ne yapacağı, kimden emir alıp-kime emir vereceği açık bir şekilde belirlenmiş durumdadır. Bu durum olumlu bir etken olarak göze çarpmaktadır. Ne var ki, küçük işletmelerde formel yapılanmaya yeterince

önem verilmemektedir. Çünkü yönetici kimin ne yapacağını kendisi saptamaktadır. Bu da yöneticinin olmadığı zamanlarda işlerin aksamasına neden olabilmektedir (Müftüoğlu, 1991:67).

1.8.1.3. KOBİ'lerin Yönelme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar

Yönelme; astların uzun ve kısa dönemde etkili, verimli bir şekilde çalışmalarını sağlamaya ilişkin yönetim fonksiyonlarının tümünü içine almaktadır. Gerek büyük ölçekli işletmeler, gerekse KOBİ'ler de şu hususlar analiz edilmelidir (Akgemci, 2001:16):

- ✓ Örgütsel ve çevresel güç kaynakları,
- ✓ Otorite sergileme,
- ✓ Yetki kaynağı ve kullanım tarzı,
- ✓ Emir verme ve emir türleri,
- ✓ İç ve dış beşeri kaynakları etkileme yeteneği,
- ✓ Liderlik tarzı,
- ✓ Haberleşme biçimi ve uygulanma şekli,
- ✓ Motivasyon kaynakları ve bunların uygulanabilme gücü.

İşletme sahipleri; aynı zamanda yönetici konumunda olduklarından işletmenin iç çevresinden kaynaklanan güçlü ve zayıf yönleri ile dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri tam olarak analiz edememekte, astların etkili ve verimli çalışmasını sağlayacak faktörleri oluşturamamaktadır.

Ayrıca işletmelerde formel yönetim biçiminden çok informal yönetim biçiminin tercih edilmesinden dolayı otorite sergileme, emir alıp emir verme uygulamaları zorlaşmakta ve uygulanamamaktadır. Yönelme düzeyinde karşılaşılan sorunlara çözüm olarak iş akış süreçleri çıkarılmalı, çalışanların yetki, görev ve sorumluluklarını gösteren görev çizelgeleri oluşturulmalıdır.

1.8.1.4. KOBİ'lerin Kontrol (Denetim) Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar

Kontrol, planlarda yer alan amaç ve hedeflere ulaşma derecesini ölçmeye yaramaktadır. Kontrol işleminin başarılı olabilmesi için ulaşılmak istenen hedefler ölçülebilir, ulaşılabilir olmalıdır.

İşletme ölçeğine göre farklılık taşısa da genel anlamda birçok işletme kontrol fonksiyonu ile ilgili olarak aşağıda sıralanan sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır (Akgemci, 2001:23-27):

- ✓ Mal ve hizmetler ile beşeri kaynaklarda kabul gören bir standart olmaması,
- ✓ Örgütsel uygulamalarla zamanı etkin kullanacak yöntemler geliştirememek,
- ✓ Mal ve hizmet üretiminde plan ve program yoksunluğundan kaynaklanan kargaşa ortamı,
- ✓ Başarı değerlendirme ölçütlerinde istikrarlı bir sistem geliştirememek,
- ✓ Düzeltici eylemlerin patron, ortak veya yakınlarının inisiyatifine bırakılması.

İşletmede kontrol düzeyinde karşılaşılan sorunlara yönelik olarak geri bildirim sistemi kurulmalıdır. Kontrol faaliyetleri işlem öncesi, işlem sırasında ve işlem sonrasında gerçekleştirilmelidir. Planlardan sapma meydana geldiğinde sapma nedenleri belirlenmeli, öneri ve tedbirler alınmalıdır.

1.8.2. KOBİ'lerin İşletme Fonksiyonları Açısından Karşılaştıkları Sorunlar

1.8.2.1. KOBİ'lerin Üretim Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar

İnsan ihtiyaçları sınırsız, kaynaklar ise kıttır. Sınırsız olan ihtiyaçları karşılamak için kıt olan kaynakların miktarını ve faydasını artırmaya yönelik faaliyetler üretim olarak adlandırılmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte büyük işletmelerde olduğu kadar KOBİ'lerde de üretim faaliyetleri önem kazanmaya başlamıştır. Fakat sermaye yetersizliği, düşük düzeyde hammadde siparişi ve ödemelerin vade yapılarından dolayı KOBİ'ler girdi temininde sıkıntılar yaşamaktadır.

KOBİ'ler girdi temininde olduğu kadar tedarikleme konusunda da sıkıntılar yaşamaktadır. Tedarikleme de ortaya çıkan bazı hammaddelerin sağlanamaması nedeni ile işletmeler, siparişlerini karşılayabilmek için hammadde stokuna yönelmektedir. Bu da kaynak israfına yol açmaktadır. Stoklamaya gidilmesi halinde ise sürekli fiyat artışlarından yoğun bir biçimde etkilenilmektedir. Hammadde yetersizliği yüzünden işletmeler düşük kapasiteyle çalışmak zorunda kalmaktadır (Oktav, 1990:25-35; Çelik ve Akgemci, 1998:79). Düşük kapasite ile çalışma ise istenilenin altında üretime neden olmaktadır.

KOBİ'lerin çeşitli malzemelere ilişkin sipariş hacmi büyük işletmelere göre daha sınırlı kalmaktadır. Bu işletmeler, büyük işletmelere göre finansman ve çalışma sermayesi bakımından daha kısıtlı imkânlarla sahip olduklarından malzeme alırken sipariş miktarlarında, kısıtlamaları da göz önüne alarak sipariş vermek zorunda kalmaktadır. Bunun sonucunda daha az fiyat indirimi sağlanabilmekte bu da birim mamul maliyetini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu işletmelerin büyük hacimli sipariş verip iskontolardan faydalanma yoluna gitmeleri halinde ise stok maliyetleri artmaktadır. Dolayısıyla bir maliyet kısıtacısı içinde kalmaktadırlar. Esasen bu işletmelerin finansal imkânları da genellikle büyük siparişleri karşılamaktan uzaktır. KOBİ'ler, sipariş tarzı üretim yaptıklarından ihtiyaç duydukları malzemeler alacakları siparişe göre değişmektedir. Sürekli olarak aynı malzemeyi kullanmadıklarından, uzun vadeli malzeme tedarikine gidemezler. Çoğu zaman mali durumları da büyük çaplı alımlara izin vermez. Bu nedenle bu işletmelerde istenilen malzemenin, istenilen miktarda ve istenilen zamanda tedarikinde büyük güçlüklerle karşılaşılır. Bu güçlüklerin aşılması ancak malzemeye yüksek fiyat ödemekle veya malzeme standartlarına ilişkin toleransları geniş tutmakla mümkün olabilmektedir. Bu ise, hem maliyet hem de kalite yönünden fedakarlık gerektirmektedir (Müftüoğlu, 1991:67).

KOBİ'lerin üretim fonksiyonuyla ilgili belirgin sorunları şunlardır (Erkan ve Eleren, 2001:203-204):

- ✓ Teknolojik yetersizlik,
- ✓ Üretim kapasitesi yetersizliği,
- ✓ Pazar araştırması yapılmaması,
- ✓ Ar-Ge faaliyetlerinin eksikliği,
- ✓ Kapasite belirlenmesindeki yanlışlıklar,
- ✓ Hammadde, işletme malzemesi vb. tedarikindeki sorunlar,
- ✓ Uluslararası kalite normlarında ürün üretememek,
- ✓ Fason üretim planında karşılaşılan sorunlar,
- ✓ Stoklama (depolama) sorunlarıdır.

1.8.2.2. KOBİ'lerin Pazarlama Yönetimi ile İlgili Sorunları

Yapılan üretim faaliyetlerinin sonuçlarını istenilen düzeye çıkarabilmek ve kızışan rekabet koşulları içerisinde pazar payını koruyabilmek ve artırabilmek etkili bir pazarlama fonksiyonu ile sağlanabilecektir. Bu nedenle pazarlama fonksiyonu üzerinde

durum belirlemeye ve çözüm üretmeye yönelik oluşturulacak analizler işletme yaşamının sürmesinde ve işletmenin büyümesinde etkili sonuçlar sağlayabilecektir. KOBİ'lerin kendilerine özgü pazarlama özellikleri mevcuttur. Bu özellikler genellikle KOBİ'lere, yerel ve özellikle küresel pazarlarda rekabet üstünlüğü elde edebilmek açısından dezavantaj sağlamaktadır (Sabuncuoğlu, 2002:178-179).

KOBİ'ler hedef pazarlarını tanımlamada, pazarlama stratejisi belirlemede yetersizdirler. Çünkü pazar araştırması yapmadan kişisel gözlemlerini kullanmaktadırlar. Ayrıca KOBİ'ler özellikle sosyo-ekonomik koşullardaki değişimler sonucu oluşan tüketici tercihlerindeki hızlı değişiklikleri izlemede ve bunlara ayak uydurmada da yeteri kadar başarılı olamayabilmektedirler (Çetin, 1996:162).

KOBİ'lerin pazarlama işlevine ilişkin temel sorunları Müftüoğlu ve Durukan (2004:66) tarafından şu şekilde sıralanmaktadır:

- ✓ KOBİ'lerde pazarlama konusunda uzman kişilerin istihdam edildiği ayrı bir bölüm yoktur.
- ✓ KOBİ'ler pazarlama araçlarından yeterince yararlanamamaktadır. Bunun nedeni parasal imkânların yetersizliğidir. Ayrıca pazarlama araçlarının ekonomik olarak kullanımı genellikle bu işletmelerin faaliyet hacmini aşan boyutlara ulaştırmaktadır. Bu konu özellikle ihracat pazarlamasında çok belirgin olarak kendini göstermektedir. Bu nedenle genellikle daha büyük pazarlara hitap eden büyük işletmeler, modern pazarlama araçlarının kullanılmasında daha avantajlı bir konuma sahip olmaktadır.
- ✓ KOBİ'lerde düzenli bir piyasa araştırması yapılamamaktadır. Dolayısıyla piyasa araştırmasına dayanan geleceğe yönelik talep projeksiyonları hazırlanamamaktadır. Pazarlama kararları çoğunlukla işletme sahibinin sezgilerine ve nispeten yetersiz tecrübelerine dayanılarak alınmaktadır.
- ✓ Genel olarak KOBİ'lere ihracat pazarları kapalıdır ve bu işletmelerin ihracat pazarlarına girmeleri çok zordur. Bunun en önemli nedeni KOBİ'lerin dış pazara girme maliyetinin çok yüksek olmasıdır. Ayrıca dil sorunu, yabancı ülke mevzuatına vakıf olma gibi engellerin aşılması bu işletmeler için kolay olmamaktadır.
- ✓ KOBİ'ler genellikle ürünlerinin pazarlanmasında pahalı ve karmaşık satış kanalları ve satış örgütleri kullanamazlar. Bunun yerine müşteri ile doğrudan ilişki kurarlar.

- ✓ KOBİ'ler daha çok yakın mahalli pazarlara hitap ederler.

KOBİ'lerin pazarlama ile ilgili olumsuz tarafları yanında olumlu tarafları da vardır. KOBİ'lerin pazarlama işlevine ilişkin başlıca üstünlükleri aşağıdaki gibidir (Müftüoğlu, 1991:70):

- ✓ Doğrudan (direkt) pazarlama,
- ✓ Kişisel müşteri ilişkileri,
- ✓ Pahalı, karmaşık satış örgütünün olmaması,
- ✓ Esnekliğin yüksek olması,
- ✓ Satış giderlerinin azlığı,
- ✓ Yalın ve küçük pazarlarda faaliyet gösterme,
- ✓ Esneklik yani müşterilerin özel arzu isteklerine cevap verebilme.

1.8.2.3. KOBİ'lerin Finansal Yönetim ile İlgili Sorunları

KOBİ'ler varlıklarının sürekliliği için finansmana ve iyi bir finansal yönetime ihtiyaç duymaktadırlar. Türkiye'de yapılan saha çalışmaları sonucunda KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunlar arasında finansal yönetim ile ilgili sorunlar listede en başlarda yer almaktadır. KOBİ'ler finansal açıdan, sermaye yapıları ve sahip oldukları özelliklerden dolayı dezavantajlı durumlara sahiptirler.

KOBİ'lerin finansal yönden sahip oldukları başlıca dezavantajlar şunlardır (Müftüoğlu, 1991:62):

- ✓ Yetersiz finansman bilgisi, modern finansman tekniklerini yeterince izleyememe, otofinansman olanaklarının kısıtlı olması,
- ✓ Sermaye piyasasına girememe,
- ✓ Yeni ortak alımında her iki tarafta da tereddütler,
- ✓ Genelde kredi almada teminat sorunu, işletme sahibinin kişisel varlıklarıyla sorumlu tutulması,
- ✓ Kredi hacminin düşük, kredi maliyetinin yüksek olması.

Genel olarak KOBİ'lerin finansal kaynaklara ulaşmaları büyük işletmelere göre çok daha zordur. Ayrıca KOBİ'ler genelde farklı finansman alternatiflerinden yararlanma ve finansman yolları arasında denge kurma konusunda da sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Korkmaz ve Cura, 2006:149).

KOBİ'lerin sınırlı büyüklükleri ve yetersiz dayanışmaları, mali kurumlar karşısında güçsüz kalmalarına neden olmaktadır. Sonuçta gereği gibi kredi temin

edilememektedir. Sağlansa dahi miktar, vade, teminat, faiz oranı yönünden elverişsiz koşullar ortaya çıkmakta ve ekonomideki sağlıksız gelişmelerden ve ekonomik krizlerden KOBİ'ler büyük ölçüde etkilenmektedirler. KOBİ'lerin kredi sağlayamamasındaki en önemli etkenlerden birisi de verilen kredilere teminat istenmesidir. Diğerleri ise işletme banka ilişkilerinin seyriyle kredi faiz oranlarının maliyetler üzerindeki olumsuz baskısıdır. KOBİ'lere sağlanan kredilerin yetersizliğinin yanı sıra, çoğu zaman bu tür işletmeler bazı bürokratik engellerle bu kredileri kullanma şansına bile sahip olamamaktadır. Özellikle kredi hacminin daraldığı dönemlerde küçük işletmelerin uzun vadeli yatırımlarını finanse etmek için ihtiyaç duydukları kredileri elde etmeleri daha da güçleşmektedir (Küçük, 2005:249-250).

İşletmelerin mevcut finansman kaynakları ve metotları konusunda bilgilendirilmeleri ve yönlendirilmelerinin rekabet düzeylerinin artırılmasına oldukça önemli katkısı vardır. KOSGEB Saha Araştırması sonuçlarına göre anket yapılan işletmeler içerisinde kredi kullananların sayısının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle KOBİ'lerin finansman konusunda yaşadığı sorunların giderilmesine yönelik olarak (Çolakoğlu ve Acar, 2006:16):

- ✓ Kredi garanti/kefalet sistemine yönelik hukuksal altyapının biran önce çıkarılması ve bankacılık sistemine entegre edilmesi,
- ✓ KOBİ'lerin finansal açıdan uzmanlaşabilmeleri için kurumsallaşmaya yönelik düzenlemelerin yapılması,
- ✓ KOBİ'lerin kredi kaynaklarına kolay ulaşabilmesi ve uygun koşullarda kredi imkânları yaratılabilmesi için KOSGEB gibi alternatif KOBİ kredi destek mekanizmalarının bankalar tarafından da geliştirilmesi ve çoğaltılması,
- ✓ Alternatif finansman mekanizmalarından KOBİ Borsasına geçişin ayrıca kurumsallaşmaya da bir çözüm olacağı,
- ✓ Yarım kalmış yatırımlar ile darboğaza girmiş ancak potansiyeli yüksek KOBİ'lerimizin ödenemeyen kredi borçlarının yeniden yapılandırılmasına gidilmesi gibi tedbirlerin alınmasında fayda görülmektedir.

Ayrıca finansal yönetim alanıyla ilgili sorunlara çözüm olarak alanında uzman elemana daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü işletmenin varlığı büyük ölçüde finansal kaynaklara bağlıdır ve bunun iyi yönetilmesi alınacak kararlarda, girilecek pazarlarda yol gösterici olacaktır.

1.8.2.4. KOBİ'lerin İnsan Kaynakları Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar

Her işletme hedeflerini ileriye taşıyacak yeterli beceri, bilgi ve tecrübesi olan personele sahip olmayı ister. Ancak, bir işletmede çalışanların etkin bir şekilde kullanımı karmaşık bir süreçtir. Öncelikle işletmenin bu konudaki güçlü ve zayıf yönlerini çok iyi bir şekilde belirlemesi ve insan kaynakları stratejisini iş planına entegre etmesi gereklidir. Ayrıca insan kaynaklarına yönelik girişimlerin etkinliğinin de ölçülmesi gerekmektedir (Çolakoğlu ve Acar, 2006:16).

İşletmeye eleman alındıktan sonra artık herkesin oynayacağı rol açıkça belirlenmelidir. Pek çok KOBİ yöneticisinin mümkün olduğunca az kurmay personel istihdam ettiği gözlenen bir olgudur. Yapılan bir araştırmada KOBİ niteliğindeki işletmelerin genelde gereksinim duydukları işgörenleri; kişisel başvurular (%65,5) ve iş dünyası, çevredeki dost ve akrabalar (%35,5) vasıtasıyla tedarik ettikleri anlaşılmaktadır. Bu bulgular dikkate alındığında gerçekte işletmelerin nitelikli personel arama konusunda yeterince çaba göstermedikleri ve gerekli yerlere başvurma gereği duymadıkları açıkça görülmektedir (Özgener, 2003:147).

KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları personeli aracı kurumlar vasıtasıyla bulma yoluna gitmektense yakın çevre ve aile çevresinden seçmeleri alanında uzman kişilerin tercih edilememesine neden olmaktadır. Bu durum maddi açıdan bir kazanç olarak görülse de rekabet açısından bir kayıptır. Alanında uzman kişilerle çalışmak her zaman işletmeyi bir adım öne götürmektedir. Personel seçiminde kişisel yakınlıktan çok çalışacağı alana yakınlık ve uzmanlık esas alınmalıdır.

1.8.2.5. KOBİ'lerin AR-GE ile İlgili Sorunları

Yeniliklerin taşıdığı önem, Türk işletmelerinin uluslararası piyasalarda boy göstermeye başladığı son yıllarda açık bir şekilde anlaşılmıştır. Zira yeniliklere açık olmayan ve bu konuda başarılı olamayan bir işletme, uzun bir süre piyasada kalamamakta ve önünde duran büyüme imkânlarını değerlendiremeyerek faaliyetlerini nispeten küçük ölçeklerde devam ettirmeye mahkum olmaktadır. Yeniliğin günümüz işletmeleri açısından taşıdığı önem, şu benzetmede güzel ve anlamlı bir şekilde dile getirilmiştir: "İşletmecilik aşağı doğru akmakta olan bir nehirde ters yönde kürek çekmeye benzer, durduğunuz an gerilemiş olursunuz." (Müftüoğlu, 1991:199).

Normal şartlarda KOBİ'lerin büyük firmalara nispeten tüketicilere daha yakın olmaları onların sorunlarını keşfederek teknik yenilikleri daha kolay ortaya koymalarına imkân tanımaktadır. Fakat bunun için söz konusu veriler piyasalardan hızlı, doğru, açık bir şekilde ve zamanında elde edilebilmeli ve işlenip firma için değerlendirilebilmelidir (Ekinci, 2003:61).

Ar-Ge faaliyetlerinin istenilen amaç ve hedefleri gerçekleştirilmesi teknolojik gelişmeleri takip etmekten geçmektedir. KOBİ'ler tarafından teknolojik gelişimin ve değişimin izlenememesi, sisteme uyarlanamamasının nedeni ise maddi imkânsızlık yani sermaye yetersizlikleridir. KOBİ'ler sahip oldukları teknolojik imkânlar ve sermaye miktarı oranında özellikle büyük işletmelerin bulunmadıkları piyasalarda bulunarak, onların üretmedikleri ürünleri üretmeye çalışarak ve değişimi ve gelişimi takip ederek varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar.

Bugün Türk işletmeleri ancak bünyelerine uygun imalat yöntemlerini almakta ve uygulamaktadırlar. Bu yöntemleri de dışarıdan lisans, know-how (teknik bilgi) vb. yollarla büyük ücretler karşılığında satın almaktadırlar (Yücel, 2000:94). KOBİ'lerin büyük ücretler karşılığı lisans, know-how almaları hem sermaye yetersizliğinden hem de uygulama kısmında eleman eksikliğinden pek mümkün olmamaktadır.

Büyük işletmeler büyük bir sermaye yapısına sahip olmalarından dolayı araştırma geliştirme departmanını rahatlıkla oluşturabilmektedirler. Oysa kısıtlı bir sermaye yapısına sahip olan KOBİ'ler araştırma geliştirme departmanı kurmayı düşünseler bile bunu gerçekleştirebilmek için ayrı bir program ve bütçe oluşturamamaktadırlar (Karagöz, 2008:90).

Eski teknolojilerin kullanılması, KOBİ'lerin dış pazarlardaki rekabet gücünü azaltmaktadır. Bugün CE işareti ve ISO 9000 Standartları, yüksek maliyetli ve detaylı çalışmalar gerektirmektedir. Bunun için de, Türkiye'de gerekli test laboratuvarlarının kurulması ve geliştirilmesi gerekmektedir (Yücel, 2000:94).

Türkiye'nin zaman içerisinde dışa açılmasıyla ortaya çıkacak rekabetle baş edebilmeleri için bu işletmelerin teknoloji transferi, tasarım, yönetim ve eğitim alanında da yardıma ihtiyacı olacaktır. Her ne kadar son yıllarda hızlı bir ilerleme kaydedilmiş olsa da, bilgi ve iletişim teknolojilerine olan yatırım miktarı Türkiye'de hala düşük bir seviyededir. Ayrıca teknolojik gelişme için gerekli olabilecek destek politikaları, kamusal finansman eksikliği sebebiyle yeterli olamamaktadır (OECD, 2004:28).

1.8.3. KOBİ'lerin Karşılaştıkları Diğer Sorunlar

1.8.3.1. KOBİ'lerin İhracatla İlgili Sorunları

Dış pazarlar artık birbirinden kopuk bir müşteriler ve pazarlar dizisi olarak değil, tek bir pazarın uzantısı olarak görülmektedir. Bundan dolayı üretimi düşünülen her malın, uluslararası pazarlarda ve çok uluslu şirketlerle rekabet ederek, uluslar ötesi ekonomik düzen çerçevesinde satışa sunulacağı düşünülerek üretimi gerçekleştirilmelidir. Uluslararası rekabet, işletmelerin yeni dünya düzenindeki mücadele ve savaşlarının yeni adıdır (Yücel, 2000:47).

İhracatın ülke ekonomisi ve kuruluşlar yönünden büyük bir öneme sahip olduğu somut bir gerçektir. İhracat, ülke ekonomisinin gelişmesinde ve kalkınmasında önemli rol oynar. Bununla beraber ekonominin yeterli derecede ihraç edilebilir mal üretmesi, ihracatın gerçekleşmesi ve beklenen faydaların sağlanmasında kritik bir faktördür. Günümüzde ihracat; gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde, büyük ve küçük ekonomilerde ve hatta KOBİ'lerde dünya ticaretindeki gelişmeler ışığında önem verilen ve değişik ticaret geliştirme programları ile desteklenen bir faaliyet olarak görülmektedir (Akgemci, 2001:31-32).

KOBİ'lerin üretimlerini ihracata yönlendirmelerinde en önemli unsurlardan birisi rekabet gücü kazanmalarıdır. Bu da finansman gerektirmektedir. Türkiye'de KOBİ'ler açısından dış rekabette belirleyici olan temel unsurlar, finansman ve girdi maliyetleridir. Bu çerçevede ihracat performansını olumsuz etkileyen faktörler; yüksek üretim maliyetleri, dış talep yetersizliği, düşük kaliteli mal üretimi, kredi elde etme güçlükleri, taşımacılıkta yaşanan güçlükler, ürün adaptasyonunda yaşanan güçlükler, yüksek ihracat vergileri ve piyasa organizasyonu yetersizlikleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Mevcut finansman sistemi içinde KOBİ'ler zaten yetersiz olan finansman kaynaklarına erişememekte ve bunlardan yeterince yararlanamamaktadır. Sağlam finansal yapılar ve destekleyici finansal düzenlemelerin, KOBİ'lerin ihracat performansı üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Uygun ihracat finansmanı ve ihracatla ilişkili mali ve parasal teşvikler, KOBİ'lerin yurtiçi ve uluslararası rekabetçi durumlarını iyileştirmektedir. Diğer koşullar sabit kalmak kaydıyla zamanında ulaşılabilen ihracat finansmanı, KOBİ'lerin uluslararası piyasalarda teslim fiyatlarını düşürmelerini olanaklı kılmaktadır (Küçük, 2005:273).

KOBİ'lerin dış pazarlara açılma konusunda sahip oldukları zayıflıkların en önemlileri şu şekilde ortaya çıkmaktadır (Demir, 2003:304):

- ✓ Dış pazarlara açılmada isteksizlik,
- ✓ Dış pazarlar konusunda bilgisizlik ve dış pazarlara açılmada organize olamama,
- ✓ Kalifiye işgücü ve tecrübe yetersizliği,
- ✓ Finansman yetersizliği ve dış ticaretin finansmanındaki zorluklar,
- ✓ Kalite.

Dışa açılma konusunda isteksiz davranışlar bile karşılaştıkları tüm sorunlara ve dezavantajlara rağmen KOBİ'lerin dışa açılmada sahip oldukları güçlü yanları da bulunmaktadır. Dış pazarlara açılmada KOBİ'lerin sahip olduğu güçlü yanlar şu şekilde sıralanmaktadır (Demir, 2003:304):

- ✓ Yönetim yapıları dolayısıyla daha hızlı karar verebilme yeteneğine sahip olmaları,
- ✓ KOBİ'lerin esnek bir üretim yapısına sahip olmaları dolayısıyla ürün yelpazelerini pazarın ihtiyacı doğrultusunda hızla çeşitlendirebilmeleri ve değiştirebilmeleri,
- ✓ Dış pazarlara yönelme yönünde organize olma maliyetlerinin nispeten düşük olması,
- ✓ Bu tür işletmelerde yeniden yapılanmanın daha kolay ve daha az maliyetli olmasıdır.

1.8.3.2. KOBİ'lerin Vergi Sorunları

KOBİ'lerin vergi sorunlarını aşağıdaki gibi özetleyebiliriz (Aktaş, 2000:4-10):

- ✓ Öncelikle KOBİ'lerin muhatap oldukları vergi türleri sayı olarak oldukça fazladır. Bunun yanı sıra bu vergilere ilişkin beyannamelerin verilmesi ve vergilerin ödenmesi için ilgili kurumlara gidilmesi zorunluluğu sınırlı zamanını iyi değerlendirmek zorunda olan KOBİ sahipleri yönünden bir sorun oluşturmaktadır.
- ✓ KOBİ'ler açısından vergi konusunda karşılaşılan bir başka sorun çoğunun işletme hesabı esasına göre defter tutmalarıdır. İşletme hesabına göre defter tutan KOBİ'ler şüpheli alacaklar karşılığı ayıramamaktadırlar. Hızlandırılmış amortisman yönteminden yararlanamamaktadırlar. İşletmede çalışan aile bireylerinin yaptıkları ödemeler gider olarak gösterilememektedir.

- ✓ Bilanço esasına göre defter tutan KOBİ sahiplerinin çoğu ise gelir vergisi mükellefidirler. Bu nedenle bilanço esasına göre defter tutsalar da yeniden değerlemeye tabi tuttukları sabit varlıkların amortisman paylarını değerlemeden önceki oranlar üzerinden ayırmak zorundadırlar. Yeniden değerlendirme sonucu oluşan değerler sermayeye ilave edilmesi durumunda yeniden değerlendirilen miktar üzerinden gelir vergisi ödemek durumundadırlar.
- ✓ Seyyar satıcıların gelir vergisi ödememesi ticaret sektöründeki perakendeci KOBİ'ler açısından önemli bir haksız rekabet unsurudur.

1.9. Türkiye'de KOBİ'lere Destek Veren Kurum ve Kuruluşlar

KOBİ'lere yönelik destekleri; kuruluş aşamasından, girdi teminine ve pazarlamaya kadar tüm eylemlerin desteklenmesi biçiminde tanımlamak mümkündür (Demirci, Akpınar ve Çevik, 2001:224). KOBİ'lere destekler; genelde araştırma geliştirme faaliyetlerine, teknolojik alanlara ve bankalardan kredi teminine yönelik olarak sağlanmaktadır. Bu alanlarda, KOBİ'lerin temel sorunlar yaşadığı alanlar olarak görülmektedir.

Türkiye'de KOBİ'lere yönelik, birçok kamu kuruluşu ve özel kuruluş tarafından sağlanan doğrudan veya dolaylı destek ve teşvikler söz konusudur. KOBİ'lere yönelik desteklerin büyük bir kısmı devlet tarafından karşılanmakla birlikte, başta bankalar olmak üzere özel sektör ve çeşitli meslek odaları tarafından da önemli destekler sağlanmaktadır. Bu kurum ve kuruluşları, genel olarak 5 ana grupta toplamak mümkündür (Akgemci, 2001:39; Özdemir vd., 2006:187-190):

- ✓ **Kamu Kurum ve Kuruluşları:** KOSGEB, Türkiye Halk Bankası, EXIMBANK, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası, KOBİ A.Ş., Kredi Garanti Fonu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK), GAP Bölgesi Girişim Destekleme ve Yönlendirme Merkezi, Maliye Bakanlığı, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Milli Prodüktivite Merkezi (MPM), Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Türkiye İş Kurumu (TÜİK).

DPT, KOBİ politikalarını belirlerken Hazine ve DTM yatırım ve ihracat teşviklerini, Maliye Bakanlığı ise vergi ile ilgili teşvik ve muafiyetleri belirlemektedir.

KOBİ politikalarının temel uygulayıcısı kurum ise KOSGEB'dir (Alkin ve Okay, 2008: 65-66).

- ✓ **Mesleki Kuruluşlar:** Ticaret ve Sanayi Odaları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Esnaf Kefalet Kooperatifleri, Küçük Sanayi Kooperatifleri.
- ✓ **Özel Kuruluşlar:** Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV), Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA), Türk Pazarlama Vakfı, Teşebbüsü Destekleme Ajansı.
- ✓ **Kurum ve Kuruluşlar:** Üniversiteler, Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu (TESK), İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME), Türk Standartları Enstitüsü (TSE), İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), İlgili Meslek Kuruluşları, İşçi ve İşveren Kuruluşları.
- ✓ **Yurtdışı Destekli Diğer Kurum ve Kuruluşlar:** Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO) Ankara Bürosu, Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Küçük İşletmeler Konseyi, Hollanda Yönetim İşbirliği Programı, Balkan Ülkeleri Ticareti Geliştirme Bölge Merkezi.

KOBİ'lere, belirli konularda teşvik ve destek verilmeden ayrıca bu tür işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı gerekli ortam hazırlanmadan bu işletmelerin etkinliklerini artırmaları, gerek ulusal gerek uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek şekilde üretim yapmaları, ürünlerini tanıtmaları ve pazarlamaları mümkün değildir. Bu nedenle bu işletmelerin desteklenmesi zorunludur. Verilen desteklerin ise bu işletmelerin sorunlarını çözmeye yönelik olması gerekmektedir (Gücelioğlu, 1994:11).

1.9.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) 12.04.1990 tarih ve 3624 sayılı Kanunla kurulmuş olup, ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin payını ve etkinliğini artırmayı, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmeyi, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır (Şenyurt, 1995:117). Kuruluş; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu

olup, tüzel kişiliğe haiz ve bütün işlemlerde özel hukuk hükümlerine tabidir (Çamkerten, 2001:103).

22.04.2009 tarihinden önce kuruluşun adı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayileri Geliştirme Başkanlığı iken 22.04.2009 tarihinde kabul edilen 5891 sayılı KOSGEB Yasasında Değişiklik Yasası ile kurumun adındaki sanayi sözcüğü işletmeleri şeklinde değiştirilmiş ve kurumun yeni adı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı olmuştur. Kısa adı yine KOSGEB olarak kalmıştır. Bu değişiklik yasası ile imalat sektörünün yanı sıra hizmet ve ticaret sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelere de desteklerden faydalanma olanağı getirilmiştir.

KOSGEB'in 12.04.1990 tarih ve 3624 sayılı Kuruluş Kanunu madde 4'te yer alan görevleri:

- ✓ Sanayide, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ve faaliyetlerin uygulanması için Teknoloji Merkezleri, Teknoparklar, Danışmanlık Merkezleri, Enstitüler ve benzeri birimlerin kurulmasını sağlamak.
- ✓ Üniversiteler ile Kamu ve Özel araştırma kurumlarındaki Bilim ve Teknoloji alt yapısından işletmelerin yararlanmasını sağlamak, sanayi ve üniversite işbirliğini kuvvetlendirmek.
- ✓ Teknoloji düzeyini yükseltmek üzere, mevcut teknolojik bilgilere erişmek ve yeni teknolojik bilgiler üretmek, erişilmiş ve üretilmiş bilgileri yaygınlaştırmak.
- ✓ Üniversite ve Araştırma Merkezlerinin imkânlarından yararlanarak yeni ve ileri teknolojiye dayalı bilgilerin derlendiği, değerlendirildiği, geliştirildiği ve uygulamaya yönelik üretime hazır hale getirilerek işletmelerin kullanımına sunulduğu Teknoloji merkezleri ve Teknoparkları kurmak ve kurdurtmak.
- ✓ İşletmelerin planlı yönetim anlayışına, modern ve çağdaş işletmecilik düzeyine kavuşturulmalarını teminen değişik sektörlerde yatırımları yönlendirmek üzere proje profillerini uygulayacak, atıl kapasiteleri değerlendirecek, verimliliği artıracak; modernizasyon, üretim, yönetim, pazarlama, enformasyon ve teknoloji adaptasyonu gibi konularda kapsamlı Teknik Yardım ve Destek Program ve Projelerini gerçekleştirecek İhtisas Merkezlerini kurmak ve kurulmasını sağlamak.

- ✓ İşletmelerin uluslararası düzeyde mal üretmeleri ve daha modern işletmeler haline gelmelerini teminen gerekli yardımda bulunmak, sanayi rehabilitasyonu için gerekli düzenlemeleri yürütmek; sanayi ürünlerini çeşitlendirecek, yan sanayi ilişkilerini geliştirecek şekilde; malzeme bilgisi, tasarım, prototip imalat, imalat usul ve işlemlerinin seçimi, takım-aparat kullanımı, bakım onarım planlaması ve iş temini gibi işyerinde ve uygulamalı olarak aktif danışmanlık hizmetlerini verecek olan Danışmanlık Merkezleri tesis etmek ve bu işletmelerin ortak istifadesine yönelik olarak malzeme test ve analiz ile mamul madde fiziki ölçümleme laboratuvar ve atölyelerini kurmak ve kurulmasını sağlamak.
- ✓ Hizmet Merkezlerinde görev alacak elemanların, özel ihtisas konularında eğitimini teminen Eğitim Uzmanlarının yetiştirilmesi, yaygın eğitim programlarının düzenlenmesi, işletmelerin eğitim ihtiyaçlarının tespiti ve gerekli eğitimlerinin sağlanması ile ilgili uygulamalı Teknik Eğitim Merkezlerini kurmak.
- ✓ İşletmelerin yatırım, üretim, yönetim ve planlama konularında bilgi ve beceri yönünden güçlenmeleri ve gelişmelerini sağlamak.
- ✓ İşletmelerin pazarlama sorunlarına çözümler aramak; işletmelerin yurt içi ve yurt dışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini teminen gerekli çalışmaları yürütmek ve konuya ilişkin danışmanlık hizmetlerini en verimli bir biçimde organize etmek.
- ✓ (Ek: 22/4/2009-5891/5) Girişimcilik kültürünün ve ortamının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli tedbirleri almak, bu kapsamda girişimleri ve girişimcileri desteklemek.
- ✓ (Ek: 22/4/2009-5891/5) İşletmeler arası işbirliğini geliştirmek, yerli veya yabancı sermaye katkısı ile gerçekleştirilecek ortak yatırımların oluşturulmasını ve yaygınlaştırılmasını desteklemek, yatırım ortamının iyileştirilmesi için gerekli tedbirleri almak ve destekleri sağlamak.

1.9.2. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Sanayi ve Ticaret Bakanlığının kuruluş yasasında KOBİ'lerle ilgili olarak; Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri planlamak, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde plan ve hedeflerine paralel olarak mevzuat düzenlemeleri

yapmak, üst yapı kredisi sağlamak, KOBİ'lere örgütlenme, eğitim, tedarik, tanıtım, pazarlama, teknik ve ekonomik konularda hizmet vermek, varlıklarını korumak ve geliştirmek için gerekli hukuki ve yönetsel düzenlemeleri yapmak gibi görev ve sorumlulukları vardır (Çımat ve Laçinel, 2002:49). STB, küçük sanayicilerin oluşturduğu kooperatiflere, bölgesel gelişmişlik düzeyine göre belirlenen limitler dâhilinde alt yapı inşaatlarının tamamı ve üst yapı inşaatlarının en fazla %70'ine kadar olan oranlarda düşük faizli ve uzun vadeli özel krediler vermektedir (Çamkerten, 2001:102).

1.9.3. Türkiye Halk Bankası

Türkiye Halk Bankası; üretim artışını sağlamak ve yeni yatırımları teşvik etmek, kaliteli ve standartlara uygun, çağdaş ve yeni teknolojiye dayalı üretimleri desteklemek, yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan elde edilen fonlarla KOBİ'lerin gerek Avrupa Birliği gerekse diğer ülkeler işletmeleri ile rekabet olanağını geliştirmek, ülke içinde ve dışında pazarlanabilir ürünleri, istihdam artırıcı üretim, kalite ve standardı geliştirici yatırımları finanse etmek, KOBİ'leri dış ticarete yönlendirmek, bilgi ve enformasyon ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla KOBİ'lere danışmanlık-egitim hizmetleri sunmak, çalışanların mesleki eğitimlerine yardımcı olmak, yeni girişimleri teşvik etmek, KOBİ'lere pazarlama, ortaklık, dış finansman konularında yardımcı olacak diğer ülkeler yurtdışı işletmeleri ile iletişim sağlamak amacıyla KOBİ'lere ihtiyaçları doğrultusunda kredi vermektedir (Çolakoğlu, 2002:156).

KOBİ'leri finansal açıdan desteklemek amacıyla Türkiye Halk Bankası teminat kolaylığı sağlama uygulamasında bulunmaktadır. Gerek yatırım, gerekse işletme kredileri bulmakta zorluk çeken KOBİ'lere Halk Bankası tarafından diğer bankalara göre nispeten daha düşük faizli krediler sağlanabilmektedir. 2284 sayılı yasa ile kurulan Halk Bankası 1938 yılından itibaren esnaf ve sanatkâr ile KOBİ'lerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması için bir ihtisas bankası olarak hizmet vermektedir (Küçük, 2005:217). Ancak zamanla görev alanı genişlemiş ve banka; uzun ve orta vadeli proje kredisi vermek, küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarının gelişmesini ve büyük sanayiye geçmesini sağlamak üzere danışmanlık hizmeti yapmak, proje ve teknik bilgi akışı ile desteklemek işlevlerini de üstlenmiştir (Akgemci, 2001:52).

Halkbank'ın işlevleri Çamkerten'in (2001:101) belirttiği üzere aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- ✓ Esnaf, sanatkâr ve küçük ve orta ölçekli sanayiciye yatırım ve işletme kredileri vermek.
- ✓ Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin büyük işletmelere dönüştürülmesini teşvik etmek.
- ✓ Küçük sanayi işletmelerine teknik danışmanlık, proje danışmanlığı yapmak ve bilgi temin etmek.
- ✓ Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri için Kalkınma Bankası olarak görev yapmak.
- ✓ Hedeflerine ulaşmak için her türlü bankacılık faaliyetlerinde bulunmak olarak sıralanabilir.

1.9.4. Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET)

KÜSGET 1983 yılında; istihdam sağlamak, verimliliği artırmak, eğitim programları düzenlemek, müteşebbisliği geliştirmek, geri kalmış bölgeleri geliştirmek, gelir sağlamaya katkıda bulunmak, küçük sanayi ve büyük sanayiye yan sanayi olabilecek birimler haline getirmek gibi amaçlarla kurulmuştur (Çımat ve Laçinel, 2002:50).

1.9.5. Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV)

TOSYÖV Şubat 1990 tarihinde Ankara'da kurulmuştur. Vakıf, çalışan sayısı 5 ile 200 arasında değişen tüm işletmeleri KOBİ olarak kabul etmektedir. Bu firmaların sahipleri, serbest meslek mensup ve yöneticileri vakfa üye olmak için başvurabilirler. TOSYÖV, KOBİ'lerin desteklenmelerini sağlamayı ve bu işletmelerin lobisi ve örgütü olmayı amaçlamaktadır. Ayrıca ülkenin her yerinde konferans, seminer, panel vb. etkinliklerle KOBİ elemanlarının eğitimi de amaçlamaktadır. Bu çerçevede hedefleri şunlardır (Yıldız, 2010:27-28):

- ✓ Sağlıklı alt yapı ve kalıcı bir teşvik sistemi,
- ✓ Yeterli finansman kaynakları ve uygun yatırım imkânları,
- ✓ Gelişmiş teknolojiye uygun makineler,
- ✓ Kaliteli mal üretmek için eğitim ve danışmanlık,
- ✓ Çağdaş işletmecilik ve yönetim ile ilgili eğitim faaliyetleri,
- ✓ Sağlıklı ana ve yan sanayi ilişkileri,

- ✓ AB ile uyumu sağlayabilecek yaygın eğitim.

1.9.6. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası

Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, emek yoğun yatırım projeleri kapsamında, kendi belirlediği ölçülere göre küçük boy işletme kapsamına giren işletmelere finansal hizmet vermektedir. SYKB'nin fon kaynaklı kredilerin verilmesi işlemi sırasında alınacak teminata ait esaslar, aracı bankalar tarafından bankacılık usullerine göre tespit edilmektedir. İlgili bankalar bunun dışında yatırımcıdan ücret veya komisyon vb. isimler altında hiçbir karşılık talep edememektedir (Küçük, 2005:219).

1.9.7. Esnaf Kefalet Kooperatifleri

Esnaf Kefalet Kooperatifleri KOBİ'lere; 1163 sayılı yasaya dayanarak, üyelerin mesleki uğraşlarına yarayacak krediyi sağlamak amacıyla onlara kefil olmak, ihtiyat fonları ile üyeleri ilgilendiren mesleki, sosyal, sağlık tesisleri ve sigorta kurumları kurmak, banka teminat mektubu sağlamak amacıyla kefil olmak, üyelere kefil olma ve onlara borç verme gibi konularda banka emrine borç senedi vermek gibi konularda yardımcı olmaktadır (Küçük, 2005:220).

1.9.8. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği; Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları gibi kurumların en üst kuruluşudur. KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmak, sanayi içindeki durumlarını güçlendirmek, yeni teknolojilerin geliştirilmesi, transferi ve teşviki amacıyla topluluk üyesi ve sisteme dâhil topluluk dışı ülkelerde mali, ticari ve teknik işbirliği kanalları ve bilgileri oluşturmayı hedeflemektedir (Çımat ve Laçinel, 2002:51).

1.9.9. İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME)

1960 yılında kurulan İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME), Türkiye ihracatının artırılması ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır ve bu alandaki ilk ve tek kamu kuruluşudur. Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) bünyesindeki İhracat Genel Müdürlüğü'nce KOBİ'lere yönelik faaliyetler Ekinci (2003:43) tarafından şöyle sıralanmaktadır; KOBİ'lerin örgütlenmesi ile ilgili faaliyetler, etkili devlet yardımı sağlanması ve bu firmalara çeşitli kanallardan

ticari enformasyon desteği verilmesi gibi alanlarda yoğunlaşmaktır. Örgütlenme faaliyetleri çerçevesinde Müsteşarlıkça; Sektörel Dış Ticaret şirketi uygulaması ile KOBİ'ler, bir araya getirilerek dışa açılmaya yönlendirilmekte devlet yardımları uygulaması ile de eğitim, yurtdışı ofis mağaza açma, istihdam, piyasa araştırması desteği, patent ve marka kavramının yaygınlaştırılması ve Ar-Ge desteği gibi yardımlarla da söz konusu şişletmelere rekabet gücü kazandırılmaya çalışılmaktadır.

1.10. KOBİ'lerin Ekonomimizdeki Yeri ve Önemi

Dünya genelinde özellikle 1980'li yıllardan itibaren artarak devam eden globalleşme ve finansal liberalizasyon süreci, beraberinde değişen koşullara ve yeniliklere hızla uyum sağlayabilen şirketlerin önemini artırmıştır. Büyük ölçekli şişletmelerin ekonomik ve siyasi konjonktürdeki değişimler karşısında hareket kabiliyetinin sınırlı olması, teknolojideki en son gelişmelerin bu şirketlere adaptasyonunun maliyetinin yüksekliği nedeniyle uyum sorununun yaşanması gibi nedenler ekonomide meydana gelen değişikliklere uyum sağlama esnekliği yüksek ve konjonktürel dalgalanmalara, ekonomik ve mali krizlere karşı daha esnek olan, ekonomik ve sosyal yaşamın temel istikrar unsurlarından biri olan KOBİ'lerin dünya genelinde önemini daha da artırmıştır (Erçel, 2000:16).

Uygulanan liberal ve ihracata dönük politikalar sonucunda Türk sanayi, dış pazarlara yönelmiş ve ihracat ürünlerinde sanayi ürünlerinin payını artırmıştır. Bu dönemden itibaren dönemin hükümetleri tarafından küçük ve orta ölçekli sanayiye verilen önem ve uygulanan destekleme politikaları sonucu, bir zamanlar el sanatı kimliği ile üretim yapan KOBİ'ler modern teknoloji ürünü makine tezgâhlar ile dünya standartlarına uygun üretim yapmaya başlamış, kalite bilinci giderek geliştiğinden daha çok dış pazarlara açılma imkânı yaratılmıştır. Yenilikçi KOBİ'lerin ve genç müteşebbislerin desteklenmesi sonucunda, iç ve dış pazarlarda alıcı bulan ileri teknoloji yeni ürünler geliştirilmiştir (Çamkerten, 2001:101). El emeğinden makine yoğun teknolojiye geçilmesiyle daha kısa sürede daha fazla ürün imalatı gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Teknolojik gelişmelerin ürünü olan makine tezgâhlarla, ürün çeşitliliği artırılmıştır.

KOBİ'lerin ekonomide bu kadar yaygınlaşmasıyla birlikte kuruldukları yerlerdeki ekonomi ve istihdamda hareketlenmiş ve KOBİ'ler olumlu gelişmelere sebep olmuşlardır.

KOBİ'ler tüm ülke sınırlarını kendilerine faaliyet ve üretim alanı olarak görmekte olup küçük sermaye yapıları neticesinde de kolayca ülkenin her yerinde kurulup yaygınlaşabilmektedirler. Bu nitelikleriyle hem ekonomik faaliyetlerin bölgeler ve iller arasında dengeli dağılımına hem de o bölgelerde istihdamın artışına işsizliğin önlenmesine katkıda bulunmaktadır (Gök, 2004:115; Özdemir vd., 2006:56).

Ülkemizde başta nüfus dağılımı olmak üzere birçok alanda bölgeler arasında önemli dengesizlikler bulunmaktadır. Bunların başında; gelir dağılımı, işletmelerin dağılımı, işgücünün ve istihdamın dağılımı, eğitim düzeyi ile teknik ve sosyal alt yapı gibi konular gelmektedir (Özdemir vd., 2006:55).

Coğrafi açıdan büyük bir ülke sayılabilen ülkemizde KOBİ'ler tüm bölgelere dağılmıştır. Bu dağılım eşit bir şekilde olmadığı hatta bazı bölgeler lehine olacak şekilde gerçekleşmiş olsa dahi mevcut durum itibariyle KOBİ'lerin tüm bölgeler için önemli sosyal görevler ifa ettiklerini söylemek mümkündür (Gök, 2004:142). KOBİ'ler tekelleşmeyi önleme, istihdam yaratma, bölgesel kalkınmaya yardımcı olma, büyük işletmelere ara malı ve girdi sağlama, teknolojik gelişmeleri kırsal yörelere ulaştırma, gelir dağılımında dengeyi sağlama konularında yardımcı oldukları için ülkemiz ekonomisindeki yeri oldukça önemlidir. KOBİ'ler büyük işletmelerin yapamadıkları ya da yapmak istedikleri yeni malzemelerin, fikirlerin, süreçlerin ve hizmetlerin temel kaynağını oluşturmaktadır. Çünkü büyük işletmeler ölçek ekonomisinin maliyet avantajından yararlanmak amacıyla makine, araç, gereç, iş gücüne yaptıkları yatırımlar nedeniyle aynı ürünü uzun süre üretmeye bağlı kalmaktadır. Fakat KOBİ'lerin büyük ölçekli yatırımlara bağlı kalmak gibi sorunları bulunmamaktadır. Çünkü ölçek ekonomileri küçüktür ve büyük işletmelere göre daha esnek yapıya sahiptirler (Yılmaz, 2004b:59).

KOBİ'lerin bölgesel kalkınmayı hızlandırma fonksiyonu, birbirine neden-sonuç ilişkisi ile bağlı bulunan bazı aşamaları izleyerek bir zaman süreci sonunda etkisini göstermektedir. Bu aşamalar şunlardır (Sarıaslan, 2001:34):

1. Aşama: KOBİ'lerin özellikle de küçük ölçekli işletmelerin ülkenin tüm coğrafi bölgelerine yayılmış bulunmaları,
2. Aşama: Özellikle kırsal ve/veya taşralardaki küçük işletmelerin, bölge de istihdam ve gelir yaratarak bölge nüfusunun büyük kentlere göçünün engellenmesi,
3. Aşama: Göçün durması veya azalması ile bölge ekonomisinin canlanması,

4.Aşama: Bölgenin olanaklarına ve devletin politikalarına bağlı olarak, canlanan ekonomik faaliyetin dinamik ve büyüme potansiyeli yüksek işletmelerin doğuşunu teşvik edici bir ekonomik ortamın sağlanması,

5.Aşama: Dinamik ve gelişme potansiyeli olan işletmelerin kurulması ile bölgesel kalkınmanın hızlanması ve dolayısı ile ülke ekonomisinin gelişmesi.

KOBİ'lerin topluma sağladığı faydalar ekonomik yönlü olduğu kadar sosyal yönlü de olmaktadır. KOBİ'ler toplumdaki sınıflar arasındaki uçurumu azaltarak sınıfların birbirlerine yakınlaşmasını sağlamaktadır.

KOBİ'lerin toplumsal yapı içerisinde öne çıkan önemli özelliklerinden biri orta sınıfı temsil etmesidir. Alt, orta ve üst gelir gruplarından oluşan bir toplumda orta sınıfın güçlü olması, o toplumun hem ekonomik hem de sosyal yönden güçlü ve dengeli olması anlamına gelmektedir. Orta sınıfın güçlü olduğu ülkelerde toplumun bireyleri arasındaki gelir dağılımı daha düzgün dağılmıştır. Sınıflar arasında uçurum yoktur, sosyal huzursuzluklar oldukça düşüktür. Bu yüzden tüm ülkelerde daha sağlıklı bir toplumsal yapıya sahip olma amacıyla orta sınıfı desteklemeye ve güçlendirmeye yönelik politikalar tercih edilmektedir. Gruplar arasındaki denge alt ya da üst gruplar lehine değiştiğinde toplumsal yapının giderek sağlığını kaybettiği tespit edilmektedir (Özdemir vd., 2006:60). Zengin daha zengin fakir daha fakir olmaktadır. Bu durum da sınıflar arasındaki uçurumlara ve huzursuzluklara neden olmaktadır.

Kısaca KOBİ'lerin toplumda ve ekonomide bu kadar önemli olmasının nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır (Tuncel, 2000:112):

- ✓ İstihdam yaratırlar.
- ✓ Ekonomik krizlerden daha az etkilenirler.
- ✓ Bölgeler arası ekonomik ve sosyal dengesizliklerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olurlar.
- ✓ Teknolojik gelişmelere kolay uyum sağlarlar.
- ✓ Mesleki eğitimde okul işlevi görürler.
- ✓ Üretim faktörlerindeki mülkiyetin topluma yaygınlaştırılmasını sağlarlar.
- ✓ KOBİ'ler küçük tasarrufların yatırıma ve üretime dönüşmesinin aracıdırlar. Çünkü küçük işletmeler, aileden sağlanan veya birikimle oluşan küçük bir sermaye ile kurulabilmektedirler.
- ✓ KOBİ'ler gelir kaynaklarının ve sanayicilerin ülke düzeyine yayılmalarını sağladıkları için orta sınıfın oluşumunda önemli bir yer tutarlar.

- ✓ Büyük ve küçük işletmeler çalışmalarında birbirlerine bağımlıdırlar. Bu anlamda KOBİ'ler büyük işletmelerin vazgeçilmez tamamlayıcısı ve destekleyicisidirler.
- ✓ KOBİ'ler yeni girişimcileri yetiştiren yerler olduğu gibi yeni fikir ve buluşların ortaya çıkmasına ve geliştirilmesine de katkıda bulunurlar.

Tüm ekonomilerin vazgeçilmez temel bir bileşeni olan KOBİ'ler istihdam ettikleri işgücünden, gerçekleştirdikleri yatırımlara, yarattıkları katma değere ve ödedikleri vergilere kadar pek çok yönleri ile ekonomimizde önemli bir yere sahiptirler (Sarıaslan, 1994:10). KOBİ'lerin ekonomilerde daha fazla yaygınlaşmalarını sağlamak için sorunlar yaşadıkları alanlarda destek, banka kredi temininde kolaylık, Ar-Ge alanında yardımcı olunmalıdır. Böylece hem ekonomi canlanacak hem de işsizlik azalacak hem de KOBİ'ler ekonomideki yerlerini sağlamlaştırmış olacaklardır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MUHASEBE KÜLTÜRÜ

2.1. Bilgi Sistemleri

Bilgi sistemlerini anlayabilmek için öncelikle bilgi ve sistem kavramlarının ayrı ayrı incelenmesi, bilgi ve sistem kavramlarının ortak bir paydada açıklanması gerekmektedir.

Rekabet yönünden avantaj olarak nitelendirilen bilgi, uzun zamandan beri güç ile paralellik göstermektedir. Enformasyon çağı, bilgiyi bugüne kadarki en önemli durumuna getirmiştir. Ama aynı zamanda da bilginin raf ömrünü kısaltmıştır. Ancak Yusuf Has Hacı, Kutadgu Bilig bilgiyi “Değeri yok olmayan servet.” olarak tanımlamıştır. Bunun nedeni ise; her yeni bilginin bir sonrası için hareket noktası oluşturduğu gerçeğidir (Çukacı, 2005:11). Zaman içerisinde bilgi değeri artan ve değeri arttıkça iletişim araçları sayesinde ulaşılması daha kolay olan bir veri haline gelmiştir. Teknolojik gelişmeler sonucunda bilginin paylaşılması daha kısa sürede gerçekleşmekte ve paylaşımı daha kolay olmaktadır.

Bilgi kavramı genel anlamda düşünme, yargılama, akıl yürütme, okuma, gözlem ve deney yoluyla elde edilen düşünsel ürün ya da öğrenilen şey olarak tanımlanmaktadır. Bilgi bu anlamıyla, belirli bir süreçten geçerek işlenmiş, sahibi için anlamlı olan, yönetsel karar almada stratejik öneme haiz olduğu varsayılan veya gerçek değeri olan veri demektir (Balay, 2004:66). Kısaca bilgi, tecrübelerden sonra geriye kalan insanlar için değeri olan ve kullanılabilen veridir.

İşletmelerin başarıları, değişik karar mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde çalışmasıyla yakından ilgilidir. Başka bir ifade ile işletmelerin amaçlarının başarıyla gerçekleştirilmesi, başarılı kararların alınmasıyla mümkün olmaktadır. İşte bu noktada bilginin gerekliliği karşımıza çok net bir şekilde çıkmaktadır. Bilgi mal ve hizmet üretimindeki personel, malzeme ve para gibi temel girdilere ilave edilen belki de en pahalı ve en önemli girdi olarak ifade edilmektedir (Gökçen, 2002:13).

İşletmeler için tüm bilgiler aynı derecede aynı öneme sahip olmamaktadır. İşletmeler açısından bilginin değer taşıması için sahip olması gereken niteliksel özellikler (bilgi kalite boyutları) aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir (Çukacı, 2005:12):

- ✓ **Doğruluk:** Durumun adil bir şekilde ortaya konulabilmesi için bilgiler doğru olmalıdır.
- ✓ **İlgililik:** Bilgi konuyla ilgili olmalıdır; aksi halde gereksiz işlemlere ve zaman kaybına sebep olmaktadır.
- ✓ **Tamlık:** Bilgi tam olmalıdır; eksik bilgi sonuçların yanıltıcı hatta yanlış olmasına neden olabilmektedir.
- ✓ **Zamanlılık:** Bilgi, gereksinim duyulduğu anda hazır olmalıdır. Zamanında elde edilemeyen bilgi, değerini yitirip boşa çaba haline gelebilmektedir.
- ✓ **Ulaşılabilirlik:** Bilgiye istenilen her anda (yetki dâhilinde) kolaylıkla ulaşılabilir olmalıdır.
- ✓ **Anlaşılabilirlik:** Bilgi, kullanıcıyı tereddüte düşürmeden kolay anlaşılabilir olmalıdır.
- ✓ **Güvenirlilik:** Kullanıcı bilgiye güvenmeli, gönül rahatlığıyla kullanabilmelidir.
- ✓ **Etkin Maliyet:** Bilginin maliyeti bilgiden elde edilecek faydadan fazla olmamalıdır.

Bilgi sistemini oluşturan diğer bir kavram ise sistemdir. Sistem ise birçok manada kullanılmaktadır. Ancak en temel manasıyla sistem birçok unsurdan oluşan ve işletmenin amaçlarına ulaşmada temel yapı olan parçalar bütünüdür (Varıcı, 2007:47). Sistem kavramı alt sistemlerden oluşmaktadır ve her bir alt sistem, sistemin bütününe hizmet etmektedir.

Bir sistemin, üç temel özelliği vardır. Bunlar (Karakaya, 1994:6):

- ✓ Sistemin parçalardan oluşması,
- ✓ Sistemi oluşturan parçalar arasında güçlü bir ilişkinin olması,
- ✓ Parçalardan oluşan bu bütünün sistem olarak ifade edilebilmesi için bir amaca yönelik olmasıdır.

Bilginin toplanması, saklanması, işlenmesi, ulaşılması ve dağıtılmasına hizmet eden teknolojiler, uygulama ve hizmetlerin bütünü ve sistem üzerindeki bilgilerin tümü ise bilgi sistemleri olarak tanımlanmaktadır (Sarıhan, 1998:167). Bilgi sistemlerinde, bilgi ve sistemin teknoloji aracılığıyla birbirine entegre edilmesi söz konusu olmaktadır.

Bilgi sistemleri ile işletmeler zamandan ve kaynaktan tasarruf sağlayarak önemli maliyet avantajları elde etmektedir. Yerinde ve zamanında kullanılan bilgi sistemlerinin işletmelere birçok olumlu katkısı bulunmaktadır.

Bilgi sistemleri ile işletmeler; rekabet üstünlüğü, artan ürün kalitesi, daha kısa süreli ürün hayat seyri, üretkenlik, bazı kararların otomasyonu, daha çok çeşit ve daha çok miktarlarda bilginin kullanılabilirliği konularında etkin olabilmektedir (Hicks, 1993:7). Bilgi sistemleri önceleri sadece işletme içi bilgi akışını sağlamak amacıyla kullanılmakta iken rekabetin artması ve teknolojinin gelişmesi ile hem işletme içi hem de işletme dışı bilgi akışını yürütmek için kullanılmaya başlanmıştır (Karagül, 2005:73). İşletme dışından gelen bilgiler, bilgi sistemlerinden geçerek işletme içinde gerekli olan yerlerde kullanılmaktadır.

2.2. Temel İşletme Bilgi Sistemleri

2.2.1. Yönetim Bilgi Sistemi

Yönetim bilgi sistemi kavramsal olarak; yönetim, bilgi, sistem kavramlarından oluşmakta olup yönetim ve bilginin birlikte irdelenmesi bunların bir sistem içerisinde bütünleştirilmesi düşüncesine dayanmaktadır. İşletme yönetimi için gerekli olan zamanlı, ilgili, anlamlı, iç ve dış bilgilerin sağlanması ancak böyle bir düşünceden kaynaklanan bilgi sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanılması ile olur. Yönetim bilgi sistemi özellikle planlama, denetleme ve düzeltici faaliyetlerde bulunabilmek amacıyla geliştirilmiş üretim, pazarlama, muhasebe, finans ve insan kaynakları gibi işletme işlevlerine ilişkin bilgileri çeşitli araçlar aracılığıyla yöneticilere sunan bir sistemdir (Şahin, 2004:27).

Yönetim bilgi sistemleri; para, insan gücü, malzeme, makine, teknoloji ve bilgi gibi işletme kaynaklarının amaçlar doğrultusunda en etkin ve verimli bir şekilde kullanılmalarını planlamak, örgütlemek ve kontrol etmek için, yönetimin gereksinim duyduğu işletme içi ve işletme dışı finansal ve finansal olmayan; niceliksel ve niteliksel bilgileri, gerektiği yer ve zamanda, gerekli kişilere kullanabilecekleri şekilde sürekli olarak sağlamak amacı ile kurulan ve çalıştırılan sistemler bütünüdür (Sürmeli, 1996:19).

Yönetim bilgi sistemleri işletmelerin büyüklüklerine, faaliyet sistemlerine, faaliyet hacimlerine, örgütlenme şekillerine, yönetim anlayışlarına, yasal düzenlemelere ve içinde buldukları diğer koşullara göre kendilerine uygun birçok alt bilgi sistemi geliştirmek, kurmak ve çalıştırmak durumundadır. Bu alt sistemler birbirleriyle sürekli olarak bilgi alışverişi içerisinde. Ortalama ölçekli bir sanayi işletmesinde şu alt bilgi sistemlerinden söz edilebilir (Savsar, 2005:39):

- ✓ Üretim Bilgi Sistemi
- ✓ Pazarlama Bilgi Sistemi
- ✓ Personel Bilgi Sistemi
- ✓ Finansal Bilgi Sistemi
- ✓ Muhasebe Bilgi Sistemi

2.2.2. Üretim Bilgi Sistemi

Üretim bilgi sistemi; işletmede üretilen mamullerin, hizmetlerin ve bunlara ilişkin girdilerin işletme içindeki fiziksel akışlarına ilişkin bilgileri sağlamaya yönelik bir bilgi sistemidir. Üretim bilgi sistemi üretim planlaması ve kontrolü, stok kontrolü ve yönetimi, satın alma ve kalite kontrol gibi işletme faaliyetlerine ilişkin bilgileri içermektedir (Banar, Sürmeli, Erdoğan ve Önce, 1998:50).

Üretim bilgi sistemi, işletme içi ve geçmişteki bilgilerle ilgilidir. Üretimde işlemlerin tekrar etme özelliği olduğundan bilgisayarların da çok kullanıldığı bir alandır. Üretim bilgi sisteminin alt sistemleri; üretim, Ar-Ge, hammadde stokları ve yönetimi, ulaşım, üretim planlama ve denetimdir (Gümüştakin, 2004:135).

Üretim bilgi sistemi, işletmede üretim esnasında meydana gelen bilgi yanlışlıklarının düzenlenmesini sağlayan bir bilgi sistemidir. Üretim bilgi sistemi diğer bilgi sistemleri gibi gerek duyulan birçok bilgiyi muhasebe bilgi sisteminden sağlamaktadır. Örneğin stok, maliyet ve sipariş ile ilgili bilgiler maliyet muhasebesi bilgi sisteminden temin edilmektedir. Ayrıca üretimle ilgili olan üretim maliyetleri, üretim kontrol işlemleri ve satın almalar ile ilgili bilgiler de muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerdir (Şaklak ve Buran, 2010:5). Üretim bilgi sistemleri sayesinde ambardaki stok miktarı takip edilebilmektedir ve ihtiyaç konusu stokun belirlenen miktarın altına düşmesi durumunda sistemin uyarı vermesi sağlanabilmektedir. Ayrıca üretim sürecine ilişkin bilgiler de miktar ve maliyet bazında sistemden elde edilebilmektedir. Bu şekilde belirlenen standartlara uygun üretim yapılması sağlanabilmekte ve standarttan sapma durumunda gerekli önlemler alınabilmektedir.

2.2.3. Pazarlama Bilgi Sistemi

Pazarlama bilgi sistemi; malların ve hizmetlerin üreticiden tüketiciye veya kullanıcıya doğru akışları, satış öncesi ve sonrası hizmetler, pazar araştırması, satış planlaması, reklam, fiyatlama, satış analizleri, satışlar gibi işletme faaliyetlerine ilişkin

bilgiler sağlamaya yönelik bir bilgi sistemidir (Banar vd., 1998:50; Şahin, 2004:32). Pazarlama bilgi sistemi genelde pazara yönelik olarak kullanılmaktadır. Üretimden sonraki satış aşamasında müşteri ve pazar portföyüyle ilgili bilgiler pazarlama bilgi sistemi sayesinde alınmakta rakipler yine bu sistem üzerinden takip edilebilmektedir.

Pazarlama bilgi sisteminin başarısı, sisteme giren bilgilerin karar alıcı konumunda olan yöneticiler tarafından algılama ve uygulamadaki doğru kullanımına bağlı olmaktadır. Bir işletmede pazarlama bilgi sisteminin amaçlarını şu başlıklar altında toplamak mümkündür (Şaklak ve Buran, 2010:5):

- ✓ Karar verme sürecine destek sağlama,
- ✓ Planlama sürecini yapısal hale getirme,
- ✓ Mevcut bilgiyi etkin kullanma,
- ✓ Yeni bilgi ihtiyacını belirleme,
- ✓ İletişim ortamı sağlama,
- ✓ Öğrenen bir çevre yaratma.

Pazarlama bilgi sistemi kullanılarak, doğru müşteriye ve doğru pazara doğru ürünlerle ulaşılabılırsa sistem etkin kullanılabilir.

2.2.4. İnsan Kaynakları Bilgi Sistemi

İnsan kaynakları bilgi sistemi; insan kaynağının planlanması, işe alma ve yerleştirme, sürekli eğitim, ücret yönetimi, güvenlik ve sağlık, endüstri ilişkileri, kariyer yönetimi ve sendikal ilişkiler gibi insan kaynakları konularında gerekli bilgilerin toplanması, işlenmesi ve bu bilgilerin gereksinim duyanlara aktarılmasını sağlayan bir sistemdir (Şahin, 2004:33). Yani kısacası insan kaynakları personelin işe alınmasından önce başlayıp işin son bulmasından sonra bile devam eden faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan kaynakları bilgi sistemi, bir işletmenin insan kaynakları fonksiyonunun etkin bir biçimde işlemesine yardım etmektedir. Bu amaçla insan kaynakları ile ilgili bireysel ve örgütsel verilerin toplanmasını, saklanmasını, güncelleştirilmesini, stratejik ve yönetsel kararlar verilmesine yardımcı olacak biçimde bilgi haline dönüştürülmesini sağlamaktadır (Tonus, 2002:25).

Bu sistemde yönetici işletme içinden ve dışından bilgiler ile planlama yapmakta, çalışanların potansiyelini artırmaya yönelik çalışmalarını kontrol etmektedir (Şaklak ve Buran, 2010:5). Çalışanların özellikleri, çalışanlara uygun işlerin belirlenmesi, yapmış

oldukları faaliyetler, katıldıkları eğitimler, ücret ve ödüllendirilmeler, cezalandırmalar vb. konularla ilgili bilgiler bu sistemden elde edilmektedir. Sistemden elde edilen bilgilerle çalışanların performans değerlendirmesi yapılabilmektedir.

Çoğu bilgi sisteminde olduğu gibi personel bilgi sisteminde de muhasebe bilgi sisteminden yararlanılmaktadır. Ücretler, kesintiler, vergiler ve tazminatlar muhasebe bilgi sisteminden alınan bilgilere örnek olarak verilebilmektedir (Şaklak ve Buran, 2010:5).

2.2.5. Finansal Bilgi Sistemi

Finansal bilgi sistemi, kıt kaynakların optimum dağılımına ve işletmenin amaçlarına ulaşmasına yardımcı olacak şekilde, kullanıcıların bilinçli yargılarda bulunmasına ve karar vermesine imkân sağlamak üzere belirli bir niceliksel bilgi üreten bilginin kullanıcılara iletilmesini sağlayan bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Finansal bilgi sistemi; ham verileri işleyerek yatırımcılara bilgilerin doğru ve güvenilir, analiz edilebilir, işletme içi ve işletmeler arası karşılaştırmaya imkân verecek şekilde sunumunu sağlamaktadır (Usul ve Bekçi, 2001:68-69).

Finansal bilgi sisteminden elde edilen bilgiler genellikle işletme yöneticileri tarafından kullanılmaktadır. İşletmenin yapacağı yatırımlarda ve gireceği piyasalarda finansal bilgiler yol gösterici olmaktadır. Finansal bilgilerin karşılaştırmaya imkân verecek şekilde, olumlu ve olumsuz tüm yönleriyle sistemden görülebilmesi ve gerekli bilgilerin sistemden alınabilmesi gerekmektedir.

Finansal bilgi sisteminin işlevi ile muhasebe bilgi sisteminin işlevi, çoğu zaman karıştırılmaktadır. Parasal kaynakların bulunması ve yatırılması kararları, alacakların alınması ve borçların ödenmesi kararları ve benzeri kararlar finans yönetiminin görev alanına girmektedir. Muhasebe bilgi sistemi ise, işletmedeki parasal olayların gözlemlenmesi, belgelendirilmesi, sınıflandırılması, kendi sınıfındaki hesaplara kayıtlarının yapılması, VUK hükümlerine göre belge ve kayıt düzeninin sağlanması, gerekli defterlerin tutulması, işletme bilançosunun ve başta gelir-gider tablosu olmak üzere diğer tabloların hazırlanması, saklanması analiz edilmesi ve kararlara destek olması için ilgili yerlere sunulması işlemlerini kapsamaktadır (Şahin, 2000:168).

2.2.6. Muhasebe Bilgi Sistemi

Her işletme belirli farklılıkları olan sektörlerde faaliyet gösterir. Yaratılan değerler birbirinden çok farklı olabilir ancak ortak özellik işletmelerin her zaman çeşitli üretim faktörlerini (girdi) kullanarak hammaddenin dönüştürülmesi ile ürün ya da hizmet (çıkıtı) elde etmesidir (Üstün, 1985:1). İşletmeler de bir diğer ortak özellik ve işletmelerin olmazsa olmazı ise muhasebedir. Sistem olarak kullanılan ya da dışarıdan destek alınarak sürdürülen bilgi sistemlerinin başında ise muhasebe bilgi sistemi gelmektedir.

Bir ölçme, değerlendirme ve iletişim aracı niteliği taşıyan muhasebe; işletme için finansal sonuçlar doğuran olay ve işlemlere ait verileri parasal tutarlar ve gereğinde diğer sayısal doneler halinde toplayan, bu verileri işletme ile ilgisi olan belli başlı kişilerin gereksinim ve amaçlarını göz önünde bulundurarak kayıt, sınıflandırma ve analiz yoluyla işleyen, elde ettiği sonuçları çoğunluğu dönemsel olarak özetleyici raporlar halinde ilgililere sunan sistematik bir bilgi sağlama düzeni olarak tanımlanmaktadır (Büyükmirza, 2008:27).

Örten'e (2003:4) göre de muhasebe; işletmelerdeki ekonomik olaylara ait kayıtlama, rapor düzenleme ve düzenlenen raporları yorumlayarak ilgililere mali açıdan yol göstermeye ilişkin usul ve kuralları öğreten ve teknik yönü daha ağır basan bir bilim dalıdır. İşletmedeki ekonomik olaylar kısmen veya tamamen mali nitelik taşıyan işlemlerdir. Örneğin işletmeye sermaye konması, bankadan kredi alınması, mal alınması, mal satılması, gelir elde edilmesi, gider yapılması gibi. İşletme yöneticisinin veya sahibinin ölmesi işletme açısından çok önemli bir olay olmasına rağmen bu tanıma göre ekonomik veya mali nitelikli olmadığından kayda alınmaz (Örten, 2003:4).

Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere muhasebenin amacı ve görevi işletme ile ilgisi bulunan belli başlı kişi ve kurumlara sayısal bilgiler sağlamaktır. Bu gruplardan her birinin işletmenin durumu ve faaliyetleri ile ilgili olarak gereksinim duydukları sayısal bilgiler çoğu kez gerek nitelik gerekse ayrıntı yönünden birbirinden farklıdır (Büyükmirza, 2008:27). Bir kesim için gerekli olan bir bilgi diğer bir kesim için gereksiz olabilmektedir. İşletmeler ihtiyaçlarına göre muhasebe ilkelerini göz önünde bulundurarak muhasebe bilgilerini kullanmaktadır.

2.3. Muhasebe Bilgi Sisteminin Gelişimi ve Önemi

İşletmelerin yoğun bir rekabet ortamında faaliyette bulunmaları ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler gibi önemli değişimler, işletmelerde yeni yönetim anlayışlarına ve yaklaşımlarına neden olmuştur. Bu ve benzer değişim ve gelişmeler ise işletmelerin planlama ve kontrol işlevlerini yerine getirmesinde ihtiyaç duyulan bilgi alanlarını genişletmiştir. Diğer bir ifade ile günümüzde işletmeler geleneksel muhasebe sistemi tarafından sağlanan bilgilerle yetinmeyip daha fazla ve detaylı bilgilere de ihtiyaç duymaktadır. Bu bilgiler bir bütün olarak işletme temel bilgi sistemleri tarafından sağlanırken, işletme yönetiminin planlama ve kontrol işlevlerini yerine getirmesinde ihtiyaç duyulan bilgilerin büyük bir bölümü işletme temel bilgi sistemleri içerisinde yer alan muhasebe bilgi sistemi tarafından sağlanmaktadır (Karakaya, 1994:38).

Yöneticiler tarafından yönetsel kararlarda kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan bilgi, bilgi sisteminin alt sistemi olan yönetim bilgi sisteminden karşılanmaktadır. Bu süreçte muhasebe bilgi sistemi, temel yönetim bilgi sistemlerinin en önemlisi ve en eskisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökdeniz, 2005:87). Muhasebe bilgi sistemi 1966 yılında Amerikan Muhasebe Birliği'nin yayımladığı Muhasebede Sistem Yaklaşımı adlı kuramsal bir çalışmada ortaya konan bir muhasebe bildirisi (ASOBAT – A Statement of Basic Accounting Theory) ile temellendirilmiş ve burada muhasebenin özünde bir bilgi sistemi olduğu kabul edilmiştir (Erdoğan ve Erdoğan, 1999:64).

Muhasebe bilgi sistemi genel olarak; yönetimin varlıklar üzerindeki yönetim sorumluluğunu yerine getirmek, işletme faaliyetlerinin kontrolünü sağlamak ve geleceğe dönük işletme faaliyetlerini planlamak için gerekli bilgileri üreten ve birçok alt sistemden oluşan bir bilgi sistemleri dizisi olarak tanımlanabilmektedir (Sürmeli, 1996:29). Muhasebe bilgi sistemi, işletmede yapılan faaliyetler sonucu oluşan verileri toplayarak, onları işleyen ve verilerin bilgiye dönüşüm sürecini düzenleyen ve bu bilgileri işletme içi ve dışındaki kullanıcılara raporlayarak yönetim bilgi sisteminin önemli bir görevinin yerine getirilmesine destek veren bir bilgi sistemidir (Mcleod, 1995:310). Muhasebe bilgi sistemi; finansal muhasebe, maliyet muhasebesi, sorumluluk muhasebesi, nakit ve sermaye bütçelemesi, işletmenin varlıkları, borçları, sermayesi, gelirler ve giderleri ile ilgili mali nitelikteki tarihi ve ileriye dönük bilgileri sağlayan bir bilgi sistemidir (Banar vd., 1998:51).

Muhasebe, ilgili grupların bilgi gereksinimlerini karşılayabileceği ölçüde başarılı ve faydalı olabilecek bir sistemdir. Dolayısıyla, muhasebe bir bilgi sistemi olarak düşünüldüğünde bu sistemin temel amacı; bilgi talep edenlerin etkili karar almalarını sağlayacak verilerin toplanması, işlenmesi ve iletilmesi olacaktır (Demir, 2005:147). Muhasebe bilgi sistemi; bir işletmenin muhasebe bilgileri için bir tür dağıtım, sistemidir. Sistemde ön görülen unsurlar ise; yasal raporlama gereksinimi olan bilgileri edinmek, güvenilir muhasebe bilgilerini gereksinimi olanlara temin etmek ve işletmeleri olası risklerden, muhasebe bilgilerinin işletme içi ya da dışındaki kötüye kullanımlardan korumaktır (Gökdeniz, 2005:82).

Muhasebe bilgi sistemi, işletmelerde genel olarak aşağıda belirtilen önemli görevleri yerine getirmektedir (Romney ve Steinbart, 2003:3):

- ✓ İşletme faaliyetleri sonucunda elde edilen verileri toplar ve sınıflandırır.
- ✓ Toplamış olduğu bu verileri bilgiye dönüştürür ve üst yönetimin planlama ve kontrol faaliyetlerinde karar almalarına yardımcı olacak biçimde iletir.
- ✓ İşletmenin varlıklarının korunması ve yaşamını sürdürebilmesi için anında ve doğru bilgi akışını sağlar.

Muhasebe bilgi sistemi, üç büyük alt sistemin toplamından oluşmaktadır. Bunlar (Hall, 2008:6):

- ✓ **Hareket İşleme Sistemi:** İşletme dışındaki kullanıcılara bilgi sağlar.
- ✓ **Finansal Raporlama Sistemi:** Yasal yükümlülükler gereği bilgi sağlar.
- ✓ **Yönetim Raporlama Sistemi:** İşletme içindeki kullanıcılara bilgi sağlar.

Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerle işletmenin şimdiki durumuna ve gelecekteki hedeflerine yönelik kararlar alınmaktadır. İşletmeyle ilgili iç ve dış paydaşlar ile yönetim, muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin ışığında planlar yapmakta ve ona göre hareket etmektedirler.

İşletmelerde profesyonel yöneticilerin muhasebe bilgi sistemi çıktılarını kullanarak vermeleri gereken belli başlı kararları şöyle sıralayabiliriz (Doğan, 1999:109):

- ✓ Satılacak malların miktarlarının ve satış zamanlarının belirlenmesi,
- ✓ Malların satış fiyatının oluşturulması,
- ✓ Üretilen mamullerin miktarlarının ve üretim zamanlarının belirlenmesi,
- ✓ Üretim için gerekli olan hammadde ve diğer girdilerin nitelik ve miktarlarının saptanması,

- ✓ Üretimde kullanılması gereken makine kapasitesinin saptanması,
- ✓ Üretimde kullanılması gereken işgücünün hesaplanması,
- ✓ Satın almalar ile ilgili uygun ödeme koşullarının saptanması,
- ✓ İşletmenin hangi alanlara yeni yatırımlar yapacağına belirlenmesi,
- ✓ Yatırımların nasıl finanse edileceği ile ilgili kararlar,
- ✓ Optimal sermaye yapısının belirlenmesi ile ilgili kararlar,
- ✓ Alacak, stok ve duran varlık yönetim politikalarının saptanması ile ilgili kararlar,
- ✓ Kâr planlaması.

Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerle alınacak kararlar, işletmelerin sürekliliği için hayati önem arz eden kararlardır.

Muhasebe bilgi sisteminde veri veya bilgiler her sistemde olduğu gibi girdi, süreç, çıktı akışını izlemektedir. Bu akışa uygun olarak veriler veya bilgiler önce sisteme belgelerle aktarılır ve daha sonra da süreçleme aşamasında ilgili yerlere kaydedilerek ilgili kişi ve kuruluşlara raporlar şeklinde iletilmektedir (Sürmeli, 1996:33). Sisteme aktarılan veri ve bilgilerin doğru, tam ve eksiksiz olarak aktarılması gerekmektedir. Yoksa yanlış bilgilerden elde edilen raporlar, yöneticileri ve paydaşları yanlış yönlendirebilmekte yanlış kararlar alınmasına sebep olabilmektedir.

Muhasebe bilgi sistemine girilen yanlışlar ya da sistemde meydana gelen hatalar sonucunda muhasebe bilgi sisteminden doğru ve yeterli bilgiler alınamamaktadır. Yetersiz bir muhasebe bilgi sisteminin belirtileri ise aşağıdaki gibidir (Şakrak, 2001:110):

- ✓ Yöneticilerin, mali olayların sonuçlarını yansıtan raporların eksik ve yanlış olmasından yakınmaları,
- ✓ Yöneticilerin muhasebe bilgi sisteminden bilgi almamaya başlamaları,
- ✓ Yöneticilerin muhasebe bilgi sisteminden elde ettiği raporları kullanmamaya başlamaları,
- ✓ Fonksiyonel birim yöneticilerinin, işletmenin muhasebe sistemine paralel olarak kendi muhasebe sistemlerini oluşturma çabası içine girmeleri,
- ✓ Yöneticilerin, kendi maliyet verilerini toplamaya ve kendi raporlama modellerini geliştirmeye başlamaları,
- ✓ Performans raporlarında yer alan faaliyet verileri ile finansal bilgilerin kayıtlanmasında kullanılan faaliyet verilerinin birbiriyle uyumsuzluğu.

2.3.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Alt Sistemleri

İşletmelerdeki muhasebe sistemleri ile üretilen veri, bilgi ve bilginin kullanımı ilişkileri Fransa muhasebe sistemi ile ilgili bir araştırmada makro ekonomik sistem, tek düzen muhasebe sistemi, pragmatik sistem ve mikro ekonomik sistem olmak üzere dört aşamada özetlenmektedir. Bunlar (Kotar ve Gücenme, 1995:183):

- ✓ Makro ekonomik sistem aşamasında, muhasebe sistemine hükümet tarafından belirlenen ekonomik amaçların gerçekleştirilmesinde bir araç olarak bakılmakta bu nedenle muhasebe raporları pay sahipleri veya başka çıkar grupları için değil hükümet için hazırlanmaktadır. Bu aşamada muhasebe sistemleri, sıkı bir yasal çerçeve içinde vergilendirme muhasebesi ağırlıklı bir yapı arz etmektedir.
- ✓ Tek düzen muhasebe sisteminde ise muhasebe rapor ve bilgileri standart bir biçimde oluşturulmaktadır. Bu sistem içinde muhasebecilere yüklenen fonksiyon muhasebe uygulamalarının yasalarla uyumunu sağlamaktan öteye geçmemektedir.
- ✓ Üçüncü aşama olan pragmatik sistemde ise muhasebenin işlevi yöneticiye karar almada yardımcı bilgileri sağlamaktır. Yasaları, ayrıntılı kuralları ve standart muhasebe biçimlerini değil kendi düzenini kendi oluşturan bir esas içerisinde finansal bilginin tam ve doğru olarak yöneticiye yansıtılması önceliklendirilmektedir.
- ✓ Son aşama olan mikro ekonomik sistemde muhasebe rapor ve bilgileri herhangi bir çıkar grubunun istekleri doğrultusunda değil işletmenin verimliliğine yönelik toplanmaktadır. Bu aşamada yasal çerçeve kural belirlemez ancak işin sağlıklı yürütülebilmesi için işletmenin bütünlüğünü destekler ve korur. Bugün gelinen noktada muhasebe sisteminin bilgi üretme ve bilgiyi kullanma şeklinin daha çok mikro ekonomik sistem çerçevesinde olması beklenmektedir.

Muhasebe bilgi sistemi, finansal muhasebe ve yönetim muhasebesi olmak üzere ikiye ayrılır. Bu iki muhasebe alanı arasındaki en önemli fark finansal muhasebe bilgilerinin dış kullanıcılara, yönetim muhasebesi bilgilerinin ise iç kullanıcılara yönelik olmasıdır. Yönetim muhasebesi işletmelerin yaşamını sürdürmesinde kritik rol oynayan verileri sunar. Finansal muhasebe ise işletmenin geçmiş performansını finansal tablolar

aracılığı ile ilgililere sunar. Maliyet muhasebesi de yönetim muhasebesinin bir alt sistemi ve önemli bir parçasıdır (Yıldırım ve Tek, 2004:9).

2.3.1.1. Finansal Muhasebe Sistemi (Genel Muhasebe Sistemi)

Finansal muhasebe sistemi esas olarak muhasebe sisteminin işletme dışına yönelik alt sistemini oluşturur. Finansal muhasebe sistemi, işletmenin temel olaylarını oluşturan tedarik ve satış işlevlerinin fiziki ve parasal hareketlerini tarih sırasına ve konularına göre kaydeder. Bu faaliyetlerin sonucunu finansal tablolarla ortaya koyar. Finansal muhasebe sistemi ile işletmeye ilişkin tüm değer artışları ve azalışları diğer taraftan işletmenin varlık ve sermaye yapısındaki değişimler belirlenmiş olur. Finansal muhasebe sistemi temelde işletmenin geçmişine ilişkin faaliyetlerinin fotoğrafını çeker. Finansal muhasebe sistemi aynı zamanda yasal kurallara ve muhasebe ilkelerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bilgi sisteminin yapısını etkileyen en önemli unsurlar arasında; ülkenin vergi yasaları, ulusal ve uluslararası kavram, ilke ve standartlar ile muhasebe işlemlerini oluşturan yasal belge düzeni yer alır. Ayrıca finansal muhasebe sistemi çeşitli kişi ve kuruluşlara bilgi sunarken genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak hareket etmektedir (Karcıoğlu, 2000:14).

Finansal muhasebe sisteminin görevi işletmenin diğer işletmelerle ilgili finansal nitelikli işlemlerini izlemek ve kaydetmektir. Diğer işletmelerle olan finansal işlemlerini kaydetmekle birlikte dış kullanıcıların sordukları sorulara cevap veren genel bir niteliği bulunmaktadır (Erdoğan, 2002:12).

Kısaca finansal muhasebe sisteminin amacı, işletmenin finansal durumunu etkileyen olay ve işlemlerin para birimiyle ölçülen sonuçlarını işletme dışındaki kişi ve kurumlara bildirmektir. Bu kişi ve kurumlar esas itibarıyla devlet organları, kredi kuruluşları ve yönetici durumunda olmayan işletme sahipleri şeklinde üç grupta toplanabilir (Büyükmirza, 2008:27).

2.3.1.2. Maliyet Muhasebesi Sistemi

Her geçen gün plan yapmak ve karar vermek için bilgiye daha fazla ihtiyaç duyan yöneticilere; muhasebe bilgilerinin en uygun zamanda, en doğru ve en uygun biçimde iletilmesi yönündeki çabalar yoğunlaşmış ve bu süreçte maliyet muhasebesinin de önemi artmıştır. Özellikle işletme yönetiminde, muhasebe verilerinin ve diğer

finansal verilerin nasıl kullanılabilceğini konu edinen bir alt sistem olarak maliyet muhasebesinin önemi ortaya çıkmaktadır (Ömeroğlu, 2003:1).

Maliyet muhasebesinin amaçları (Büyükmirza, 2008:82):

- ✓ Üretilen mamullerin birim maliyetlerini saptayarak, bilançoda mamul ve yarı mamul stoklarının, gelir-gider tablosunda satılan mamullerin maliyetlerinin belirlenmesini sağlamak.
- ✓ Yönetimin kısa vadeli planlama ve mamul fiyatlandırma çalışmalarına ışık tutacak tarihsel ve tahminsel gider ve maliyetleri belirlemek, gider bütçelerini düzenlemek.
- ✓ Yapılan giderleri sorumluluk merkezleri (gider yerleri) itibariyle ayrıntılı biçimde izleyerek ve bunları gider standartları ile karşılaştırıp ortaya çıkmış sapmaları nedenlerine göre çözümleyerek yöneticilere maliyet kontrolü ve başarı değerlendirme için gerekli temel bilgileri sağlamak.
- ✓ Uzun vadeli ya da olağan dışı kararlarla ilgili seçeneklerin maliyetlerini saptayıp, karşılaştırmalı biçimde ortaya koyarak özel yönetim kararlarına ışık tutmak.

Maliyet muhasebesi, işletmelerdeki içe dönük faaliyetlere yönelik olarak çalışmaktadır. Maliyetin ve maliyet muhasebesinin kullanılmadığı faaliyet alanı hemen hemen yok gibidir. Bu yüzden mal veya hizmet üretiminden bunların satış fiyatlarının belirlenmesine kadarki tüm süreçlerde maliyet muhasebesi, yöneticilere alacakları kararlarda bilgi sağlamaktadır. Birçok işletme türünde uygulanabilen maliyet muhasebesi daha çok üretim işletmelerinde uygulanmaktadır (Büyükmirza, 2003:82).

Maliyet muhasebecisi, üretim maliyetine ait verileri toplamak için, bir maliyet muhasebesi sistemini meydana getirir, özel kayıtlar tutar ve hesaplar açar (Backer ve Jacobsen, 1983:1). Bir işletmede ayrıntılı maliyetlerin hesaplanması için uygulanacak sistem, ürünün cinsine olduğu kadar, işletmenin büyüklüğüne, genel örgüt yapısına ve üretim tekniğine de sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle her işletme tarafından kullanılabilir hazır reçete biçiminde maliyet sistemi yoktur. Her işletme kendi yapısal özelliklerine ve gereksinimlerine uygun sistemi kurmak, sürekli geliştirmek, değişen koşullara uydurmak zorundadır. Maliyet muhasebesi sistemini üç alt sisteme ayırarak incelemek mümkündür (Backer ve Jacobsen, 1983:15):

- ✓ **Maliyet Hesaplama Sistemi:** Mamul ve hizmet üretim maliyetini oluşturan giderlerin ölçümlenmesinden birim maliyetlerin hesaplanmasına kadar geçen süreçte kullanılan yöntem ve esaslar.
- ✓ **Kayıt Sistemi:** Birim maliyetlerin hesaplanması sürecinde maliyeti oluşturan unsurların kaydedilmesi, izlenmesi ve üretilen maliyet bilgilerinin raporlanması konusundaki yöntem ve esaslar.
- ✓ **Maliyet Yönetim Sistemi:** Birim mamul maliyetini oluşturan unsurların planlanması, kontrolü, analizi vb. konularda kullanılan yöntemler.

Maliyet muhasebesinin işletmelere sağladığı faydaları yönetim ve işletme içi faaliyetler açısından da değerlendirmek mümkündür. Yönetimin doğru kararlar alabilmesi ve işletmenin istenen verimlilik ve kârlılık hedeflerine ulaşması, maliyet muhasebesinin sistematik olarak vereceği maliyet kayıtlarının ve raporlarının doğruluğuna veya doğru yorumlanmasına bağlıdır. Ayrıca maliyet muhasebesi işletmelerde maliyeti oluşturan tüm faaliyetler ile ilgilendiğinden, diğer departmanlarla iyi bir bilgi alışverişi içindedir. Diğer departmanlar için gerekli olan planlama ve karar vermeye yardımcı verilerin bir kısmı da maliyet muhasebesinden sağlanmaktadır. Yani maliyet muhasebesinden sağlanan veriler hem yönetim kararlarının hem de diğer departmanlarda alınan kararlar üzerinde etkin olmaktadır (Bıçakçı, 2006:14-15). Örneğin bir pazarlama departmanı için gireceği pazarın belirlenmesinde bir insan kaynakları departmanı için çalışacak personelin işletmeye maliyetinin hesaplanmasında, bir üretim departmanında ürünün fiyat ve kâr analizlerinin yapılmasında maliyet muhasebesinden elde edilen bilgiler kullanılmaktadır.

Maliyet bilgileri yönetimin değişik gereksinmelerini karşılayacak nitelikte olmalıdır. Bu nedenle maliyet hesaplama ve raporlama yöntemleri yöneticilerin istekleri doğrultusunda değişecektir. Yani işletmedeki farklı ihtiyaçlar farklı maliyet bilgilerini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle bir maliyet muhasebesi bilgi ihtiyacı ile karşılaşıldığında elde edilecek bilginin yönetim amaçlı mı, yoksa finansal amaçlı mı kullanılacağına bilinmesi gerekmektedir (Küçüksavaş, 2006:2). Bu durumda işletmelerde kullanılacak maliyet bilgi sistemlerinin her türlü ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte olması gerekmektedir.

2.3.1.3. Yönetim Muhasebesi Sistemi

Yönetim muhasebesi; işletme yönetimlerinin planlama, kontrol ve karar verme fonksiyonlarını yerine getirmesine yardımcı olan, maliyet muhasebesi bilgilerini yönetsel kararlar için kullanan muhasebe mesleğinin ayrı bir uzmanlık dalıdır (Gürsoy, 1999:6).

Yönetim muhasebesinin amacı işletme yöneticilerinin sağlıklı kararlar alabilmeleri için gereksinim duydukları sayısal bilgileri kendilerine sağlamaktır. Bu bakımdan ilgili bilgilerin ham veri olarak toplanmasından başlayıp sonuçta ihtiyaca uygun raporların düzenlenmesine kadar işletme yöneticilerini hedef alarak yürütülen tüm muhasebe çalışmaları yönetim muhasebesini oluşturmaktadır (Büyükmirza, 2008:29).

Yönetim muhasebesi bilgi sistemi ise, işletme yönetiminin planlama ve kontrol faaliyetlerinde kullanacağı bilgileri üreten muhasebe bilgi sisteminin alt sistemidir. Yönetim bilgi sisteminde işleyiş; verilerin toplanması, işlenmesi, analizi ve bilgilerin yönetilmesi gibi faaliyetleri içerir. Diğer bir deyişle, bu bilgi sistemi ham verilerin toplanmasından başlayıp, üst yönetimin gereksinim duyduğu bilgilerin üretilip sunulmasına kadar işletme yöneticilerini hedef alan muhasebe faaliyetlerini içerir (Karcıoğlu, 2000:14).

Yönetim muhasebesi işlevlerini büyük ölçüde fiili maliyetlerle karşılaştırılan bütçeler ve standartlara dayanan faaliyet raporları, iç kontrol ve amaçlanan plan ve programların muhtemel etkilerine ilişkin raporlar ve belirli görevler aracılığıyla yerine getirmektedir. Yönetim muhasebesi bilgi sistemi tarafından yerine getirilen temel faaliyetler (Üstün, 1997:10):

- ✓ Yönetim için gerekli bilgilerin toplanması,
- ✓ Toplanan bu bilgilerin sınıflandırılması ve analiz edilmesi,
- ✓ Sınıflara ayrılan bilgilerin değerlendirilmesi,
- ✓ Sınıflanan bu bilgilerin önem sırasına koyularak raporlanması olarak sıralanır.

Yönetim muhasebesi işletme dışındaki üçüncü kişiler yerine işletme yöneticilerinin bilgi gereksinimlerini karşılamakla, genel muhasebeden ayrılmaktadır. Yönetim muhasebesinin nitelik ve kapsamını, yönetimin bilgi gereksinimleri belirlemesine karşın genel muhasebenin nitelik ve kapsamını ise işletme dışındaki üçüncü kişilerin bilgi gereksinimleri belirlemektedir. Genel muhasebenin nitelik ve

kapsamının belirlenmesinde yıllardan beri uygulanmakta olan ve genel kabul görmüş bulunan işletme dışı standartlar hâkim olmuştur. Nitekim genel muhasebe, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve temel muhasebe kavramlarına ve VUK ya da Ticaret Kanunu gibi yasalara uygun olarak yürütülmek zorundadır. Öte yandan yönetim muhasebesi işletme içine dönük olduğundan bu muhasebe dalının biçimlenmesinde dış standartlara uyma endişesi, yerini yönetime yararlı olma kıstasına bırakmıştır. Bu durumda yönetim muhasebesi genel muhasebeye göre tüm yeniliklere açık ve daha esnek bir niteliğe sahip olarak muhasebe bilgi sisteminde çok önemli bir yere sahip bulunmaktadır (Üstün, 1992:9).

Her ne kadar muhasebe bilgi sistemi yönetim bilgi sisteminin bir alt sistemi olarak tanımlansa da muhasebe bilgi sistemi ile yönetim bilgi sistemi arasındaki ilişkilere ilişkin görüşler üç başlık altında toplanabilmektedir (Karcıoğlu, 2000:11):

- ✓ Muhasebe bilgi sistemi yönetim bilgi sisteminin alt sistemidir. Bu görüş, muhasebe bilgi sisteminin işletme dışındaki çıkar gruplarına yönetim bilgi sistemi adına finansal tablo ürettiğini savunmaktadır.
- ✓ Yönetim bilgi sistemi muhasebe bilgi sisteminin alt sistemidir. Bu görüşe göre muhasebe bilgi sistemi sadece işletme dışına değil, aynı zamanda işletme içine de diğer bir ifadeyle yönetime de bilgi sunar. Bu nedenle yönetim bilgi sistemi muhasebe bilgi sisteminin alt sistemi olmalıdır.
- ✓ Yönetim bilgi sistemi ile muhasebe bilgi sistemi karşılıklı olarak birbirine bağlı sistemlerdir. Bu görüşe göre, bu sistemler birbirinin alt sistemi olmayıp, her iki sistemde yönetim ve işletme dışı bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyacını karşılamak için birlikte çalışmalıdır.

2.3.2. Muhasebe Bilgi Sisteminin Amaçları

Muhasebe, işletmelerde olmazsa olmaz yapı taşlarından biridir. Nasıl ki bir insanın gelirini giderini bilmesi için bir hesap yapması gerekiyorsa işletmelerin de mevcut durumunu görmesi ve geleceğe yönelik kararlar alabilmesi için muhasebe kayıtlarından elde edilen bilgileri baz alarak kârını zararını bilmesi gerekmektedir.

Bir işletme içinde muhasebe birimi tarafından yerine getirilen temel faaliyetler genellikle şöyle sıralanmaktadır (Romney ve Steinbart, 2003:5):

- ✓ Muhasebe sistemlerinin kurulması, işletilmesi ve finansal raporlama,
- ✓ Uzun dönemli stratejik planlama,

- ✓ Muhasebe ve finansman faaliyetlerini yönetme,
- ✓ İşletme içi danışmanlık hizmeti verme,
- ✓ Kısa dönemli bütçeleme,
- ✓ Finansal ve ekonomik analizler,
- ✓ Süreç geliştirme,
- ✓ Bilgisayar sistemleri ve işlemlerine destek verme,
- ✓ İşletme performansının değerlendirilmesi,
- ✓ Müşteri ve ürün kârlılığı analizleri.

Eskiden eski yöntemlerle tutulan muhasebe kayıtları teknolojinin gelişmesiyle birlikte yerini bilgi sistemlerine bırakmıştır. Muhasebe bilgi sistemleri işletmelerde hem kurum içine hem de kurum dışına bilgi sağlayan bir araç olarak günümüzde yerini almıştır. Muhasebe bilgi sisteminden etkili ve yeterli bilgi alabilmek için önce bu sistemin gerekliliğini anlamak ve anlayacak personelle çalışmak gerekmektedir. Kurum tarafından teknoloji desteklendiği müddetçe yukarıda sayılan faaliyetleri yerine getirmek ve sonuçları almak hiç de zor olmayacaktır.

İşletmelerin kurumsal kültürü işletmelerde kurulması düşünülen muhasebe bilgi sistemini yakından etkilemektedir. Kurumsal kültür ve muhasebe bilgi sistemi birbirleriyle etkileşim içindedir. Kurumsal kültür bu sistemin tasarlanmasını etkilerken, işletmede kurulan muhasebe bilgi sistemi de işletmedeki bilgi akışını kontrolü altında tutarak işletmenin kurumsal kültürünü yakından etkilemektedir. Örneğin, muhasebe bilgi sistemi işletme içinde herkesin kolayca ulaşabileceği ve geniş bir kullanım alanı bulabilecek bilgileri üreterek, işletme içinde sorumluluğun dağıtılabileceği ve özerk yönetim anlayışının oluşabileceği düşüncesi üzerindeki baskıyı artırabilmektedir (Romney ve Steinbart, 2003:6). Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgiler diğer departmanlarda da kullanılarak yönetim tarafından verilecek kararlara daha geniş yelpazeden bakılmasını sağlamaktadır.

2.3.3. Muhasebe Bilgi Sisteminin Elemanları

Muhasebe bilgi sisteminin işlev görmesi, ancak sistemi oluşturan ve onu meydana getiren öğelerin işlevlerini görmesi ile söz konusu olabilmektedir. Muhasebe bilgi sisteminin öğeleri; personel, haberleşme araçları, donanım ve raporlardır. Bu öğeler, muhasebe bilgi sisteminin işlevini görmesi için sisteme işlerlik kazandıran elemanlardır (Sürmeli,1996:38-42).

2.3.3.1. Personel

Muhasebe bilgi sistemi işletme yönetimini ve işletme ile ilgili diğer çıkar gruplarının işletme faaliyetleri ile ilgili bilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere işletme faaliyetlerine ilişkin veriyi ve bilgiyi toplayan, bunları kayıt, sınıflandırma, hesaplama, özetleme, saklama, çoğaltma ve iletme gibi bir takım işlemlere tabi tutan, nihayet ilgililerin istedikleri şekilde raporlayan bir sistemdir. Tüm bu görevlerin yerine getirilmesi için konuya hakim ve sistemi çalıştıran nitelikli personele olan ihtiyaç açıktır (Banar vd., 1998:59).

Etkin ve başarılı muhasebe elemanı olmak için sadece çok iyi muhasebe ve mevzuat bilgisine sahip olmak artık yetersiz kalmaktadır. İyi bir muhasebe elemanının işletmenin tüm fonksiyonlarına hâkim olmasının yanında gelişen bilgi teknolojileri ve sistem geliştirilmesi konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir (Ömürbek ve Bekçi, 2006:77). Muhasebe biriminde çalışan personel, analitik olarak düşünebilmeli düşünsel kararlar alıp stratejik olarak uygulayabilmelidir.

2.3.3.2. Haberleşme

Haberleşme belgeleri, veri veya bilgilerin toplanması ve bilgi işlem faaliyetlerine tabi tutulması için gerekli belgelerdir. Kayıt ortamını ve haberleşme olanağını yaratan haberleşme belgeleri; işlemleri zaman, nitelik, nicelik, yer, kişi (taraf) gibi değişik yönleriyle ortaya koymak suretiyle muhasebe sistemine ilişkin veri veya bilgileri somutlaştırıp kanıtlanabilir duruma getirmektedir. Haberleşme belgeleri genel olarak; ilk işlem belgeleri ve kayıt belgeleri olarak ikiye ayrılmaktadır. İlk işlem belgeleri, işletme faaliyetlerine ilişkin veri veya bilginin ilk kez kaydedildiği belgelerdir. Bunlara fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu, çek, poliçe, bono, perakende satış vesikaları, serbest meslek makbuzu, kasa kayıt fişleri, taşıma ve sevk irsaliyeleri, ücret bordrosu, yolcu listeleri, günlük müşteri listeleri, yazışma belgeleri, hammadde ve malzeme kullanım belgeleri, işçi çalışma kartları, puantaj fişleri örnek gösterilebilmektedir. Kayıt belgeleri ise veri veya bilgilerin genellikle ilk işlem belgelerine dayanılarak kaydedilmesi ve işleme tabi tutulması için kullanılan ve devamlılık arz eden belgelerdir. Bunlara, yevmiye defteri, büyük defter, envanter defteri, stok kartları örnek gösterilebilmektedir (Sürmeli, 1996:40).

Bu belgeler sayesinde muhasebe bilgi sistemi kayıt, sınıflandırma, özetleme, hesaplama, çoğaltma ve iletme işlemleri için gerekli kayıt ortamını oluşturur.

İşletmelerde kullanılan iletişim araçları, genel itibariyle çeşitlilik arz etmekle birlikte iletişimin en önemli noktası olan mesajın net şekilde alıcılara ulaştırılması bu araçların en önemli görevidir (Banar vd., 1998:60).

2.3.3.3. Donanım ve Yazılım

Bilgisayar donanımı; giriş, işlem ve çıkış aktiviteleri için kullanılan fiziksel ekipmandır. Bu bilgisayar işlem ünitesi, çeşitli giriş-çıkış ve depolama üniteleri ve bu üniteleri birbirine bağlayan hatlardan oluşmaktadır (Karahoca ve Karahoca, 1998:15).

Bilgisayar yazılımı ise bilişim sisteminde bilgisayar donanımının bileşenlerini kontrol eden ayrıntılı programdır. Bilgisayar donanımı, bilgisayar yazılımı oluşmaksızın bir hiçtir. Bir donanım ancak iyi bir yazılım temelinde işlev görebilir ve yazılımı ile değer kazanır. Belirli bir işi yerine getirmek üzere ayrıntılı komutlardan oluşan ve özel bir dille hazırlanan programlara ise bilgisayar programları denir (Erdoğan, 2006:136).

Muhasebeciler bir işletmede gerekli olan taktiksel ve stratejik kararları vermek için kullanımını ve değerini artırma potansiyeline sahip olan veri tabanı sistemleri hakkında bilgili oldukları zaman muhasebe bilgi sistemini tasarlayabileceklerdir. Bu sistemlerde yeterli kontrolü sağlamak ve üretilen bilginin güvenilirliğini garantilemek ve veriyi korumak önemlidir (Ömürbek ve Bekçi, 2006:77).

2.3.3.4. Raporlar

Raporlar, muhasebe bilgi sisteminin çıktılarıdır. Sistemin belirlenebilen maddi ürünleridir. Raporları dış ve iç raporlar olarak sınıflandırabiliriz (Banar vd., 1998:61-62; Gürdal, 2004:92-106):

2.3.3.4.1. Dış Raporlar

Muhasebe bilgi sisteminin ürünü olan dış raporlar işletmeyle ilgili üçüncü kişilere, işletmenin durumu ve çalışmaları hakkında bilgi sunan raporlardır. Bu raporlar sunulacak kişilere veya ilgili oldukları konulara göre değişir. Dış raporların kaynağı muhasebe sisteminin yanı sıra çeşitli alanlarda da olabilir. Dış raporlara örnek olarak bilanço, gelir tablosu, yıllık faaliyet raporları, vergi iadelerine ilişkin raporlar, kredi veren kuruluşlara verilen raporlar örnek olarak gösterilebilir.

2.3.3.4.2. İç Raporlar

Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen iç raporlar yönetimin her düzeyinde sunulan ve kontrol amacı taşıyan bütün raporları içerir. Kontrol raporları olarak da ifade edilen iç raporlar genellikle yöneticilere işletme faaliyetlerinin seyrini ve sonuçlarını görme ve planlanan hedeflerle karşılaştırma olanağı sağlar. Dolayısıyla yöneticilerin verecekleri kararlara temel olurlar. İç raporlar gereksinimlere ve işletmenin koşullarına göre farklılık gösterir ve sayıları değişir. Bu tür raporlara bilanço, gelir tablosu, bütçeler, performans raporları, maliyet raporları, üretim raporları, satış raporları örnek verilebilir.

2.3.4. Muhasebe Bilgi Sisteminin Kullanıcıları

Potansiyel muhasebe sistemi kullanıcı sayısı çok geniştir. Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants) 23 farklı kullanıcı grubu tanımlamıştır. Diğer taraftan Vatter bu kullanıcı gruplarını aşağıdaki 3 gruba sınırlandırmıştır (Benita, 2003:303-304):

- ✓ **Yönetim:** Yönetim, muhasebeyi işletme olaylarının en ufak ayrıntılarını kaydeden ve bu olaylara ilişkin delilleri sistematik bir şekilde toplayan bir araç olarak görmektedir.
- ✓ **Sosyal Kontrol Şubeleri:** Hükümeti, ticaret birlikleri, rapor etme şubeleri ve muhasebe araştırmacıları gibi diğer ilgili grupları kapsamaktadır.
- ✓ **Şirket Sahipleri, Kreditorler ve Diğer Borç Verenler (Kamuoyu) veya Yatırımcılar:** Organizasyondaki yüksek orandaki pay sahiplerini kapsamaktadır.

2.3.5. Muhasebe Bilgi Sisteminin Organizasyona Katkıları

Muhasebe bilgi sistemi değer zinciri faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerekli olan bilgiyi tam ve zamanında elde etmektedir. İyi tasarlanmış muhasebe bilgi sistemi bu faaliyetlerin etkinliğini ve verimliliğini aşağıda sıralandığı gibi geliştirmektedir (Romney and Steinbart, 2000:2):

- ✓ **Kaliteyi artırmak ve ürün/hizmet maliyetlerini düşürmek:** Muhasebe bilgi sistemi, süreç içinde kabul edilebilir kalite limitlerinin dışına çıkıldığı zaman

yöneticileri uyarmaktadır. Bu, ürün kalitesini korumaya ve atık malzeme miktarı ile yeniden çalışma maliyetlerini azaltmaya katkıda bulunmaktadır.

✓ **Verimliliği artırmak:** İyi tasarlanmış bir muhasebe bilgi sistemi, tam zamanında gerekli bilgi sağlayarak operasyonların verimliliğini artırmaya yardım etmektedir. Örneğin, tam zamanında üretim yaklaşımı hammadde envanteri ve onun yeri ile ilgili sabit, doğru ve güncel bilgiye ihtiyaç duymaktadır.

✓ **Gelişmiş karar verme:** Muhasebe bilgi sistemi, doğru bilgiyi doğru zamanda uygun çalışmayla elde ederek karar vermeyi geliştirebilmektedir. Örneğin, Frito-Lay firması, yöneticilerin satış trendini daha iyi analiz etmek için, günlük müşteri stokları ile ilgili bilgi toplamaktadır. Bu Frito-Lay'ın satışlardaki değişim nedenlerini hızlı bir şekilde belirlemelerini ve bunu düzeltici işlemleri yapmasını sağlamaktadır. Texas'da Tostitos Cips satışlarında düşüş yaşandığında, Frito-Lay bir soruşturma başlattı ve küçük bir rakibin yeni beyaz mısır tortilla cipsi piyasaya sunduğunu bulmuştur. Üç ay içerisinde Frito-Lay kendi beyaz mısır cipsini piyasaya sunmuş ve kaybettiği pazar payını tekrar geri kazanmıştır.

✓ **Bilgiyi paylaşmak:** İyi tasarlanmış muhasebe bilgi sistemi, bilgi ve deneyim paylaşımını sağlayabilmekte ve bununla işlemleri geliştirebilmektedir. Hatta rekabet üstünlüğü sağlayabilmektedir. Örneğin kamu muhasebe firmaları, en iyi uygulamaları paylaşmak ve farklı ofislerde çalışanlar arası iletişimi sağlamak için yerel intranet ağı kullanmaktadır. Belirli bir müşteri konusunda yardım almak için çalışanlar işletme veri tabanını tarayabilmektedirler. Dolayısıyla işletmenin uluslararası deneyimi herhangi bir yerel müşteriye açık olabilmektedir.

2.4. Muhasebe Kültürü

Ülkelerin muhasebe sistemini etkileyen önemli faktörlerden biri olan kültür, toplum tarafından ortak olarak oluşturulan ve paylaşılan değerler ile davranışları içine alan dinamik bir olgudur (Demir, 2009:78). Kültür bir ülke için söz konusu olabileceği gibi bazen bir birim, bir meslek, bir kişi için bile söz konusu olabilmektedir.

Muhasebe kendine özgü kural, varsayım ve teknikleri olan bir bilim olmasının yanında uygulayıcı öğenin insan olması nedeniyle de sosyal bir alandır. Bu nedenle muhasebenin iki yüzü vardır denilebilir; mekanik yüzü ve sosyal yüzü. Mekanik yüzünde muhasebe teknikleri yer alır ve hemen hemen dünyanın her tarafında aynı olan şekilde uygulanır. Fakat sosyal yüzü deyimle muhasebenin ve muhasebecinin içinde

bulunduğu toplumun kültürel sosyal değerlerinden doğrudan etkilendiği yönler ifade edilir. Çünkü muhasebe açık bir sistemdir (Sevilengül, 1996:21).

İşletmenin faaliyette bulunduğu çevrenin kültürel yapısı ve özellikleri ile bu faktörlerdeki değişimler muhasebe sistem ve uygulamaları üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, belirli kültürel bağlılıkları olan ülkelerin, kendi kültürlerine benzer kültürel özelliklere sahip ülkelerce geliştirilen ve uygulanan muhasebe sistemlerinden etkilendikleri, bu ülkelerin muhasebe sistemlerini kabul etme eğiliminde oldukları ifade edilebilir (Nobes ve Parker, 2006:5–6; Zengal ve Mhedhbi, 2006:377). Aynı şekilde aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerde birbirlerinin muhasebe sistemlerinden etkilenebilmektedir.

Muhasebe kültürü, muhasebe meslek mensuplarının ya da bir işletmede muhasebe biriminin oluşturduğu dinamik bir süreçtir. Muhasebe kültürü olarak işletmenin genel muhasebe işleyişi, yönetim ve maliyet muhasebesi uygulamaları, meslek mensuplarının etik değerlere verdikleri önem incelenmekte ve bu unsurlar işletmenin muhasebe kültürünü oluşturmaktadır. Muhasebe kültürünün işletmelere göre farklılık göstermesinin en önemli nedeni dış ve iç çevrede meydana gelen değişimlerin işletmelere uyarlanma farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

Dış çevrede meydana gelen değişiklikler ve yapılan düzenlemeler ile işletme içinde muhasebe biriminde çalışan kişilerin yetkinlikleri ile yöneticilerin bakış açısı muhasebe biriminin çalışma tarzını, muhasebe düzenlemelerinin uygulamalarını, muhasebe değerine verilen önemi etkilemektedir.

İç çevrede meydana gelen değişiklikler ise işletmenin kurum kültürünü etkilemektedir. Bu değişiklikler, birimlere, personele, teknolojiye, iş ve işlemlere bakış açısını değiştirmektedir.

Gray, 1988 yılında yaptığı araştırmada Hofstede'nin kültürel değerler ve iş tecrübesi araştırmalarından yola çıkarak muhasebe alt kültüründeki uygulamaları doğrudan etkileyen dört ana muhasebe değeri belirlemiş ve bunlara muhasebe değerleri adını vermiştir. Bunlar; statükoculuğa karşı profesyonellik, tek düzeciliğe (yeknesaklık) karşı esneklik, tutuculuğa karşı iyimserlik, şeffaflığa (açıklığa) karşı gizlilik (Duman, 2007:28-29):

✓ **Statükoculuğa Karşı Profesyonellik (Yasal Kontrol)**

Bu boyut; bireysel/profesyonel yorumların kullanımı, muhasebe konusunda gereksinim duyulan düzenlemelerin profesyonel meslek mensuplarının bizzat kendisi

tarafından yapılmasına karşın resmi düzenlemelere uygunluğuna ve bu durumun kontrol edilmesi gerektiğine atıfta bulunur. Birinci kısımda profesyonellikten söz edilirken ikinci durumda statükocu bir yaklaşım söz konusudur. Muhasebe alt kültüründe profesyonellik derecesi, muhasebe sistemindeki otoriteyi etkileme derecesini ifade eder. Yüksek profesyonellik derecesinde yüksek oranda kendi kendine yetme söz konusudur. Düşük profesyonellik derecesinde ise herhangi bir durum karşısında resmi kurumların müdahale etme beklentisi vardır (Karabınar, 2005:47).

✓ **Tekdüzeciğe (Yeknesaklık) Karşı Esneklik**

Tekdüzeci yaklaşım, yıllar itibariyle karşılaştırılabilirliği sağlamak üzere tüm şirketlerde yeknesak muhasebe uygulamalarının olması gerektiğine daha çok vurgu yaparken esnek yaklaşım; her bir şirketin kendine özgü durumunun gerektirdiği muhasebe uygulamalarını kullanabilme serbestisinin olması gerektiğine atıfta bulunur. Tekdüzelik derecesi ne kadar yüksekse o kadar daha düşük bir profesyonellik derecesinden ve daha sıkı kural ve prosedürlere uyma zorunluluğundan söz edilir (Robert ve Salter, 1999:123; Choi, 2001:9).

✓ **Tutuculuğa Karşı İyimserlik**

İyimser (nikbin) muhasebe sistemlerinde, gelecekteki olaylara karşı iyimser, kendi istediğini yapabilme özgürlüğünün var olduğu, risk alabilen bir tutum sergilenirken tutucu muhasebe sistemlerinde belirsizlikle başa çıkabilmek için daha ölçülü ölçüm yöntemlerini kullanan, riskten korkan bir tavır söz konusudur. Başka deyişle tutuculukta olabileceğinin en kötüsünü bekleme/dikkate alma tavrı belirgindir. Yüksek oranda tutucu muhasebe sistemlerinde; kullanılan ölçüm yöntemlerine bağlılık daha kuvvetlidir (Choi, 2001:9).

✓ **Şeffaflığa (Açıklığa) Karşı Gizlilik**

Bu boyut; sadece şirket yöneticilerini ilgilendiren bilgilerin mali tablolarda yer alması gerektiğini savunan bir muhasebe sistemine karşın daha şeffaf, daha fazla kamuoyuna açık bir muhasebe sistemine vurgu yapar. Gizlilik derecesi, mali tablolarda hangi bilgilerin yer alıp almayacağını, açıklanacak bilginin kapsam ve düzeyini doğrudan etkiler (Karabınar, 2005:49).

2.5. Muhasebe Kültüründe Etik ve Muhasebe Mesleği

Etik, Yunanca karakter anlamına gelen ethos sözcüğünden türetilmiştir. Ethos'tan türetilen ethics kavramı da ideal ve soyut olana işaret ederek ahlak kurallarının ve değerlerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda etik,

toplumda yaygın olarak bilinen ahlak kurallarından daha özel ve felsefik bir yapıya sahiptir (Aydın, 2002:5).

Ahlak; insanın doğuştan getirdiği veya sonradan kazandığı, bir takım davranış şekilleri, huyları, tavırları, manevi seviyesini belirten tutum ve davranışları olarak tanımlanırken etik; insanlar arasındaki ilişkilerin temelinde yer alan değerleri, ahlaki bakımdan iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olanın niteliğini ve temellerini araştıran felsefe şeklinde tanımlanmaktadır (Kotar, 1997:1). Etik, doğru ve yanlış kavramları ile ilgilidir. Etiğin temel konusu, bir insanın bir başka insana davranış biçimini ve o insanın başkalarından beklediği davranış biçimlerini içermektedir. Etik ilkeler, doğru ve iyi davranışların oluşması ve geliştirilmesini hedeflemektedir (Ay, 2003:59).

Kısacası etik, yasal gerekleri aşan ölçüde kendini kontrol demek olan ideal bir insan özelliğidir (Selimoğlu, 2006:438). Ahlak ise insanın yaratılışından gelen ve toplum içinde yaşanarak kazanılan iyi ve güzel huylardır (Doğan, 1996:96).

Etik davranış, kazanç ve başarı ile uyumludur. İyi bir ürün ve iyi bir yönetim olmadan etik unsurlar firma başarısını tek başına sağlayamayacağı gibi, etik unsurlar yerleşik olmadan da iyi bir ürün ve akıllı bir yönetim takımı firma başarısının garantisini vermeyebilir (Sabuncuoğlu, 2011:166).

Etik ve ahlak ilkeleri, bireylerde olması gerektiği gibi işletmelerde ve mesleklerde de olması gereken değer yargılarıdır.

Yapılan bir iş ve uğraşının meslek olarak kabul edilebilmesi için bazı özellikleri taşıması gerekmektedir. Buna göre, bir iş veya uğraşı (Marşap, 1996:119):

- ✓ Karmaşık ve sürekli gelişen bir bilgi yapısını içeriyorsa,
- ✓ Uygulamada karşılaşılan sorunların çözümünde mesleki yargı kullanılıyorsa,
- ✓ Kamu yararına hizmet edecek mesleki bir sorumluluk taşıyorsa, meslek olarak kabul edilmektedir.

Mesleki etik; belirli bir meslek grubunun, mesleğe ilişkin olarak oluşturup koruduğu meslek üyelerine emreden, onları belli bir şekilde davranmaya zorlayan, kişisel eğilimlerini sınırlayan, yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan, meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünüdür (Aydın, 2002:3). Meslek etiği, meslek mensuplarını belirlenen düzenlemelere uymaya zorlamaktadır. Öyle ki uymayanları dışlamaktadır.

Meslek mensubunun özgür seçimini yapabildiği alan ile yasal düzenlemelerle sınırlanan alan arasında yer alan boşluk ise etiksel yargı ile dengelenmektedir (Akdoğan, 2005:296). Meslek mensubunun yapmış olduğu seçimler onun etik ilkelere bakış açısını ve bağlılığını göstermektedir.

2.5.1. Muhasebe Mesleği

Muhasebe mesleği sorumluluk alanı içinde işletme bünyesinde aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmektedir (Marşap, 1996:120-122):

2.5.1.1. Muhasebe Sistemine İlişkin Fonksiyonları

Muhasebenin mali nitelikteki bilgileri üretebilmesi için öncelikle muhasebe sisteminin kurulması gerekmektedir. Muhasebe sistemi kurulurken işletme ile ilgili kişi ve kuruluşların, farklı kapsam ve nitelikteki bilgi ihtiyaçlarını karşılayacak bir sistemin oluşturulması her şeyden önce sistemden beklenen amaca ulaşmak için birinci koşuldur.

Meslek mensubu sistem kurma ile ilgili analiz ve tasarım çalışmaları sırasında:

- ✓ Elde edilen bilgilerin işlenme şeklini,
- ✓ Bilgilerin hangi belge ve defterlere kaydedileceğini,
- ✓ Kullanılacak muhasebe yöntemlerini,
- ✓ Üretilen bilgilerin hangi sıklıkta ve ayrıntıda kimlere sunulacağını,
- ✓ Üretilen bilgilerin ne şekilde saklanacağını vb. dikkate almak durumundadır.

Muhasebe sisteminin ikinci aşaması sistemin işletilmesi ile ilgilidir. İşletmede ortaya çıkan ekonomik olay ve işlemler para ile ifade edilerek oluşturulmuş muhasebe sistemine uygun bir biçimde kayıt edilir, sınıflandırılır, özetlenir ve analiz için işletme ilgili taraflarına raporlanır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sistemin işletilmesine ilişkin rutin ve zaman alıcı işlemler oldukça kısalmıştır. Dolayısıyla günümüzde meslek mensuplarının sistemin işleyişine ilişkin fonksiyonları yerine getirmesinde bir kısım teknolojik bilgilere sahip olması zorunluluktur.

Muhasebe sisteminin üçüncü aşaması sistemin denetlenmesine ilişkindir. Sistemin denetlenmesi süreci iki bölümden oluşmaktadır. Birincisi, sistemin amaçlar doğrultusunda işleyip işlemediğinin kontrolü, diğeri ise uygulamasına geçilmiş olan

sistemin zaman içerisinde sürekli denetim altında tutulmasıdır. Yapılan bu denetimlerle sistemin ekonomik, teknolojik, yasal vb. nedenlerle ortaya çıkabilecek değişikliklere uyum sağlaması için gerekli tedbirlerde alınabilmektedir.

2.5.1.2. Karar Destek Sistemine İlişkin Fonksiyonları

Meslek mensubunun işletme içi ve dışındaki kişi ve kuruluşlara yönelik olarak hazırladığı bilgiler daha çok karar destek sistemi ile ilgilidir. Meslek mensubu ürettiği bilgilerle yönetimin karar verme sürecinde mevcut durumun belirlenmesi ve dikkat yönlendirme açılarından yönetimin karar almasında ve kararı destekleyici unsur olarak önemli bir görevi yerine getirmektedir. Hazırlanan mali tablolar, maliyet raporları vb. ile mevcut durumun ortaya konması, karar verme sürecinin başlangıcını oluşturmaktadır. Ayrıca meslek mensubu mevcut durumun belirlenmesi yanında gelecekle ilgili gelişmelerin öngörülmesi yoluyla dikkat yönlendirme fonksiyonunu da yerine getirmektedir. Çünkü meslek mensubu;

- ✓ İşletmenin ne kadar kaynağa ihtiyaç duyacağı bu ihtiyacın işletme sahipleri ve kredi kurumları arasında optimum dağılımı vb. finansal kararların alınmasında,
- ✓ Hangi ürünün ne miktarda ve ne zaman üretileceği yönünde üretim kararlarının alınmasında,
- ✓ Satış fiyatının, reklam bütçesinin, işletmenin pazar payının ne olacağı ürünün ne şekilde dağıtılacağı vb. pazarlama kararlarının alınmasında işletme içine yönelik raporlar ile yönetime bilgi sağlamaktadır.

Günümüzde meslek mensubunun karar destek sistemine ilişkin fonksiyonu artık işletme içi ile sınırlı olmayıp işletme dışı bilgi kullanıcılarının isteklerine cevap verecek konuma gelmiştir. Sürekli ve hızlı bir biçimde değişen çevre koşulları karar destek sistemlerini dinamik bir yapıya kavuşturmuştur. İşletmelerin finansal durumları ve faaliyet sonuçları giderek daha çok talep edilir duruma gelmiştir.

2.5.1.3. Denetim Sistemine İlişkin Fonksiyonları

İşletmelerin fiziki olarak büyümeleri, işlem hacimlerinin artması ve karmaşık bir hale gelmesi, meslek mensuplarının yönetim ve faaliyetlerin kontrolü açısından, denetim fonksiyonunun yerine getirilmesi açısından görevlerini artırmıştır. Meslek mensubu denetim sistemine ilişkin fonksiyonunu etkin bir iç kontrol sisteminin oluşturulması ile sağlayabilir. Meslek mensubunun denetim sistemine ilişkin fonksiyonu yönetim ve faaliyet kontrolü açısından incelenebilir.

Yönetim kontrolü açısından meslek mensubu, yönetimin kaynakların etkin kullanımı açısından karar vermesine ve yönetimin başarısının ölçülmesine yönelik bilgileri üretir. Faaliyet kontrolünde meslek mensubu, muhasebenin fonksiyonlarını etkili ve yeterli biçimde yerine getirdiği konusunda yönetime güven verme yönünde bilgiler üretir. Faaliyet kontrolünde meslek mensubu yönetime; kiralama, kredi vadelerinin uzatılması, stok, reklam ve üretim programlarında çalışanların etkinliğinin ölçülmesi ve geliştirilmesine yönelik bilgiler aktarır.

2.5.2. Muhasebe Mesleği ve Etik

Muhasebe etiği, etiğin özel bir alt bölümü olup muhasebecilik mesleğindeki karar, davranış ve uygulamaların ahlaka uygunluğunu sorgulamaktadır (Özbirecikli ve Ural, 2006:48).

Muhasebe mesleği, dünyadaki ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak değişmekte, ürettiği bilgilerin kapsamını genişletmekte ve niteliğini artırmaktadır. Muhasebenin hazırlayıp sunduğu verilerin doğrudan veya dolaylı olarak toplumun geniş bir kesimini ilgilendirdiği ve dolayısıyla toplumun ekonomik refahını önemli ölçüde etkilediği bir gerçektir. Bu gerçek muhasebe mesleğini icra eden meslek mensuplarında aranan nitelikleri ve sorumlulukları artırmaktadır. Toplumun muhasebe meslek mensuplarından beklentisi, yasalara ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun işlemler yapmak, toplumun değer yargılarına önem vermek, dürüst, şeffaf, güvenilir ve topluma doğru bilgileri sunmak gibi tutum ve davranışlar sergilemektir. Meslek üyelerinin bu temel sorumlulukları muhasebe meslek etiğinin bir gereğidir (Yıldız, 2010:156). Muhasebe meslek etiği; muhasebe meslek mensuplarınca gerek faaliyetlerin yürütülmesi sırasında gerekse herhangi bir sebeple mesleki faaliyetin yürütülmediği durum ve dönemlerde, kanunlara uygun işlemlerin yapılması yanında, toplumun değer yargılarına da önem verilerek, güvenilir bilgilerin topluma sunulması ve müşteriler,

toplum, meslektaşlar ve ilgili meslek kuruluşları ile olan ilişkilerde uyulması gereken kurallar bütünüdür (Daştan, 2009:285). Diğer mesleklerde olduğu gibi, muhasebe mesleğinde de değer yargılarında çelişkiye düşme, kurallarda ve kararlarda anlaşamama ve mesleki problemler görülmektedir. Fakat bu sorunlara rağmen, muhasebe mesleği mensubu doğruyu söylemek, dürüst olmak, tutarlı olmak zorundadır (Ayboğa, 2003:327). Muhasebe meslek mensubu, muhasebe ile ilgili belirlenmiş mevzuatı, yasaları ve meslek kuruluşlarının belirlemiş olduğu düzenlemeleri kendine ilke edinmeli ve bunlara göre hareket etmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOBİ'LERİN MUHASEBE KÜLTÜRÜNÜN İNCELENMESİ-ELAZIĞ İLİNDE ÜRETİM YAPAN KOBİ'LERDE BİR UYGULAMA

3.1. Araştırma Yapılan İşletmeler Hakkında Bilgiler

Araştırma yapılan işletmeler; Elazığ ilinde Organize Sanayi Bölgesi (OSB), Yeni Küçük Sanayi Sitesi, İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) ve Elazığ merkez çevresindeki üretim yapan işletmeler arasından seçilmiştir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Muhasebe sisteminin şekillenmesinde önemli faktörlerden biri, içinde yaşanılan ülkenin ve örgütün kültürüdür. Ekonomilerin dışa açılmasıyla ve meydana gelen değişimlerle birlikte işletmelerin muhasebe sistemlerinde farklılıklar meydana gelmiştir. Büyük işletmeler değişime ve yeniliklere kolay bir şekilde uyum sağlarken küçük işletmeler yönetim kısılacı altında kalmış muhasebe faaliyetlerini dışarıdan muhasebe firmaları tarafından yürütmeye ve dış bilgi sağlayıcılarından gelen bilgilerle yetinmeye devam etmişlerdir. Bu farklılıkların sebepleri üzerinde düşünüldüğünde; toplum, örgüt, yönetici ve muhasebe birimi çalışanlarının kültür ve değer yargılarının muhasebe sistemleri üzerine bir yansıması olarak tanımlayabileceğimiz muhasebe kültürünün farklılıklara neden olduğu düşünülmüştür.

Bu araştırmanın amacı, muhasebenin alt dalları olan ve bir işletmede muhasebe kültürünün unsurlarını oluşturan finansal muhasebe, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesi, muhasebe kültürü ve etik değerler ve muhasebe bilgi sistemi ile ilgili KOBİ'lerin yeterlilik düzeylerini belirlemeye çalışmaktır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Anket, Elazığ'da üretim yapan KOBİ'lere uygulanmıştır. Çalışmaya başlanıldığında üretim yapan KOBİ'lerin diğerlerinden ayrı olarak belirlenmediği tespit edilmiş ve üretim yapan KOBİ'ler Elazığ'daki KOBİ'ler içerisinde belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bilgiler ilgili yerlerden teyit edilmiştir.

Kültür kavramı çok boyutlu bir kavram olduğundan anket soruları; muhasebe kültürünü etkileyebileceği düşünülen finansal muhasebe, maliyet ve yönetim

muhasebesi, etik değerler ve muhasebe bilgi sistemi üzerinde etkili olabilecek sorular esas alınarak hazırlanmıştır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, KOBİ'lerin muhasebe kültürünün ölçülmesi üzerine ampirik bir çalışma olup çalışanların düşüncelerini saptamak için anket yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılmasının nedeni diğer yöntemlere oranla daha uygun cevap alma olasılığının yüksek olması ve gerektiğinde gereken açıklamaların yapılabilmesine fırsat vermesidir.

3.4.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Elazığ'da üretim yapan 750 KOBİ oluşturmaktadır. Bu evrenden istatistiksel açıdan 260 işletme örneklem olarak seçilmiştir.

Tablo 2. $\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyük- lüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Tablo 1'de görüldüğü üzere 750 adet bir evren büyüklüğünde %5 güven aralığında 254 örneklem, evreni temsil edecektir. Araştırmada uygulanan anket

sayısının 260 olması, olasılıklı basit tesadüfi örneklem yönteminde %5 güven aralığında evreni temsil etmektedir.

3.4.2. Verileri Toplama Tekniği ve Aracı

Bu araştırmada temelde nicel verilere dayalı araştırma ve ölçme yöntemi benimsenmiştir. Bu noktadan hareketle anket belirlenmesinde nicel verilere dayalı olan araştırma ve ölçme yöntemlerinin benimsendiği çalışmalarda yaygın olarak kullanılan, Likert ölçeği model olarak kullanılmıştır.

Likert ölçeği insanların belirli bir konuya ilişkin tavırlarını ölçmek için tasarlanmış bir yöntemdir. Likert ölçeğinin oluşturulması için katılımcılara benzer anket soruları verilir ve onlardan cümleye karşı tavırlarını ölçmeleri istenir. Ölçekte yer alan ifadeler 5'li bir ölçeğe göre değerlendirilmektedir. Tutumun şiddeti uçlara doğru gidildikçe olumlu veya olumsuz yönde artmaktadır (Büyüköztürk, 2002:16).

3.4.3. Anket Formunun Hazırlanması

Araştırmada ölçek seçildikten sonra anket sorularının belirlenmesi aşamasına gelinmiştir. Anket sorularının hazırlanmasında sosyal bilimler alanındaki çalışmalardan yararlanılmıştır.

Anket formu beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışanların ve işletmelerin özelliklerine yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde işletmelerin finansal muhasebe kültürü düzeylerini ölçmek için kullanılan ölçek, üçüncü bölümde maliyet ve yönetim muhasebesi kültürünü ölçmek için kullanılan ölçek, dördüncü bölümde muhasebe kültürü ve etik değerlerini ölçmek için kullanılan ölçek ve son bölümde muhasebe bilgi sistemini ölçmek için kullanılan ölçek yer almaktadır.

Araştırmanın anketi hazırlandıktan sonra, güvenilirliğini test etmek amacıyla ön uygulama yapılmış ve bu ön uygulamadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda anket formunda gerekli düzeltmeler yapılarak anket daha güvenilir bir duruma getirilmiştir.

3.4.4. Verilerin Toplanması

Veriler geliştirilen anket formu yardımıyla toplanmıştır. Anketler pilot çalışma süreci de dâhil olmak üzere, işletme çalışanları ile yüz yüze görüşmeler şeklinde yapılmış ve anket üzerindeki sorulara birebir cevaplar alınmıştır. Likert beşli

ölçeklendirme yöntemi kullanılarak çalışanların değişken setlerine katılım dereceleri ölçülmüştür.

3.5. Araştırma Modeli Geliştirme

Araştırma modeli geliştirilirken KOBİ'ler de muhasebe kültürünü etkilediği düşünülen finansal muhasebe kültürü, maliyet ve yönetim muhasebesi kültürü, muhasebe kültürü ve etik değerler ile ilgili ifadeler seçilmiştir. Seçilen içsel değişkenleri etkileyen dışsal değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Seçilen bağımlı değişkenler ve bunları etkilediği düşünülen bağımsız değişkenler aşağıdaki gibidir:

✓ Finansal Muhasebe Kültürü Unsurlarından Seçilen Bağımlı Değişkenler:

İfade 14.1: Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.

İfade 14.2: Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.

İfade 14.3: Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.

İfade 14.6: Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.

İfade 14.10: Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.

✓ Seçilen Unsurları Etkileyen Bağımsız Değişkenler:

Çalışanlara ve İşletmelere Yönelik Demografik Özellikler

Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü

Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler

Muhasebe Bilgi Sistemi

İfade 14.1, ifade 14.2, ifade 14.3, ifade 14.6 ve ifade 14.10'u etkileyen çalışanlara ve işletmelere yönelik demografik özellikler, maliyet ve yönetim muhasebesi kültürü, muhasebe kültürü ve etik değerler, muhasebe bilgi sistemine ilişkin unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

✓ Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü Unsurlarından Seçilen Bağımlı Değişkenler

İfade 15.1: Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.

İfade 15.2: Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.

İfade 15.5: Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.

İfade 15.6: Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.

İfade 15.7: Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.

İfade 15.9: Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.

✓ **Seçilen Unsurları Etkileyen Bağımsız Değişkenler:**

Çalışanlara ve İşletmelere Yönelik Demografik Özellikler

Finansal Muhasebe Kültürü

Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü

Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler

Muhasebe Bilgi Sistemi

İfade 15.1, ifade 15.2, ifade 15.5, ifade 15.6, ifade 15.7 ve ifade 15.9'u etkileyen çalışanlara ve işletmelere yönelik demografik özellikler, finansal muhasebe kültürü, maliyet ve yönetim muhasebesi kültürü, muhasebe kültürü ve etik değerler, muhasebe bilgi sistemine ilişkin unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

✓ **Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler Unsurlarından Seçilen Bağımlı Değişkenler**

İfade 16.2: Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.

İfade 16.3: Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.

İfade 16.4: Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.

İfade 16.6: Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.

İfade 16.9: Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.

İfade 16.16: Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.

✓ **Seçilen Unsurları Etkileyen Bağımsız Değişkenler:**

Finansal Muhasebe Kültürü

Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü

Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler

Muhasebe Bilgi Sistemi

İfade 16.2, ifade 16.3, ifade 16.4, ifade 16.6, ifade 16.9 ve ifade 16.16'yı etkileyen finansal muhasebe kültürü, maliyet ve yönetim muhasebesi kültürü, muhasebe

kültürü ve etik değerler, muhasebe bilgi sistemine ilişkin unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.6. Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez 1: KOBİ'ler genelde aile işletmesidir.

Hipotez 2: KOBİ'ler de işletme sahipleri aynı zamanda işletmede yöneticidir.

Hipotez 3: Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.

Hipotez 4: Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.

Hipotez 5: Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.

Hipotez 6: Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.

Hipotez 7: Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.

Hipotez 8: Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.

Hipotez 9: Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.

Hipotez 10: Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.

Hipotez 11: Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.

Hipotez 12: Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.

Hipotez 13: Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.

Hipotez 14: Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.

Hipotez 15: Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.

Hipotez 16: Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.

Hipotez 17: Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.

Hipotez 18: Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.

Hipotez 19: Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.

3.7. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Muhasebe kültürünün ölçülmesi amacı ile elde edilen verilerin analizi güvenilirlik analizi, frekans ve yüzde dağılımı, standart sapma, ağırlıklı ortalama, varyans ve karar ağacı ve Chaid analizi kullanılarak yapılmıştır.

3.7.1. Güvenirlik Analizi

Güvenirlik, bireylerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık olarak tanımlanabilir. Güvenirlik, testin ölçmek istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilidir. Testin güvenilirlik katsayısı olarak hesaplanan korelasyon (r), test puanlarına ilişkin bireysel farklılıkların ne derece gerçek ve ne derece hata faktörüne bağlı olduğunu yorumlamak amacıyla kullanılır (Büyüköztürk, 2014:181-182). Bu çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliği Alfa (Cronbach) modelinin değeri ile belirlenecektir. Bilindiği üzere α skoru güvenilirlik analizlerine yönelik değerlendirmelerde; $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ ölçek oldukça güvenilir, $0,80 \leq \alpha \leq 0,100$ ölçek yüksek düzeyde güvenilir olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. Ölçeğin Güvenirlik Analizi

İFADE	Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha
Cinsiyet: Cinsiyetiniz?	0,911	0,91
Yaş: Yaşınız?	0,91	
Öğrenim: Öğrenim durumunuz?	0,912	
Bölüm: Hangi bölümde çalışıyorsunuz?	0,912	
Çalışma Yılı: Kaç yıldır bu bölümde çalışmaktasınız?	0,911	
İşletme Yılı: İşletmeniz kaç yıllık bir işletmedir?	0,912	
Aile İşletmesi: Çalıştığımız işletme aile işletmesi midir?	0,91	
Sahip Yönetici: İşletme sahibi (sahipleri) aynı zamanda işletmede yönetici midir?	0,91	
Hukuki Yapı: İşletmenizin hukuki yapısı nedir?	0,91	
Faaliyet Konusu: İşletmenizin faaliyet konusu nedir?	0,91	
Çalışan Sayısı: İşletmenizde çalışan kişi sayısı kaçtır?	0,91	
Net Satış: Yıllık net satış hasılatınız hangi aralıktadır?	0,912	
Muhasebe Yürütümü: İşletmenizde muhasebe faaliyetleri kim tarafından yürütülmektedir?	0,91	
ifade14.1 Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.	0,907	
ifade14.2 Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.	0,914	

ifade14.3 Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.	0,908
ifade14.4 Düzenli bir şekilde işletme yöneticilerine yönelik finansal tablolar hazırlanmaktadır.	0,905
ifade14.5 Finansal tablolar işletme yöneticilerinden ziyade kamuoyuna yönelik hazırlanmaktadır.	0,911
ifade14.6 Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.	0,91
ifade14.7 Muhasebe biriminde çalışanlar alanında uzman kişilerdir.	0,906
ifade14.8 Muhasebe bilgileri yorumlanırken uzman kişilerden destek alınmaktadır.	0,905
ifade14.9 Yönetim tarafından alınan kararlarda finansal bilgiler öncelikli olarak dikkate alınmaktadır.	0,906
ifade14.10 Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.	0,909
ifade15.1 Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.	0,906
ifade15.2 Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.	0,907
ifade15.3 Üretim raporları düzenli olarak hazırlanmaktadır.	0,906
ifade15.4 Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir.	0,907
ifade15.5 Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.	0,912
ifade15.6 Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.	0,906
ifade15.7 Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.	0,906
ifade15.8 Fiyat ve kâr analizleri maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yapılmaktadır.	0,906
ifade15.9 Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.	0,907
ifade16.1 İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.	0,905
ifade16.2 Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.	0,907
ifade16.3 Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.	0,907
ifade16.4 Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.	0,907
ifade16.5 Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.	0,907
ifade16.6 Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.	0,908
ifade16.7 Muhasebe biriminde çalışanlar kamunun yararını korumaktadır.	0,907
ifade16.8 Muhasebe biriminde çalışanlar yanlış davranmamaktadır.	0,908
ifade16.9 Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.	0,908
ifade16.10 Muhasebe kayıtları yönetimin isteği doğrultusunda tutulmaktadır.	0,91
ifade16.11 Muhasebe bilgileri hatasız olarak sunulmaktadır.	0,906

ifade16.12 Muhasebe bilgilerinde yer alan olası hatalar istem dışı gerçekleşmektedir.	0,909
ifade16.13 Muhasebe bilgi sisteminde ahlaki değer yargıları önemlidir (dinsel- vicdani).	0,909
ifade16.14 Muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açması istem dışı gerçekleşmektedir.	0,909
ifade16.15 İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.	0,908
ifade16.16 Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.	0,91
ifade16.17 Muhasebe politikaları belirlendikten sonra değiştirilmemektedir.	0,909
ifade16.18 Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.	0,909
ifade16.19 Muhasebe bilgileri değişen koşullara göre revize edilebilmektedir.	0,907
ifade16.20 Denetimde bağımsızlık önemlidir.	0,908
ifade17.1 Muhasebe bilgileri için kullanılacak teknolojik yenilikler yönetim tarafından desteklenmektedir.	0,907
ifade17.2 Muhasebe bilgi sistemi rekabet avantajı sağlamaktadır.	0,908
ifade17.3 Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgiler diğer birimlerde (pazarlama, üretim vb.) kullanılmaktadır.	0,908
ifade17.4 Muhasebe biriminde bilgi aktarımında sorunlar yaşanmaktadır.	0,912
ifade17.5 İşletmemizde muhasebe bilgi sisteminin alt sistemleri kullanılmaktadır.	0,909
ifade17.6 Muhasebe bilgi sistemi beklenmedik durumlar karşısında uyarı vermektedir.	0,907
ifade17.7 Muhasebe bilgi sisteminden kurum içi raporlar düzenlenmektedir.	0,906
ifade17.8 Muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmektedir.	0,908
ifade17.9 Muhasebe bilgi sistemi hataları önlemektedir.	0,906
ifade17.10 Muhasebe bilgi sistemi hileleri önlemektedir.	0,906
ifade17.11 Karar verme sürecinde, muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerden yararlanılmaktadır.	0,906
ifade17.12 Muhasebe bilgi sistemi yeni teknolojilere uyumlu çalışmaktadır.	0,906

Ölçeğin güvenilirlik oranı 0,91, her bir ifadenin güvenilirlik oranı da 0,90 ve üzeri çıkmıştır. Ölçek yüksek düzeyde güvenilir olarak belirlenmiştir.

3.7.2. Betimleyici İstatistikler

Frekans dağılımı; bir ya da daha çok değişkene ait değerlerin ya da puanların dağılımına ait özelliklerini betimlemek amacıyla verileri, sayı ve yüzde olarak vermektedir (Büyüköztürk, 2014:21). Araştırmamızın anketine katılanların ve

katılımcıların çalıştıkları işletmelerin özelliklerini betimleyen frekans dağılımı aşağıdaki gibidir:

3.7.2.1. Katılımcılara Ait Betimleyici İstatistikler

Araştırmada demografik özellikler, araştırmaya katılanlara yönelik ve araştırmaya katılanların çalıştıkları işletmelere yönelik olarak belirlenmiştir. Bu değişkenlere ait istatistikler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Katılımcıların Cinsiyeti	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bay	198	76,2	76,2	76,2
Bayan	62	23,8	23,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan toplam 260 kişinin %76,2'sini temsil eden 198 kişi bay, %23,8'ini temsil eden 62 kişi ise bayandır. KOBİ'lerin Organize Sanayi Bölgelerinde ya da şehir merkezinden uzak noktalarda kurulması işletmelerde çalışan bayan sayısının az olmasına sebep olmaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Katılımcıların Yaş Aralığı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
20-29 arası	50	19,2	19,2	19,2
30-39 arası	117	45,0	45,0	64,2
40-49 arası	73	28,1	28,1	92,3
50'den fazla	20	7,7	7,7	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 kişinin %19,2'sini temsil eden 50 kişi 20-29 yaş aralığında, %45'ini temsil eden 117 kişi 30-39 yaş aralığında, %28,1'ini temsil eden 73 kişi 40-49 yaş aralığında, %7,7'sini temsil eden 20 kişi ise 50 yada daha üstü yaşlardadır. KOBİ'lerde genelde orta yaş grubunun çalıştığı görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Katılımcıların Öğrenim Durumları	Frekans	Yüzde	Geçerli yüzde	Kümülatif Yüzde
İlkokul	10	3,8	3,8	3,8
Ortaokul	11	4,2	4,2	8,1
Lise	75	28,8	28,8	36,9
Ön Lisans	51	19,6	19,6	56,5
Lisans	93	35,8	35,8	92,3
Lisansüstü	20	7,7	7,7	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 kişinin %3,8'ini temsil eden 10 kişi ilkokul mezunu, %4,2'sini temsil eden 11 kişi ortaokul mezunu, %28,8'ini temsil eden 75 kişi lise mezunu, %19,6'sını temsil eden 51 kişi ön lisans mezunu, %35,8'ini temsil eden 93 kişi lisans mezunu, %7,7'sini temsil eden 20 kişi lisansüstü mezunudur. KOBİ'lerde çalışanların büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğu görülmektedir. Devlet dairelerinde iş imkânı bulamayan lisans mezunlarının KOBİ'lere yönelindikleri görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların İşletmede Çalıştıkları Bölümlere Göre Dağılımı

Katılımcıların Çalıştıkları Bölüm	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Genel Yönetim	57	21,9	21,9	21,9
Muhasebe	98	37,7	37,7	59,6
Finansman	7	2,7	2,7	62,3
Üretim	47	18,1	18,1	80,4
Pazarlama	41	15,8	15,8	96,2
Diğer	10	3,8	3,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 kişinin %21,9'unu temsil eden 57 kişi genel yönetim bölümünde, %37,7'sini temsil eden 98 kişi muhasebe bölümünde, %2,7'sini temsil eden 7 kişi finansman bölümünde, %18,1'ini temsil eden 47 kişi üretim bölümünde, %15,8'ini temsil eden 41 kişi pazarlama bölümünde, %3,8'ini temsil eden 10 kişi diğer bölümlerde çalışmaktadır. Araştırmanın üretim yapan KOBİ'lere uygulanması ve

araştırmanın muhasebe ile ilgili olması nedeniyle üretim ve muhasebe bölümünde çalışanların oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Çalıştıkları Bölümde Çalışma Yıllarına Göre Dağılımı

Katılımcıların Çalıştıkları Bölümde Çalışma Yılı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1 yıldan az	7	2,7	2,7	2,7
1-5 yıl	92	35,4	35,4	38,1
6-10 yıl	70	26,9	26,9	65,0
11-20 yıl	61	23,5	23,5	88,5
20 yıldan fazla	30	11,5	11,5	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 kişinin %2,7'sini temsil eden 7 kişi 1 yıldan az, %35,4'ünü temsil eden 92 kişi 1-5 yıl aralığında, %26,9'unu temsil eden 70 kişi 6-10 yıl aralığında, %23,5'ini temsil eden 61 kişi 11-20 yıl aralığında, %11,5'ini temsil eden 30 kişi 20 yıldan fazla bir süredir işletmede şuan buldukları bölümde çalışmaktadır. Katılımcıların %61,9'unun 6 yıl ve daha üzeri yıllardan beri aynı bölümde çalıştıkları görülmektedir. Kurumsal bağlılık ve iş bağlılığının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

3.7.2.2. İşletmeye Ait Betimleyici İstatistikler

Tablo 9. İşletmelerin Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımı

İşletmelerin Faaliyet Yılları	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1-5 yıl arası	21	8,1	8,1	8,1
6-10 yıl arası	35	13,5	13,5	21,5
11-15 yıl arası	39	15,0	15,0	36,5
16-20 yıl arası	64	24,6	24,6	61,2
20 yıldan fazla	101	38,8	38,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 işletmenin %8,1'ini temsil eden 21 işletme 1-5 yıl aralığında, %13,5'ini temsil eden 35 işletme 6-10 yıl aralığında, %15'ini temsil eden 39 işletme 11-15 yıl aralığında, %24,6'sını temsil eden 64 işletme 16-20 yıl aralığında,

%38,8'ini temsil eden 101 işletme 20 yıldan fazla bir süredir faaliyette bulunmaktadır. Araştırmaya katılan işletmelerin %63,4 'ünü temsil eden 165 işletme 15 yıldan fazla süredir faaliyette bulunmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğunun uzun ömürlü olduğunu ve işletmenin sürekliliğini sağladığını söyleyebiliriz.

Tablo 10. Aile İşletmelerinin Dağılımı

Aile İşletmesi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	162	62,3	62,3	62,3
Hayır	98	37,7	37,7	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 işletmenin %62,3'ünü temsil eden 162 işletme aile işletmesiyken, %37,7'sini temsil eden 98 işletme aile işletmesi değildir.

Araştırmamızın birinci hipotezini oluşturan “KOBİ’ler genelde aile işletmesidir.” ifadesi 260 işletmenin %62,3'ünü temsil eden 162 işletmeyle kabul edilmiştir.

Tablo 11. İşletme Sahiplerinin Aynı Zamanda Yönetici Olduğu İşletmelerin Dağılımı

İşletme Sahiplerinin Yönetici Olduğu İşletmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	228	87,7	87,7	87,7
Hayır	32	12,3	12,3	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 işletmenin %87,7'sini temsil eden 228 işletmede işletme sahipleri aynı zamanda işletmede yöneticiyken, %12,3'ünü temsil eden 32 işletmede işletme sahipleri aynı zamanda işletmede yönetici değildir.

Araştırmamızın ikinci hipotezini oluşturan “KOBİ’ler de işletme sahipleri aynı zamanda işletmede yöneticidir.” ifadesi 260 işletmenin %87,7'sini temsil eden 228 işletmenin evet demesiyle kabul edilmiştir.

Tablo 12. İşletmelerin Hukuki Yapıların Göre Dağılımı

İşletmelerin Hukuki Yapıları	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Şahıs İşletmesi	51	19,6	19,6	19,6
Limited Şirket	163	62,7	62,7	82,3
Anonim Şirket	45	17,3	17,3	99,6
Diğer	1	,4	,4	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 işletmenin %19,6'sını temsil eden 51 işletme şahıs işletmesi, %62,7'sini temsil eden 163 işletme limited şirket, %17,3'ünü temsil eden 45 işletme anonim şirket ve %0,4'ünü temsil eden 1 işletme ise diğer şirketler arasında yer almaktadır.

Tablo 13. İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Alanlara Göre Dağılımı

İşletmelerin Faaliyet Konusu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gıda	56	21,5	21,5	21,5
Makine Sanayi	49	18,8	18,8	40,4
Orman Sanayi	31	11,9	11,9	52,3
Madencilik	30	11,5	11,5	63,8
Diğer	94	36,2	36,2	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 işletmenin %21,5'ini temsil eden 56 işletme gıda sektöründe, %18,8'ini temsil eden 49 işletme makine sanayi sektöründe, %11,9'unu temsil eden 31 işletme orman sanayi sektöründe, %11,5'ini temsil eden 30 işletme maden sektöründe, %36,2'sini temsil eden 94 işletme ise diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir.

Tablo 14. İşletmelerin Çalışan Personel Sayılarına Göre Dağılımı

İşletmelerin Çalışan Kişi Sayısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1-9 kişi	46	17,7	17,7	17,7
10-49 kişi	157	60,4	60,4	78,1
50-249 kişi	48	18,5	18,5	96,5
250 ve üzeri	9	3,5	3,5	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 işletmenin %17,7'sini temsil eden 46 işletmede 1-9 kişi, %60,4'ünü temsil eden 157 işletmede 10-49 kişi, %18,5'ini temsil eden 48 işletmede 50-249 kişi, %3,5'ini temsil eden 9 işletmede ise 250 ve üzeri kişi çalışmaktadır.

Tablo 15. İşletmelerin Yıllık Net Satış Hasılatlarına Göre Dağılımı

İşletmelerin Yıllık Net Satış Hasılatı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1.000.000,00 TL'den az	28	10,8	10,8	10,8
1.000.000,00 TL ile 8.000.000,00 TL arası	82	31,5	31,5	42,3
8.000.000,00 TL ile 41.000.000,00 TL arası	76	29,2	29,2	71,5
41.000.000,00 TL'den fazla	74	28,5	28,5	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 işletmenin %10,8'ini temsil eden 28 işletme 1.000.000,00 TL'den az, %31,5'ini temsil eden 82 işletme 1.000.000,00 TL ile 8.000.000,00 TL aralığında, %29,2'sini temsil eden 76 işletme 8.000.000,00 TL ile 41.000.000,00 TL aralığında, %28,5'ini temsil eden 74 işletme 41.000.000,00 TL'den fazla yıllık net satış hasılatına sahiptir. İşletmelerin büyük çoğunluğunun yıllık net satış hasılatının 1.000.000,00 TL'den fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 16. İşletmelerin Muhasebe Faaliyetlerini Yürütme Şekline Göre Dağılımı

İşletmelerin Muhasebe Faaliyetlerini Sürdürme Şekli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Firma Sahibi	18	6,9	6,9	6,9
İşletmemiz Muhasebe Birimi	112	43,1	43,1	50,0
Muhasebe Firması	129	49,6	49,6	99,6
Diğer	1	,4	,4	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 260 işletmenin %6,9'unu temsil eden 18 işletmede muhasebe faaliyetleri firma sahibi tarafından, %43,1'ini temsil eden 112 işletmede işletmenin muhasebe birimi tarafından, %49,6'sını temsil eden 129 işletmede muhasebe firması tarafından, %0,4'ünü temsil eden 1 işletmede ise diğer şekilde muhasebe faaliyetleri sürdürülmektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda, muhasebe faaliyetlerinin muhasebe firması tarafından yürütüldüğü görülmektedir.

3.7.2.3. Finansal Muhasebe Kültürü ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Tablo 17. Finansal Muhasebe Kültürü ile İlgili Betimleyici İstatistikler

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
14.1 Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.	12	4,6	7	2,7	16	6,2	81	31,2	144	55,4
14.2 Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.	73	28,1	46	17,7	23	8,8	47	18,1	71	27,3
14.3 Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.	8	3,1	4	1,5	23	8,8	85	32,7	140	53,8
14.4 Düzenli bir şekilde işletme yöneticilerine yönelik finansal tablolar hazırlanmaktadır.	37	14,2	28	10,8	36	13,8	69	26,5	90	34,6
14.5 Finansal tablolar işletme yöneticilerinden ziyade kamuoyuna yönelik hazırlanmaktadır.	96	36,9	62	23,8	45	17,3	34	13,1	23	8,8
14.6 Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.	47	18,1	24	9,2	16	6,2	80	30,8	93	35,8
14.7 Muhasebe biriminde çalışanlar alanında uzman kişilerdir.	17	6,5	14	5,4	37	14,2	91	35,0	101	38,8
14.8 Muhasebe bilgileri yorumlanırken uzman kişilerden destek alınmaktadır.	29	11,2	36	13,8	23	8,8	68	26,2	104	40,0
14.9 Yönetim tarafından alınan kararlarda finansal bilgiler öncelikli olarak dikkate alınmaktadır.	12	4,6	16	6,2	29	11,2	106	40,8	97	37,3
14.10 Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.	62	23,8	48	18,5	32	12,3	64	24,6	54	20,8

İfade 14.1 olarak adlandırılan ‘‘Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.’’ ifadesine katılımcıların %31,2'sini temsil eden 81 kişi katılıyorum, %55,4'ünü temsil eden 144 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap

vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin ve çalışanların büyük bir çoğunluğu tarafından muhasebe bilgilerine gerekli önemin verildiği görülmektedir.

İfade 14.2 olarak adlandırılan “Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.” ifadesine katılımcıların %28,1’ini temsil eden 73 kişi kesinlikle katılmıyorum, %17,7’sini temsil eden 46 kişi katılmıyorum, %8.8’ini temsil eden 23 kişi kararsızım, %18,1’ini temsil eden 47 kişi katılıyorum, %27,3’ünü temsil eden 71 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin %45,8’ini temsil eden 119 işletmede finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmamaktayken, %45,4’ünü temsil eden 118 işletmede finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.

İfade 14.3 olarak adlandırılan “Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.” ifadesine katılımcıların %32,7’sini temsil eden 85 kişi katılıyorum, %53,8’ini temsil eden 140 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerde finansal tablolar hazırlanırken yüksek düzeyde genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlandığı görülmektedir.

İfade 14.4 olarak adlandırılan “Düzenli bir şekilde işletme yöneticilerine yönelik finansal tablolar hazırlanmaktadır.” ifadesine katılımcıların %26,5’ini temsil eden 69 kişi katılıyorum, %34,6’sını temsil eden 90 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük bir çoğunluğunda işletme yöneticilerine yönelik finansal tablolar hazırlanmaktadır.

İfade 14.5 olarak adlandırılan “Finansal tablolar işletme yöneticilerinden ziyade kamuoyuna yönelik hazırlanmaktadır.” ifadesine katılımcıların %36,9’unu temsil eden 96 kişi kesinlikle katılmıyorum, %23,8’ini temsil eden 62 kişi katılmıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda finansal tabloların, kamuoyuna yönelik hazırlanmadığı görülmektedir.

İfade 14.6 olarak adlandırılan “Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.” ifadesine katılımcıların %30,8’ini temsil eden 80 kişi katılıyorum, %35,8’ini temsil eden 93 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.

İfade 14.7 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar alanında uzman kişilerdir.” ifadesine katılımcıların %35’ini temsil eden 91 kişi katılıyorum, %38,8’ini

temsil eden 101 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük bir kısmında muhasebe biriminde çalışanların uzman kişiler olduğu görölmektedir.

İfade 14.8 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgileri yorumlanırken uzman kişilerden destek alınmaktadır.” ifadesine katılımcıların %26,2’sini temsil eden 68 kişi katılıyorum, %40’ını temsil eden 104 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük bir kısmında muhasebe bilgileri yorumlanırken uzman kişilerden destek alınmaktadır.

İfade 14.9 olarak adlandırılan “Yönetim tarafından alınan kararlarda finansal bilgiler öncelikli olarak dikkate alınmaktadır.” ifadesine katılımcıların %40,8’ini temsil eden 106 kişi katılıyorum, %37,3’ünü temsil eden 97 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda finansal bilgilerin yönetim tarafından alınan kararlarda öncelikli olarak dikkate alındığı görölmektedir.

İfade 14.10 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.” ifadesine katılımcıların %24,6’sını temsil eden 64 kişi katılıyorum, %20,8’ini temsil eden 54 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük bir çoğunluğunda muhasebe biriminden elde edilen bilgilerin işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşıldığı görölmektedir.

3.7.2.4. Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Tablo 18. Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü ile İlgili Betimleyici İstatistikler

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
15.1 Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.	8	3,1	11	4,2	17	6,5	130	50,0	94	36,2
15.2 Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.	85	32,7	46	17,7	23	8,8	48	18,5	58	22,3
15.3 Üretim raporları düzenli olarak hazırlanmaktadır.	26	10,0	40	15,4	21	8,1	87	33,5	86	33,1
15.4 Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir.	7	2,7	18	6,9	26	10,0	127	48,8	82	31,5
15.5 Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.	55	21,2	27	10,4	28	10,8	99	38,1	51	19,6
15.6 Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.	20	7,7	45	17,3	27	10,4	78	30,0	90	34,6
15.7 Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.	14	5,4	16	6,2	24	9,2	125	48,1	81	31,2
15.8 Fiyat ve kâr analizleri maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yapılmaktadır.	14	5,4	18	6,9	31	11,9	112	43,1	85	32,7
15.9 Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.	9	3,5	13	5,0	23	8,8	117	45,0	98	37,7

İfade 15.1 olarak adlandırılan “Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.” ifadesine katılımcıların %50’sini temsil eden 130 kişi katılıyorum, %36,2’sini temsil eden 94 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük bir çoğunluğunun genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verdiği görülmektedir.

İfade 15.2 olarak adlandırılan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesine katılımcıların %32,7’sini temsil eden 85 kişi kesinlikle katılmıyorum, %17,7’sini temsil eden 46 kişi katılmıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi olmadığı görülmektedir.

İfade 15.3 olarak adlandırılan “Üretim raporları düzenli olarak hazırlanmaktadır.” ifadesine katılımcıların %33,5’ini temsil eden 87 kişi katılıyorum, %33,1’ini temsil eden 86 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda üretim raporlarının düzenli olarak hazırlandığı görülmektedir.

İfade 15.4 olarak adlandırılan “Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir.” ifadesine katılımcıların %48,8’ini temsil eden 127 kişi katılıyorum, %31,5’ini temsil eden 82 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden

cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda maliyete yönelik bilgilerin muhasebe bilgi sisteminden elde edildiği görülmektedir.

İfade 15.5 olarak adlandırılan “Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.” ifadesine katılımcıların %38,1’ini temsil eden 99 kişi katılıyorum, %19,6’sını temsil eden 51 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda hammadde ve stok takibinin muhasebe bilgi sisteminden yapıldığı görülmektedir.

İfade 15.6 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.” ifadesine katılımcıların %30’unu temsil eden 78 kişi katılıyorum, %34,6’sını temsil eden 90 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilginin anında yönetimle paylaşıldığı görülmektedir.

İfade 15.7 olarak adlandırılan “Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.” ifadesine katılımcıların %48,1’ini temsil eden 125 kişi katılıyorum, %31,2’sini temsil eden 81 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanıldığı görülmektedir.

İfade 15.8 olarak adlandırılan “Fiyat ve kâr analizleri maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yapılmaktadır.” ifadesine katılımcıların %43,1’ini temsil eden 112 kişi katılıyorum, %32,7’sini temsil eden 85 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunun fiyat ve kâr analizlerini muhasebe ve yönetim muhasebesi verilerinden yaptığı görülmektedir.

İfade 15.9 olarak adlandırılan “Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.” ifadesine katılımcıların %45’ini temsil eden 117 kişi katılıyorum, %37,7’sini temsil eden 98 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğu, maliyet analizlerinden elde edilen bilgilerin denetime yardımcı olduğunu düşünmektedir.

3.7.2.5. Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Tablo 19. Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler ile İlgili Betimleyici İstatistikler

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
16.1 İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.	30	11,5	27	10,4	17	6,5	100	38,5	86	33,1
16.2 Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.	5	1,9	0	0	6	2,3	120	46,2	129	49,6
16.3 Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.	5	1,9	8	3,1	20	7,7	103	39,6	124	47,7
16.4 Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.	4	1,5	7	2,7	16	6,2	108	41,5	125	48,1
16.5 Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.	2	,8	5	1,9	21	8,1	114	43,8	118	45,4
16.6 Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.	9	3,5	9	3,5	27	10,4	102	39,2	113	43,5
16.7 Muhasebe biriminde çalışanlar kamunun yararını korumaktadır.	11	4,2	11	4,2	30	11,5	110	42,3	98	37,7
16.8 Muhasebe biriminde çalışanlar yanlış davranmamaktadır.	12	4,6	17	6,5	27	10,4	94	36,2	110	42,3
16.9 Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.	31	11,9	16	6,2	30	11,5	91	35,0	92	35,4
16.10 Muhasebe kayıtları yönetimin isteği doğrultusunda tutulmaktadır.	58	22,3	46	17,7	37	14,2	68	26,2	51	19,6
16.11 Muhasebe bilgileri hatasız olarak sunulmaktadır.	10	3,8	25	9,6	34	13,1	107	41,2	84	32,3
16.12 Muhasebe bilgilerinde yer alan olası hatalar istem dışı gerçekleşmektedir.	2	,8	12	4,6	29	11,2	115	44,2	102	39,2
16.13 Muhasebe bilgi sisteminde ahlaki değer yargıları önemlidir (dinsel-viddani).	21	8,1	10	3,8	11	4,2	110	42,3	108	41,5
16.14 Muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açması istem dışı gerçekleşmektedir.	15	5,8	14	5,4	25	9,6	100	38,5	106	40,8
16.15 İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.	7	2,7	4	1,5	14	5,4	114	43,8	121	46,5
16.16 Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.	54	20,8	41	15,8	37	14,2	69	26,5	59	22,7
16.17 Muhasebe politikaları belirlendikten sonra değiştirilmemektedir.	33	12,7	23	8,8	34	13,1	91	35,0	79	30,4
16.18 Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.	44	16,9	39	15,0	38	14,6	85	32,7	54	20,8
16.19 Muhasebe bilgileri değişen koşullara göre revize edilebilmektedir.	19	7,3	25	9,6	30	11,5	109	41,9	77	29,6
16.20 Denetimde bağımsızlık önemlidir.	6	2,3	9	3,5	13	5,0	100	38,5	132	50,8

İfade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ifadesine katılımcıların %38,5’ini temsil eden 100 kişi katılıyorum, %33,1’ini temsil eden 86 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğu tarafından etik değerlerin belirlendiği görülmektedir.

İfade 16.2 olarak adlandırılan “Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.” ifadesine katılımcıların %46,2’sini temsil eden 120 kişi katılıyorum, %49,6’sını temsil eden 129 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğu dürüstlüğün muhasebe kuramında büyük önem taşıdığını düşünmektedir.

İfade 16.3 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.” ifadesine katılımcıların %39,6’sını temsil eden 103 kişi katılıyorum, %47,7’sini temsil eden 124 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden

cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulduğu görülmektedir.

İfade 16.4 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.” ifadesine katılımcıların %41,5’ini temsil eden 108 kişi katılıyorum, %48,1’ini temsil eden 125 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu bağlamda işletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe kayıtlarının hesap verebilir şekilde tutulduğu görülmektedir.

İfade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ifadesine katılımcıların %43,8’ini temsil eden 114 kişi katılıyorum, %45,4’ünü temsil eden 118 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsediği görülmektedir.

İfade 16.6 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.” ifadesine katılımcıların %39,2’sini temsil eden 102 kişi katılıyorum, %43,5’ini temsil eden 113 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe biriminde çalışanların işletmenin çıkarlarını koruduğu görülmektedir.

İfade 16.7 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar kamunun yararını korumaktadır.” ifadesine katılımcıların %42,3’ünü temsil eden 110 kişi katılıyorum, %37,7’sini temsil eden 98 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe biriminde çalışanların kamunun yararını koruduğu görülmektedir.

İfade 16.8 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar yanlış davranmamaktadır.” ifadesine katılımcıların %36,2’sini temsil eden 94 kişi katılıyorum, %42,3’ünü temsil eden 110 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe biriminde çalışanların yanlış davranmadıkları görülmektedir.

İfade 16.9 olarak adlandırılan “Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.” ifadesine katılımcıların %35’ini temsil eden 91 kişi katılıyorum, %35,4’ünü temsil eden 92 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerde çalışanların büyük çoğunluğu tarafından gelir arttıkça etik değerlere verdikleri önemin arttığı görülmektedir. Bu durumda gelir azaldıkça etik değerlere önem verilmediği sonucu çıkmaktadır.

İfade 16.10 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları yönetimin isteği doğrultusunda tutulmaktadır.” ifadesine katılımcıların %26,2’sini temsil eden 68 kişi katılıyorum, %19,6’sını temsil eden 51 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe kayıtlarının yönetimin isteği doğrultusunda tutulduğu görülmektedir.

İfade 16.11 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgileri hatasız olarak sunulmaktadır.” ifadesine katılımcıların %41,2’sini temsil eden 107 kişi katılıyorum, %32,3’ünü temsil eden 84 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgilerinin hatasız olarak sunulduğu görülmektedir.

İfade 16.12 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerinde yer alan olası hatalar istem dışı gerçekleşmektedir.” ifadesine katılımcıların %44,2’sini temsil eden 115 kişi katılıyorum, %39,2’sini temsil eden 102 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgilerinde yer alan olası hataların istem dışı gerçekleştiği görülmektedir.

İfade 16.13 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sisteminde ahlaki değer yargıları önemlidir (dinsel-vicdani).” ifadesine katılımcıların %42,3’ünü temsil eden 110 kişi katılıyorum, %41,5’ini temsil eden 108 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminde ahlaki değer yargılarının önemli olduğu görülmektedir.

İfade 16.14 olarak adlandırılan “Muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açması istem dışı gerçekleşmektedir.” ifadesine katılımcıların %38,5’ini temsil eden 100 kişi katılıyorum, %40,8’ini temsil eden 106 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açmasının istem dışı gerçekleştiği görülmektedir.

İfade 16.15 olarak adlandırılan “İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.” ifadesine katılımcıların %43,8’ini temsil eden 114 kişi katılıyorum, %46,5’ini temsil eden 121 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunun işletmelerin gelecek ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerlerin önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir.

İfade 16.16 olarak adlandırılan “Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.” ifadesine katılımcıların %26,5’ini temsil eden 69 kişi

katılıyorum, %22,7'sini temsil eden 59 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetimin karar verdiği görülmektedir.

İfade 16.17 olarak adlandırılan “Muhasebe politikaları belirlendikten sonra değiştirilmemektedir.” ifadesine katılımcıların %35'ini temsil eden 91 kişi katılıyorum, %30,4'ünü temsil eden 79 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe politikalarının belirlendikten sonra değiştirilmediği görülmektedir.

İfade 16.18 olarak adlandırılan “Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.” ifadesine katılımcıların %32,7'sini temsil eden 85 kişi katılıyorum, %20,8'ini temsil eden 54 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi olduğu görülmektedir.

İfade 16.19 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgileri değişen koşullara göre revize edilebilmektedir.” ifadesine katılımcıların %41,9'unu temsil eden 109 kişi katılıyorum, %29,6'sını temsil eden 77 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük bir çoğunluğunda muhasebe bilgilerinin değişen koşullara göre revize edilebildiği görülmektedir.

İfade 16.20 olarak adlandırılan “Denetimde bağımsızlık önemlidir.” ifadesine katılımcıların %38,5'ini temsil eden 100 kişi katılıyorum, %50,8'ini temsil eden 132 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda denetimde bağımsızlığın önemli olduğu düşünülmektedir.

3.7.2.6. Muhasebe Bilgi Sistemi ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Tablo 20. Muhasebe Bilgi Sistemi ile İlgili Betimleyici İstatistikler

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
17.1 Muhasebe bilgileri için kullanılacak teknolojik yenilikler yönetim tarafından desteklenmektedir.	5	1,9	6	2,3	21	8,1	108	41,5	120	46,2
17.2 Muhasebe bilgi sistemi rekabet avantajı sağlamaktadır.	6	2,3	4	1,5	22	8,5	110	42,3	118	45,4
17.3 Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgiler diğer birimlerde (pazarlama, üretim vb.) kullanılmaktadır.	4	1,5	9	3,5	25	9,6	103	39,6	119	45,8
17.4 Muhasebe biriminde bilgi aktarımında sorunlar yaşanmaktadır.	81	31,2	76	29,2	54	20,8	32	12,3	17	6,5
17.5 İşletmemizde muhasebe bilgi sisteminin alt sistemleri kullanılmaktadır.	76	29,2	75	28,8	34	13,1	44	16,9	31	11,9
17.6 Muhasebe bilgi sistemi beklenmedik durumlar karşısında uyarı vermektedir.	25	9,6	40	15,4	44	16,9	96	36,9	55	21,2
17.7 Muhasebe bilgi sisteminden kurum içi raporlar düzenlenmektedir.	13	5,0	27	10,4	31	11,9	112	43,1	77	29,6
17.8 Muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmektedir.	34	13,1	57	21,9	43	16,5	75	28,8	51	19,6
17.9 Muhasebe bilgi sistemi hataları önlemektedir.	15	5,8	30	11,5	15	5,8	118	45,4	82	31,5
17.10 Muhasebe bilgi sistemi hileleri önlemektedir.	31	11,9	43	16,5	18	6,9	92	35,4	76	29,2
17.11 Karar verme sürecinde, muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerden yararlanılmaktadır.	6	2,3	16	6,2	23	8,8	130	50,0	85	32,7
17.12 Muhasebe bilgi sistemi yeni teknolojilere uyumlu çalışmaktadır.	8	3,1	12	4,6	21	8,1	121	46,5	98	37,7

İfade 17.1 olarak adlandırılan ‘‘Muhasebe bilgileri için kullanılacak teknolojik yenilikler yönetim tarafından desteklenmektedir.’’ ifadesine katılımcıların %41,5’ini temsil eden 108 kişi katılıyorum, %46,2’sini temsil eden 120 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgileri için kullanılacak teknolojik yeniliklerin yönetim tarafından desteklendiği görülmektedir.

İfade 17.2 olarak adlandırılan ‘‘Muhasebe bilgi sistemi rekabet avantajı sağlamaktadır.’’ ifadesine katılımcıların %42,3’ünü temsil eden 110 kişi katılıyorum, %45,4’ünü temsil eden 118 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğu muhasebe bilgi sisteminin rekabet avantajı sağladığını düşünmektedir.

İfade 17.3 olarak adlandırılan ‘‘Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgiler diğer birimlerde (pazarlama, üretim vb.) kullanılmaktadır.’’ ifadesine katılımcıların %39,6’sını temsil eden 103 kişi katılıyorum, %45,8’ini temsil eden 119 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin diğer birimlerde kullanıldığı görülmektedir.

İfade 17.4 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde bilgi aktarımında sorunlar yaşanmaktadır.” ifadesine katılımcıların %31,2’sini temsil eden 81 kişi kesinlikle katılmıyorum, %29,2’sini temsil eden 76 kişi katılmıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe biriminde bilgi aktarımında sorun yaşanmadığı görülmektedir.

İfade 17.5 olarak adlandırılan “İşletmemizde muhasebe bilgi sisteminin alt sistemleri kullanılmaktadır.” ifadesine katılımcıların %29,2’sini temsil eden 76 kişi kesinlikle katılmıyorum, %28,8’ini temsil eden 75 kişi katılmıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminin alt sistemlerinin kullanılmadığı görülmektedir.

İfade 17.6 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi beklenmedik durumlar karşısında uyarı vermektedir.” ifadesine katılımcıların %36,9’unu temsil eden 96 kişi katılıyorum, %21,2’sini temsil eden 55 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminin beklenmedik durumlar karşısında uyarı verdiği görülmektedir.

İfade 17.7 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sisteminden kurum içi raporlar düzenlenmektedir.” ifadesine katılımcıların %43,1’ini temsil eden 112 kişi katılıyorum, %29,6’sını temsil eden 77 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminden kurum içi raporlar hazırlandığı görülmektedir.

İfade 17.8 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmektedir.” ifadesine katılımcıların %28,8’ini temsil eden 75 kişi katılıyorum, %19,6’sını temsil eden 51 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar hazırlandığı görülmektedir.

İfade 17.9 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi hataları önlemektedir.” ifadesine katılımcıların %45,4’ünü temsil eden 118 kişi katılıyorum, %31,5’ini temsil eden 82 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminin hataları önlediği görülmektedir.

İfade 17.10 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi hileleri önlemektedir.” ifadesine katılımcıların %35,4’ünü temsil eden 92 kişi katılıyorum, %29,2’sini temsil eden 76 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminin hileleri önlediği görülmektedir.

İfade 17.11 olarak adlandırılan ‘‘Karar verme sürecinde, muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerden yararlanılmaktadır.’’ ifadesine katılımcıların %50’sini temsil eden 130 kişi katılıyorum, %32,7’sini temsil eden 85 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda karar verme sürecinde muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin kullanıldığı görülmektedir.

İfade 17.12 olarak adlandırılan ‘‘Muhasebe bilgi sistemi yeni teknolojilere uyumlu çalışmaktadır.’’ ifadesine katılımcıların %46,5’ini temsil eden 121 kişi katılıyorum, %37,7’sini temsil eden 98 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda muhasebe bilgi sisteminin yeni teknolojilerle uyumlu çalıştığı görülmektedir.

3.7.3. Aritmetik Ortalama, Varyans ve Standart Sapma Analizleri

Aritmetik ortalama, tüm ana kütle ortalamasını temsil etmektedir. Bir veri grubunda yer alan gözlemlerin, daha çok hangi değere eğilimi oldukları aritmetik ortalama ile belirlenebilir. Birimlerin belirli bir değişken bakımından aldıkları değerlerin toplamının birim sayısına bölümü olarak tanımlanır.

Varyans, birim değerlerinin ortalamadan sapmalarının kareler toplamının birim sayısına bölünmesi ile elde edilir. Varyans gözlem sonuçlarının aritmetik ortalamadan ne ölçüde farklı olabileceğini ortaya koyan bir dağılım ölçüsüdür.

Standart sapma ise varyansın kareköküdür. Ortalama değer etrafındaki saçılmaların sayısal ölçütü olarak çoğu zaman standart sapma kullanılır.

Veri analizi sonrasında elde edilen bulguların yorumlanmasında (5-1)/3 değerlendirme aralığı temel alınarak, aritmetik ortalama puan 1 – 2,33 aralığında olduğu zaman değerlendirme kriteri olarak düşük düzey, 2,34 – 3,67 aralığında olduğu zaman orta düzey, 3,68 – 5,00 olduğu zaman ise ileri düzey olarak temel alınmıştır (Kabakçı, Odabaşı, Kılıçer, Çoklar, Birinci, Kurt, 2012:964).

Tablo 21. Finansal Muhasebe Kültürü ile İlgili Standart Sapma, Ağırlıklı Ortalama ve Varyans Değerleri

	N	Minimum	Maximum	Toplam	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
ifade14.1	260	1	5	1118	4,3	1,026	1,053
ifade14.2	260	1	5	777	2,99	1,607	2,583
ifade14.3	260	1	5	1125	4,33	0,928	0,862
ifade14.4	260	1	5	927	3,57	1,42	2,015
ifade14.5	260	1	5	606	2,33	1,326	1,759
ifade14.6	260	1	5	928	3,57	1,496	2,238
ifade14.7	260	1	5	1025	3,94	1,156	1,336
ifade14.8	260	1	5	962	3,7	1,401	1,964
ifade14.9	260	1	5	1040	4	1,073	1,151
ifade14.10	260	1	5	780	3	1,491	2,224
Valid N (listwise)	260						
Genel Ortalama					3,573	1,2924	1,7185

İşletmelerin finansal muhasebe kültürüne ilişkin standart sapma değeri 1,2924 iken, ortalama değer 3,573, varyans ise 1,7185’dir. Ortalama değer 2,34-3,67 arasında olduğu için işletmelerin finansal muhasebe kültürünün orta düzeyde yeterli olduğu görülmektedir.

Tablo 22. Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Kültürü ile İlgili Standart Sapma, Ağırlıklı Ortalama ve Varyans Değerleri

	N	Minimum	Maximum	Toplam	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
ifade15.1	260	1	5	1071	4,12	0,929	0,862
ifade15.2	260	1	5	728	2,8	1,591	2,531
ifade15.3	260	1	5	947	3,64	1,344	1,806
ifade15.4	260	1	5	1039	4	0,969	0,938
ifade15.5	260	1	5	844	3,25	1,436	2,063
ifade15.6	260	1	5	953	3,67	1,315	1,729
ifade15.7	260	1	5	1023	3,93	1,065	1,135
ifade15.8	260	1	5	1016	3,91	1,097	1,204
ifade15.9	260	1	5	1062	4,08	0,987	0,974
Valid N (listwise)	260						
Genel Ortalama					3,7111111	1,1925556	1,4713333

İşletmelerin maliyet ve yönetim muhasebesi kültürüne ilişkin standart sapma değeri 1,1925556, ortalama değer 3,71, varyans ise 1,4713333'tür. Ortalama değer 3,68 ile 5,00 arasında olduğu için işletmelerin maliyet ve yönetim muhasebesi kültürünün yüksek düzeyde yeterli olduğu görülmektedir.

Tablo 23. Muhasebe Kültürü ve Etik Değerler ile İlgili Standart Sapma, Ağırlıklı Ortalama ve Varyans Değerleri

	N	Minimum	Maximum	Toplam	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
ifade16.1	260	1	5	965	3,71	1,332	1,774
ifade16.2	260	1	5	1148	4,42	0,722	0,522
ifade16.3	260	1	5	1113	4,28	0,88	0,774
ifade16.4	260	1	5	1123	4,32	0,83	0,689
ifade16.5	260	1	5	1121	4,31	0,765	0,586
ifade16.6	260	1	5	1081	4,16	0,984	0,967
ifade16.7	260	1	5	1053	4,05	1,022	1,044
ifade16.8	260	1	5	1053	4,05	1,098	1,206
ifade16.9	260	1	5	977	3,76	1,318	1,736
ifade16.10	260	1	5	788	3,03	1,457	2,123
ifade16.11	260	1	5	1010	3,88	1,084	1,176
ifade16.12	260	1	5	1083	4,17	0,856	0,733
ifade16.13	260	1	5	1054	4,05	1,158	1,341
ifade16.14	260	1	5	1048	4,03	1,115	1,242
ifade16.15	260	1	5	1118	4,3	0,858	0,736
ifade16.16	260	1	5	818	3,15	1,466	2,148
ifade16.17	260	1	5	940	3,62	1,338	1,79
ifade16.18	260	1	5	846	3,25	1,388	1,928
ifade16.19	260	1	5	980	3,77	1,186	1,406
ifade16.20	260	1	5	1123	4,32	0,897	0,805
Valid N (listwise)	260						
Genel Ortalama					3,9315	1,0877	1,2363

İşletmelerin muhasebe kültürü ve etik değerlerle ilgili standart sapma değeri 1,0877, ortalama değer 3,9315, varyans ise 1,2363'tür. Ortalama değer 3,68 ile 5,00 arasında olduğu için işletmelerin muhasebe kültürü ve etik değerlerinin yüksek düzeyde yeterli olduğu görülmektedir.

Tablo 24. Muhasebe Bilgi Sistemi ile İlgili Standart Sapma, Ağırlıklı Ortalama ve Varyans Değerleri

	N	Minimum	Maximum	Toplam	Ortalama	Standart Sapma	Varyans
ifade17.1	260	1	5	1112	4,28	0,857	0,734
ifade17.2	260	1	5	1110	4,27	0,859	0,738
ifade17.3	260	1	5	1104	4,25	0,879	0,773
ifade17.4	260	1	5	608	2,34	1,221	1,491
ifade17.5	260	1	5	659	2,53	1,376	1,895
ifade17.6	260	1	5	896	3,45	1,249	1,561
ifade17.7	260	1	5	993	3,82	1,119	1,253
ifade17.8	260	1	5	832	3,2	1,335	1,782
ifade17.9	260	1	5	1002	3,85	1,157	1,338
ifade17.10	260	1	5	919	3,53	1,374	1,887
ifade17.11	260	1	5	1052	4,05	0,933	0,87
ifade17.12	260	1	5	1069	4,11	0,954	0,91
Valid N (listwise)	260						
Genel Ortalama					3,64	1,1094167	1,2693333

İşletmelerin muhasebe bilgi sistemine ilişkin standart sapma değeri 1,1094167 iken, ortalama değer 3,64, varyans ise 1,2693333'tür. Ortalama değer 2,34 ile 3,67 arasında olduğu için işletmelerin muhasebe bilgi sistemlerinin orta düzeyde yeterli olduğu görülmektedir.

3.7.4. Karar Ağacı ve CHAID Analizi

Karar verme sürecinde seçeneklerin fazla olduğu durumlarda, hangi seçeneğin en iyi seçenek olduğunu belirlemek amacıyla kullanılabilir yöntemlerden biri karar ağacı çözümlene tekniğidir (Bayrak ve Yılmaz, 2009:33). Karar ağacı, bağımlı değişken ya da birden fazla açıklayıcı değişken arasındaki ilişkiyi ayrıntılı olarak açıklamak için yeterli sayıda örnekleme sahip bulunduğu durumda kullanılabilen ve bazı açıklayıcı değişkenleri alt gruplara ayırarak ayrıntılı biçimde inceleyen, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı gruplar oluşturan, gözlemleri sınıflayan bir tekniktir. İsmi de anlaşılabilir gibi ağaç diyagramı şeklinde görünen, her dallanmanın olası

seçenekleri ve bu seçeneklere etkisi olabilecek değişkenleri gösterdiği tahminsel bir modeldir (Tek, 2012:33).

Karar ağaçları için geliştirilen algoritmalar öncelikle AID ile başlamaktadır. Geliştirilen algoritmalarından CHAID, CRT ve QUEST karar ağaçları için geliştirilen algoritmaların başlıcalarıdır. Araştırmamızda kullanılan algoritma CHAID analizidir.

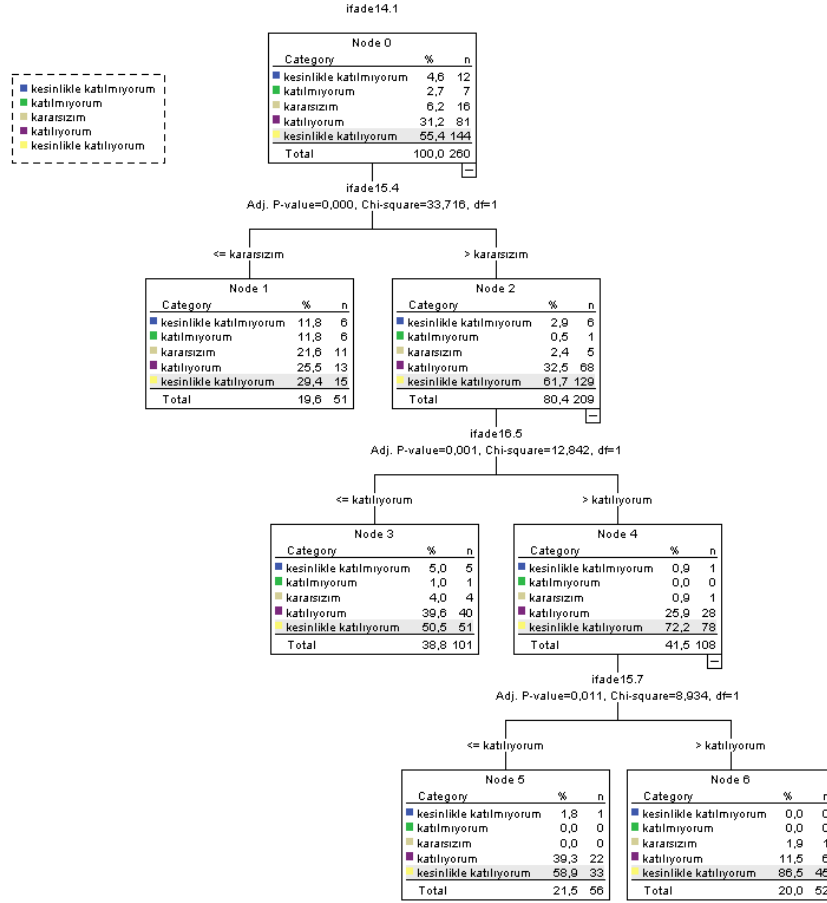
CHAID çözümlenmesi AID çözümlenme tekniğinin bir uzantısıdır ancak AID çözümlenme tekniği açıklayıcı değişkenleri belirlerken önem testleri uygulamamakta ve homojen olmayan ikili ağaçlar oluşturmaktadır (Bayrak ve Yılmaz, 2009:41).

CHAID (Chi-Squared Automatic Interaction Detector-Otomatik Ki-Kare İlişki Belirleyici) Yöntemi 1980 yılında G.V. Kass tarafından geliştirilen algoritma, bölmeleme veya ağaç oluşturma için oldukça etkili istatistiksel bir yöntemdir. CHAID istatistiksel bir testi dallanma kriteri olarak kullanarak, tüm bağımsız değişkenler için bir değerlendirme yapmaktadır. Hedef değişken (bağımlı değişken) değerlerine göre istatistiksel olarak homojenlik gösteren (farklılık göstermeyen) değerleri birleştirmekte, farklılık gösterenlere ise dokunmamaktadır. Daha sonra dallarında homojen değerlerin yer aldığı ağacın ilk dalını oluşturmak için en iyi bağımsız değişkeni seçmekte ve bu süreç ağaç tamamen büyüyene kadar yinelemeli bir şekilde devam etmektedir. Dallanma kriteri olarak kullanılacak istatistiksel test, hedef (bağımlı) değişkenin ölçme düzeyine göre farklılık göstermektedir. Eğer hedef değişken sürekli ise F testi, kategorik ise ki-kare testi kullanılmaktadır. En küçük p değerine sahip değişken ile ağacın ilk dalı oluşturulmaktadır (Atılğan, 2011:23). Değişkenlerin birleşmeye uygun olup olmadığına Boferroni düzeltilmiş p değeri kullanılarak karar verilmektedir.

CHAID analizi bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemekle beraber, bağımsız değişkenlerin birbirleriyle olan etkileşimlerini de ortaya koymaktadır (Kayri ve Boysan, 2008:169).

CHAID analizi üzerinden durulan olayı ya da durumu önemli derecede etkileyen faktörleri belirlemenin yanında bu faktörlerin hangi seviyesinde etkinin yüksek olduğunu da belirleyen bir analiz tekniğidir.

3.7.4.1. Muhasebe Bilgilerine Gerekli Önem Verilmektedir İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 1. İfade 14.1 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 14.1 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 15.4 olarak adlandırılan “Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir.” ifadesidir ($x^2=33,716$, düzeltilmiş p değeri=0,000). Muhasebe bilgilerine gerekli önemi veren işletmelerin maliyete yönelik bilgilerini muhasebe bilgi sisteminden elde eden işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak (n=260) söyleyebiliriz.

İfade 14.1 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.” ifadesini ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.”

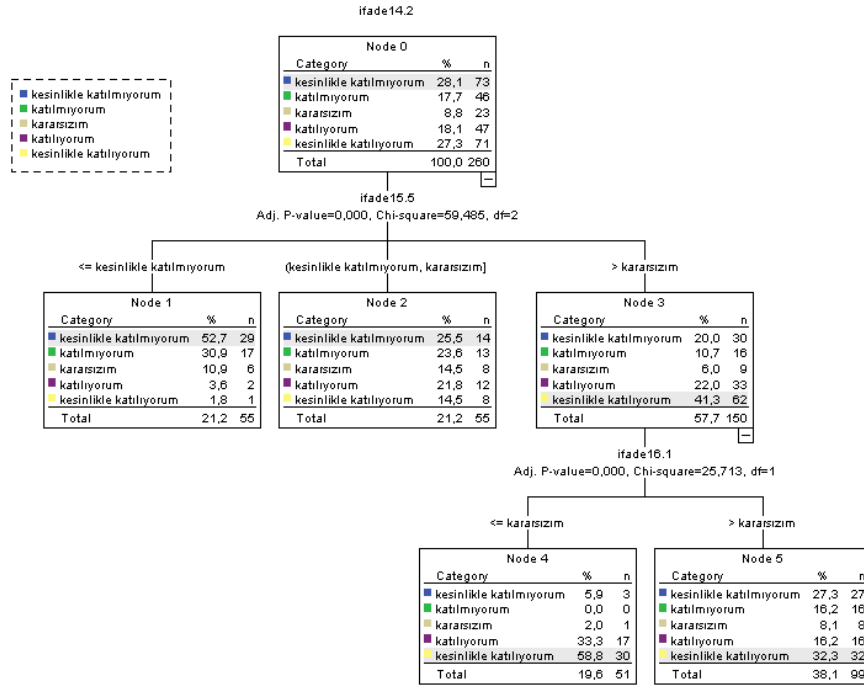
ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 15.4 olarak adlandırılan “Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir.” ifadesine verilen cevapları ifade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ifadesine verilen cevaplar katılıyorum, kesinlikle katılıyorum ($\chi^2=12,842$, düzeltilmiş p değeri=0,001) seçeneği üzerinden etkilemektedir. Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir ifadesine katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsediklerini ilgili örnek hacmine dayanarak (n=209) söyleyebiliriz.

İfade 14.1 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.” ifadesini üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 15.7 olarak adlandırılan “Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.” ifadesidir. İfade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ifadesine verilen cevapları ifade 15.7 olarak adlandırılan “Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.” ifadesine verilen cevaplar kesinlikle katılıyorum ($\chi^2=8,934$, düzeltilmiş p değeri=0,011) seçeneği üzerinden etkilemektedir. Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir ifadesine kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlandıklarını ilgili örnek hacmine dayanarak (n=108) söyleyebiliriz.

Araştırmamızın üçüncü hipotezini oluşturan “Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %55,4’ünü temsil eden 144 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum, %31,2’sini temsil eden 81 kişi ise katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu durumda işletmelerde muhasebe bilgilerine gerekli önemin verildiği görülmektedir.

İşletmeler tarafından muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmesini etkileyen unsurlar ise maliyete yönelik bilgilerin muhasebe bilgi sisteminden elde edilmesi, muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsemesi, karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmasıdır. Maliyete yönelik bilgilerini muhasebe bilgi sisteminden elde eden, muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsediği, karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanan işletmelerde muhasebe bilgilerine verilen önemin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

3.7.4.2. Finansal Tablolar Kanuni Zorunluluktan Dolayı Hazırlanmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 2. İfade 14.2 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 14.2 olarak adlandırılan “Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 15.5 olarak adlandırılan “Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.” ($x^2= 59,485$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir.

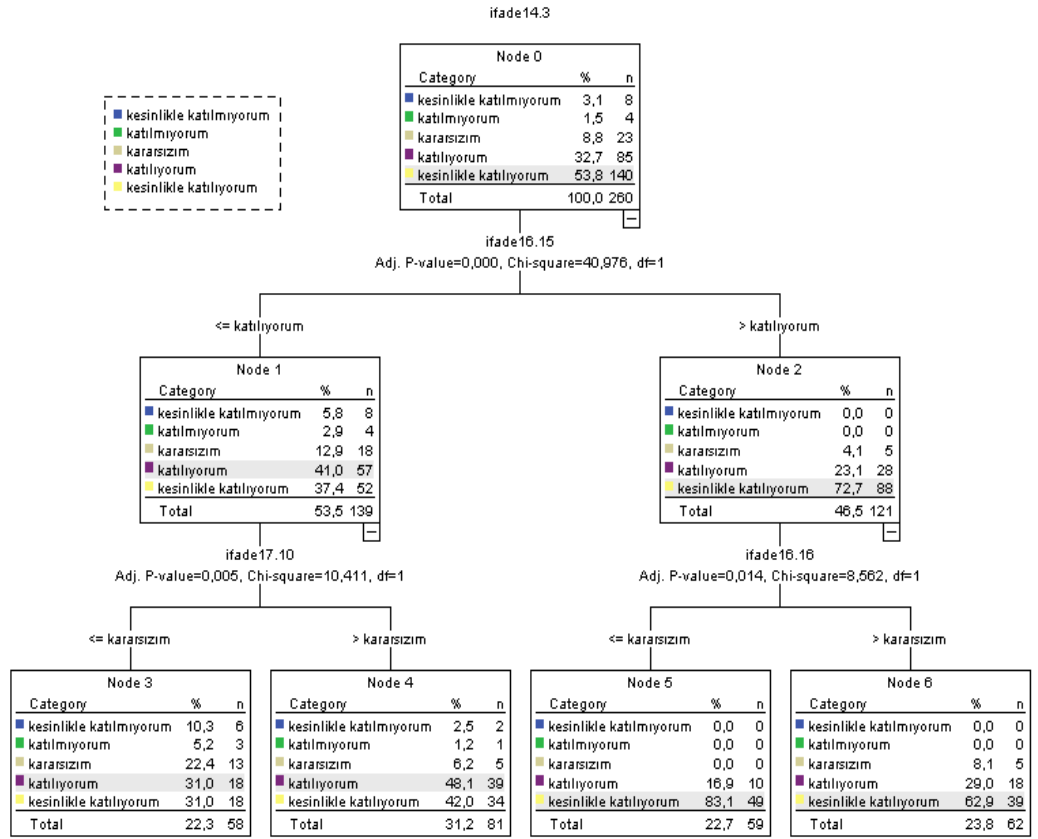
İfade 14.2 olarak adlandırılan “Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 15.5 olarak adlandırılan “Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.” ifadesini ifade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ifadesi katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçeneği ($x^2=25,713$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir.

Araştırmamızın dördüncü hipotezini oluşturan “Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile red edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %28,1’ini temsil eden 73 kişi bu ifadeye kesinlikle katılmıyorum, %17,7’sini temsil eden 46 kişi katılmıyorum seçeneği üzerinden cevap

vermektedir. Bu durumda, işletmelerde finansal tabloların kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmadığı görülmektedir.

Bu ifadeyi etkileyen unsurlar ise, işletmeler tarafından hammadde ve stok takibinin muhasebe bilgi sisteminden yapılması ve işletmelerde etik değerlerin belirlenmesidir. Hammadde ve stok takiplerini muhasebe bilgi sistemi üzerinden yapan, etik değerlerini belirlemiş işletmelerin finansal tablolarını yüksek düzeyde kanuni zorunluluktan dolayı hazırlamadıkları görülmektedir.

3.7.4.3. Finansal Tablolar Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Göre Hazırlanmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 3. İfade 14.3 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 14.3 olarak adlandırılan “Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.15 olarak adlandırılan “İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.”

($\chi^2= 40,976$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Finansal tablolarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlayan işletmelerin, geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerlerin önemli olduğunu düşünen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 14.3 olarak adlandırılan “Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 17.10 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi hileleri önlemektedir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.15 olarak adlandırılan “İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.” ifadesini ifade 17.10 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi hileleri önlemektedir.” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği ($\chi^2=10,411$, düzeltilmiş p değeri=0,005) üzerinden etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle, işletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir ifadesine kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçenekleri üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe bilgi sisteminin hileleri önlediği düşüncesine sahip işletmeler olduğu sonucuna varılabilmektedir (n=139).

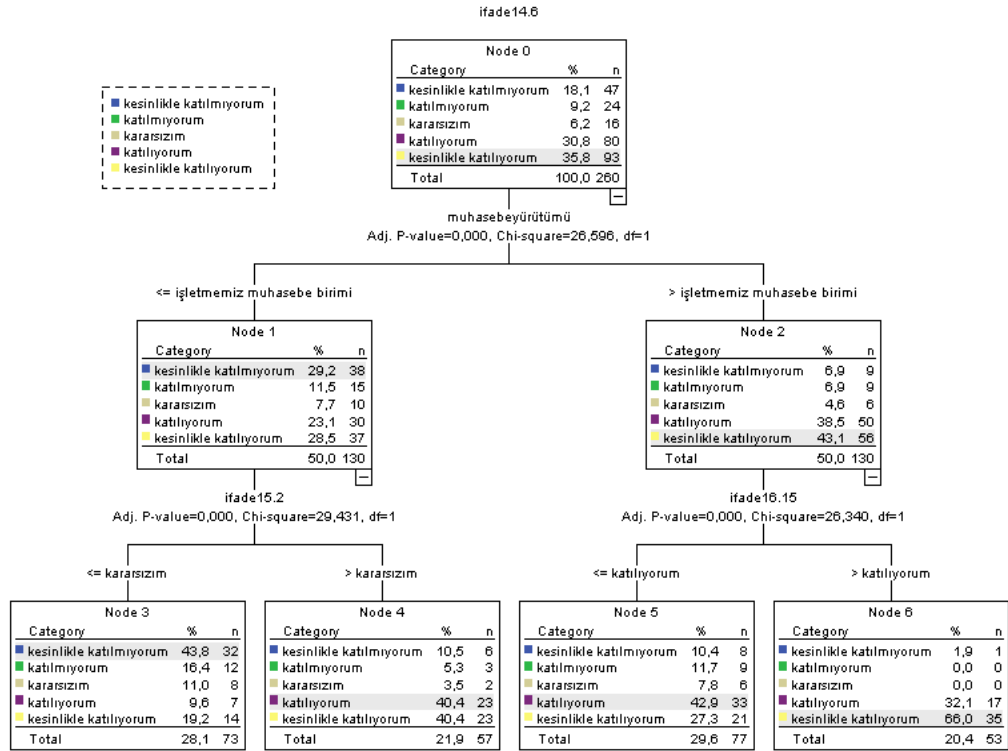
İfade 14.3 olarak adlandırılan “Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.16 olarak adlandırılan “Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.15 olarak adlandırılan “İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.” ifadesini, ifade 16.16 adlandırılan “Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.” ifadesi kesinlikle katılıyorum seçeneği ($\chi^2=8,562$, düzeltilmiş p değeri=0,014) üzerinden etkilemektedir. İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir ifadesine kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir düşüncesine sahip işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=121).

Araştırmamızın beşinci hipotezini oluşturan “Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %32,7’sini temsil eden 85 kişi bu ifadeye katılıyorum, %53,8’ini temsil eden 140 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum

seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu durumda işletmelerde finansal tabloların hazırlanmasında genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyulduğu görülmektedir.

İşletmelerde, finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmasını etkileyen unsurlar ise; işletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler, muhasebe bilgi sisteminin hileleri önlemesi ve mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetimin karar vermesidir. İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerlerin önemli olduğunu düşünen, muhasebe bilgi sisteminin hileleri önlediğini düşünen ve mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetimin karar verdiği işletmelerde finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanma düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.4. Kanuni Defterler İşletme Dışında Bir Meslek Mensubu Tarafından Tutulmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 4. İfade 14.6 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 14.6 olarak adlandırılan “Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken muhasebe yürütümü olarak adlandırılan

“İşletmenizde muhasebe faaliyetleri kim tarafından yürütülmektedir?” ($x^2=26,596$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Kanuni defterlerin işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmasının, muhasebe faaliyetlerinin yürütülme şekli ile ilgili olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 14.6 olarak adlandırılan “Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 15.2 olarak adlandırılan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde muhasebe yürütümü olarak adlandırılan “İşletmenizde muhasebe faaliyetleri kim tarafından yürütülmektedir?” ifadesini ifade 15.2 olarak adlandırılan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesi muhasebe faaliyetleri firma sahibi ya da işletmemiz muhasebe birimi tarafından yürütülmektedir ($x^2=29,431$, düzeltilmiş p değeri=0,000) seçeneği üzerinden etkilemektedir. Muhasebe faaliyetlerini firma sahibi ya da işletme muhasebe birimi tarafından yürüten işletmelerin ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi olan işletmeler olma düzeyinin yüksek olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=130).

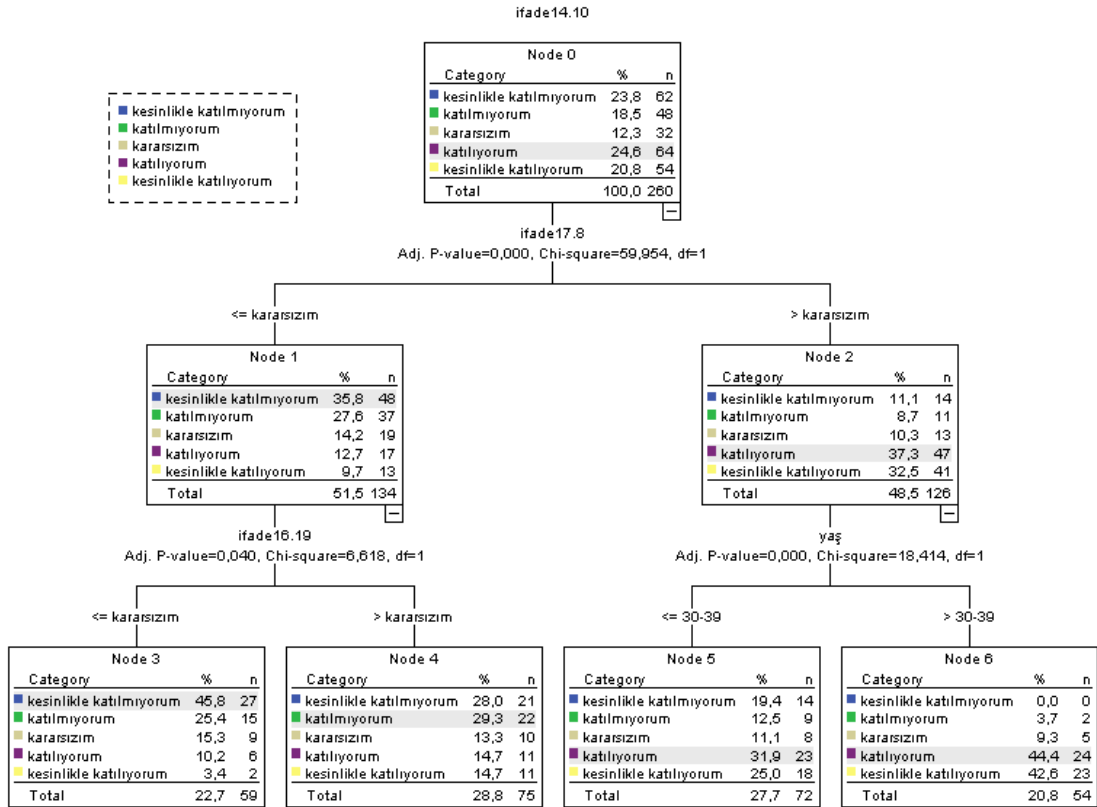
İfade 14.6 olarak adlandırılan “Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.15 olarak adlandırılan “İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde muhasebe yürütümü olarak adlandırılan “İşletmenizde muhasebe faaliyetleri kim tarafından yürütülmektedir?” ifadesini ifade 16.15 olarak adlandırılan “İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.” ifadesi muhasebe faaliyetleri muhasebe firması ya da diğer birimler tarafından yürütülmektedir ($x^2=26,340$, düzeltilmiş p değeri=0,000) seçeneği üzerinden etkilemektedir. Muhasebe faaliyetlerini muhasebe firması veya diğer şekillerde sürdüren işletmelerin, geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerlerin önemli olduğunu düşünen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=130).

Araştırmamızın altıncı hipotezini oluşturan “Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %30,8’ini temsil eden 80 kişi bu ifadeye katılıyorum, %35,8’ini temsil eden 93 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden

cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerde kanuni defterlerin işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulduğu görülmektedir.

Kanuni defterlerin işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmasını etkileyen unsurlar ise; işletmelerde muhasebe faaliyetlerinin yürütülme şekli, ayrı bir maliyet ve yönetim muhasebesi birimi olması ve işletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerlerdir.

3.7.4.5. Muhasebe Biriminden Elde Edilen Bilgiler İşletme Dışındaki İlgili Kişilerle Paylaşılmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 5. İfade 14.10 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 14.10 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 17.8 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmektedir.” ($\chi^2=59,954$,

düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Muhasebe biriminden elde edilen bilgileri işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşan işletmelerin, muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenleyen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

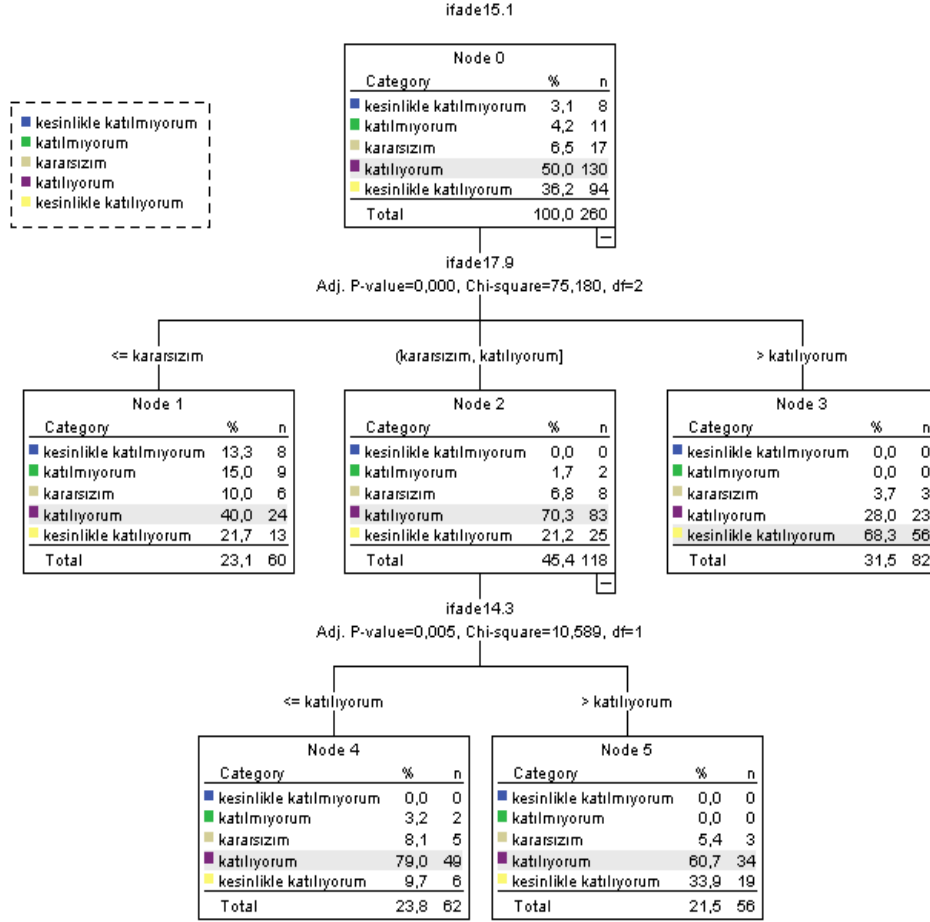
İfade 14.10 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken yaş olarak adlandırılan “Yaşınız?” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 17.8 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmektedir.” ifadesini yaş olarak adlandırılan “Yaşınız?” ifadesi katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçeneği ($x^2=18,414$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir (n=126).

İfade 14.10 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.19 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgileri değişen koşullara göre revize edilebilmektedir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 17.8 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmektedir.” ifadesini ifade 16.19 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgileri değişen koşullara göre revize edilebilmektedir.” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım seçeneği ($x^2=6,618$, düzeltilmiş p değeri=0,040) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmektedir ifadesine kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım seçenekleri üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe bilgilerini değişen koşullara göre revize edildiğini düşünen işletmeler olduğu sonucuna varılabilmektedir (n=134).

Araştırmamızın yedinci hipotezini oluşturan “Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %24,6’sını temsil eden 64 kişi bu ifadeye katılıyorum, %20,8’ini temsil eden 54 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre muhasebe biriminden elde edilen bilgilerin işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşıldığı görülmektedir.

Muhasebe biriminden elde edilen bilgilerin işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmasını etkileyen unsurlar ise; muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmesi, işletmede çalışanların yaşı ve muhasebe bilgilerinin değişen koşullara göre revize edilmesidir.

3.7.4.6. Genel Muhasebe Bilgileri Dışında Maliyete Yönelik Muhasebe Bilgilerine De Önem Verilmektedir İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 6. İfade 15.1 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

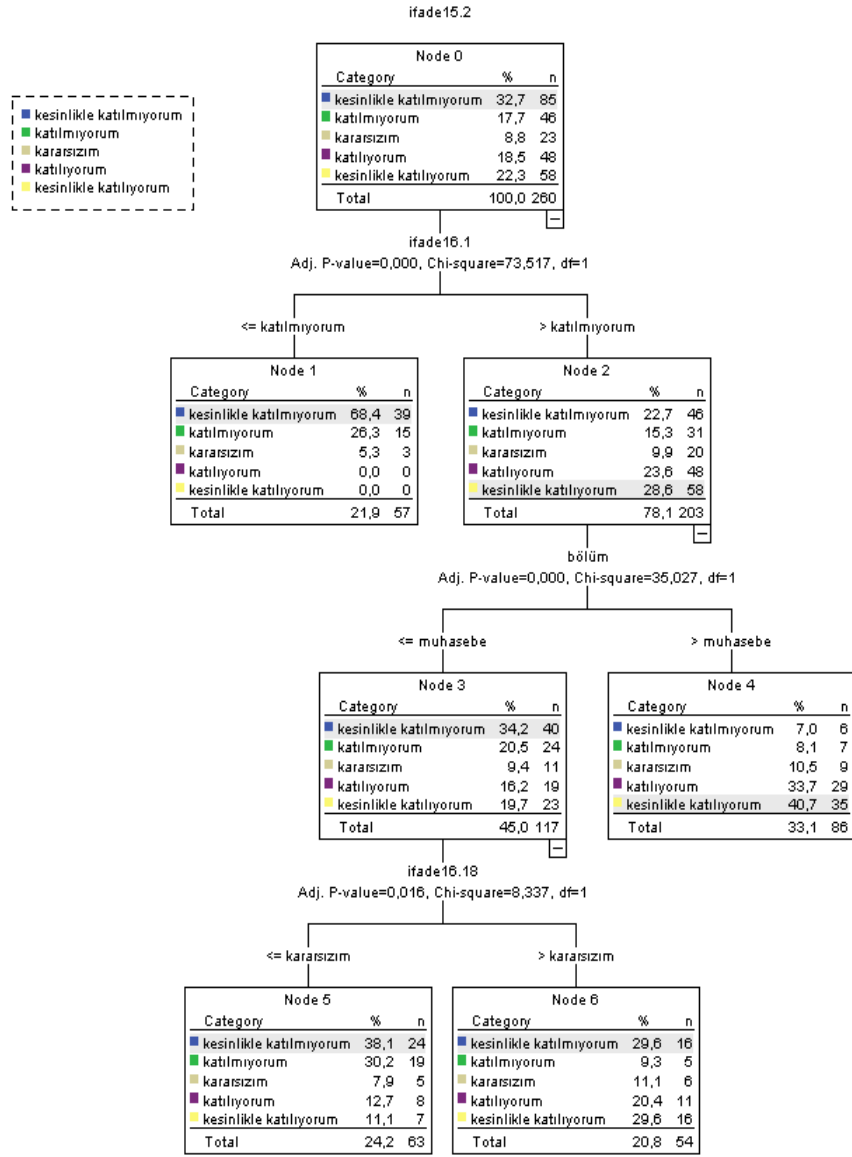
Model içsel değişkeni ifade 15.1 olarak adlandırılan “Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 17.9 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi hataları önlemektedir.” ($\chi^2=75,180$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine önem veren işletmelerin muhasebe bilgi sisteminin hataları önlediği düşüncesine sahip işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 15.1 olarak adlandırılan “Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 14.3 olarak adlandırılan “Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 17.9 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi hataları önlemektedir.” ifadesini ifade 14.3 olarak adlandırılan “Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.” ifadesi katılıyorum seçeneği ($x^2=10,589$, düzeltilmiş p değeri=0,005) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe bilgi sistemi hataları önlemektedir ifadesine katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin finansal tablolarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlamakta olduklarını ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=118).

Araştırmanın sekizinci hipotezini oluşturan “Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %50’sini temsil eden 130 kişi katılıyorum, %36,2’sini temsil eden 94 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerde genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verildiği görülmektedir.

Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem veren işletmeleri etkileyen unsurlar ise; muhasebe bilgi sisteminin hataları önlemesi ve finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmasıdır. Muhasebe bilgi sistemi hataları önleyen ve finansal tablolarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlayan işletmelerin genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine önem verme düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.7. Ayrı Bir Maliyet-Yönetim Muhasebesi Birimi Vardır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 7. İfade 15.2 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 15.2 olarak adlandırılan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ($\chi^2=73,517$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir (n=260).

İfade 15.2 olarak adlandırılan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken bölüm

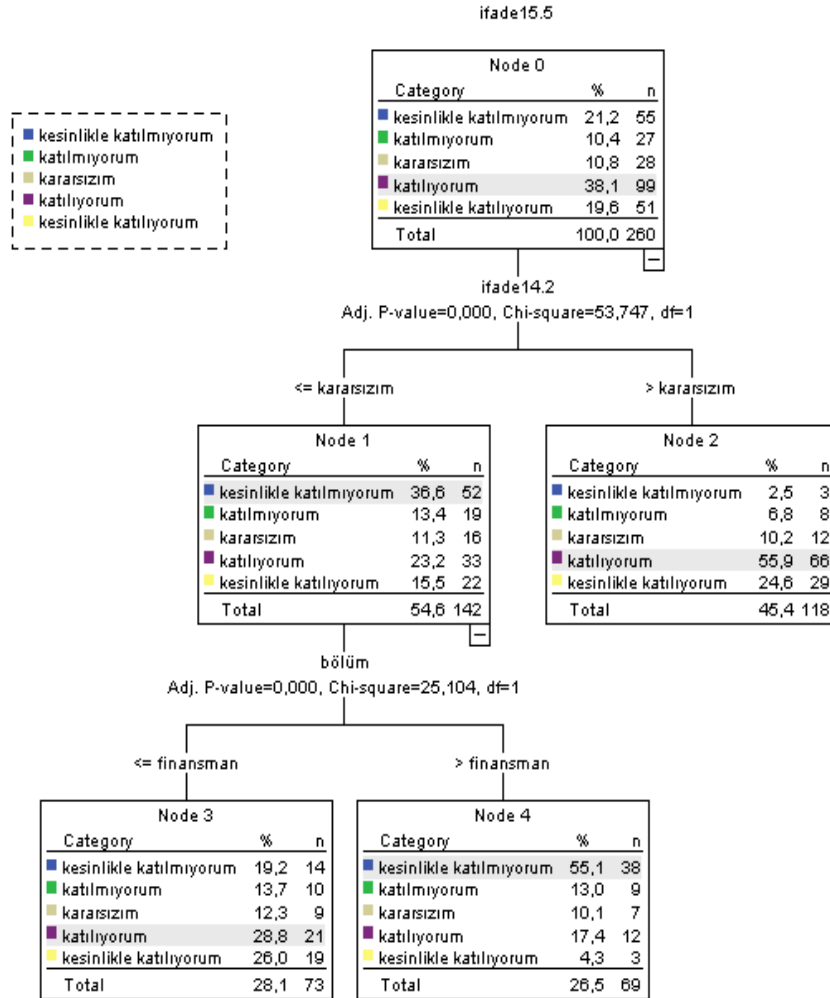
olarak adlandırılan “Hangi bölümde çalışıyorsunuz?” ifadesidir. Bu sistem dahilinde ifade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ifadesini bölüm olarak adlandırılan “Hangi bölümde çalışıyorsunuz?” ifadesi kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçeneği ($\chi^2=35,027$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir (n=203).

İfade 15.2 olarak adlandırılan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.18 olarak adlandırılan “Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde bölüm olarak adlandırılan “Hangi bölümde çalışıyorsunuz?” ifadesini ifade 16.18 olarak adlandırılan “Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır” ifadesi genel yönetim, muhasebe seçeneği ($\chi^2=8,337$, düzeltilmiş p değeri=0,016) üzerinden etkilemektedir (n=117).

Araştırmamızın dokuzuncu hipotezini oluşturan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesi CHAID analizi ile red edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %32,7’sini temsil eden 85 kişi kesinlikle katılmıyorum, %17,7’sini temsil eden 46 kişi katılmıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerde ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi bulunmadığı görülmektedir.

Bu ifadeyi etkileyen unsurlar işletmede etik değerlerin belirlenmesi, çalışanların çalıştıkları bölüm, mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmasıdır. İşletmesinde etik değerleri belirlemiş, çalışanları muhasebe veya genel yönetim biriminde çalışan ve bilgi sunumunda yönetimin etkisi olan işletmelerde ayrı bir maliyet yönetim muhasebesi birimi olmama düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.8. Hammadde ve Stok Takibi Muhasebe Bilgi Sisteminden Yapılmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 8. İfade 15.5 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

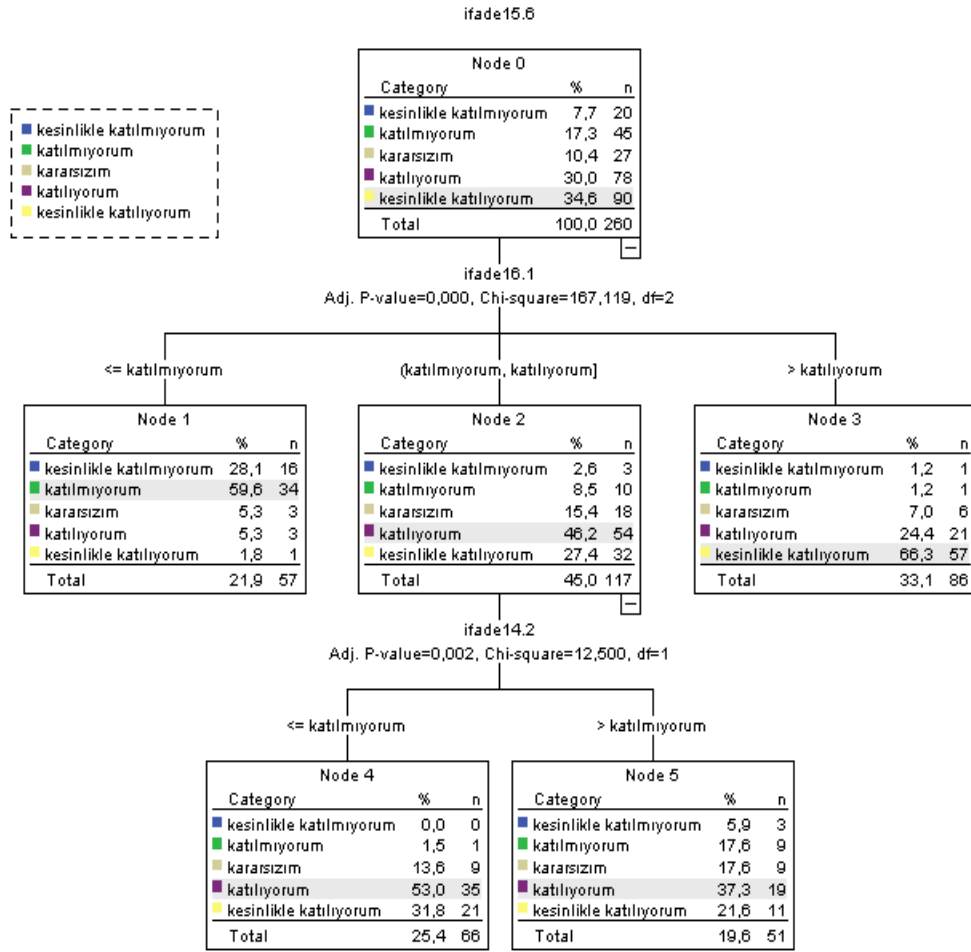
Model içsel değişkeni ifade 15.5 olarak adlandırılan “Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 14.2 olarak adlandırılan “Finansal tablolar kanuni zorunluktan dolayı hazırlanmaktadır.” ($\chi^2=53,747$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Hammadde ve stok takibini muhasebe bilgi sisteminden yapan işletmelerin finansal tablolarını kanuni zorunluktan dolayı hazırlayan işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 15.5 olarak adlandırılan “Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken bölüm olarak adlandırılan “Hangi bölümde çalışıyorsunuz?” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 14.2 olarak adlandırılan “Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.” ifadesini bölüm olarak adlandırılan “Hangi bölümde çalışıyorsunuz?” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım seçeneği ($\chi^2=25,104$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir (n=142).

Araştırmamızın onuncu hipotezini oluşturan “Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %38,1’ini temsil eden 99 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum, %19,6’sını temsil eden 51 kişi bu ifadeye kesinlikle katılmıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerin hammadde ve stok takibini muhasebe bilgi sisteminden yaptığı görülmektedir.

Hammadde ve stok takibini muhasebe bilgi sisteminden yapan işletmeleri etkileyen unsurlar ise; finansal tabloların kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanması ve çalışanların çalıştıkları bölümün olduğu görülmektedir.

3.7.4.9. Muhasebe Biriminden Elde Edilen Her Türlü Bilgi Anında Yönetime Bildirilmektedir İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 9. İfade 15.6 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 15.6 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ($x^2=167,119$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgiyi anında yönetimle paylaşan işletmelerin etik değerlerini belirleyen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

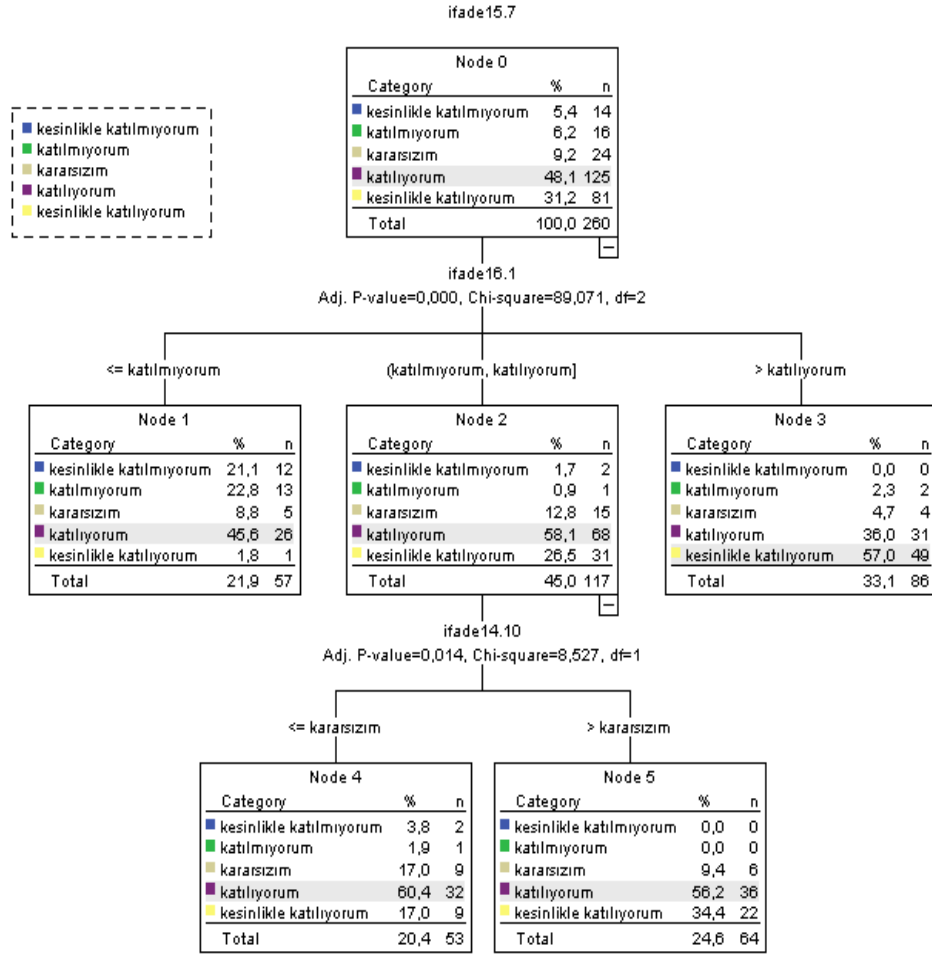
İfade 15.6 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen

bağımsız değişken ifade 14.2 olarak adlandırılan “Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ifadesini ifade 14.2 olarak adlandırılan “Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.” ifadesi kararsızım, katılıyorum seçeneği ($\chi^2=12,500$, düzeltilmiş p değeri=0,002) üzerinden etkilemektedir. İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir ifadesine kararsızım, katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin finansal tablolarını kanuni zorunluluktan dolayı hazırlayan işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=117).

Araştırmamızın on birinci hipotezini oluşturan “Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %30’unu temsil eden 78 kişi bu ifadeye katılıyorum, %34,6’sını temsil eden 90 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerde muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilginin anında yönetime bildirildiği görülmektedir.

Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgiyi anında yönetime bildiren işletmeleri etkileyen unsurlar ise; işletmede etik değerlerin belirlenmesi ve finansal tabloların kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmasıdır. İşletmelerinde etik değerleri belirlemiş ve finansal tablolarını kanuni zorunluluktan dolayı hazırlayan işletmelerin muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgiyi anında yönetime bildirme düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.10. Karar Verme Sürecinde Maliyet ve Yönetim Muhasebesi Verilerinden Yararlanılmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 10. İfade 15.7 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 15.7 olarak adlandırılan “Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ($\chi^2=89,071$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerini kullanan işletmelerin etik değerlerini belirleyen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

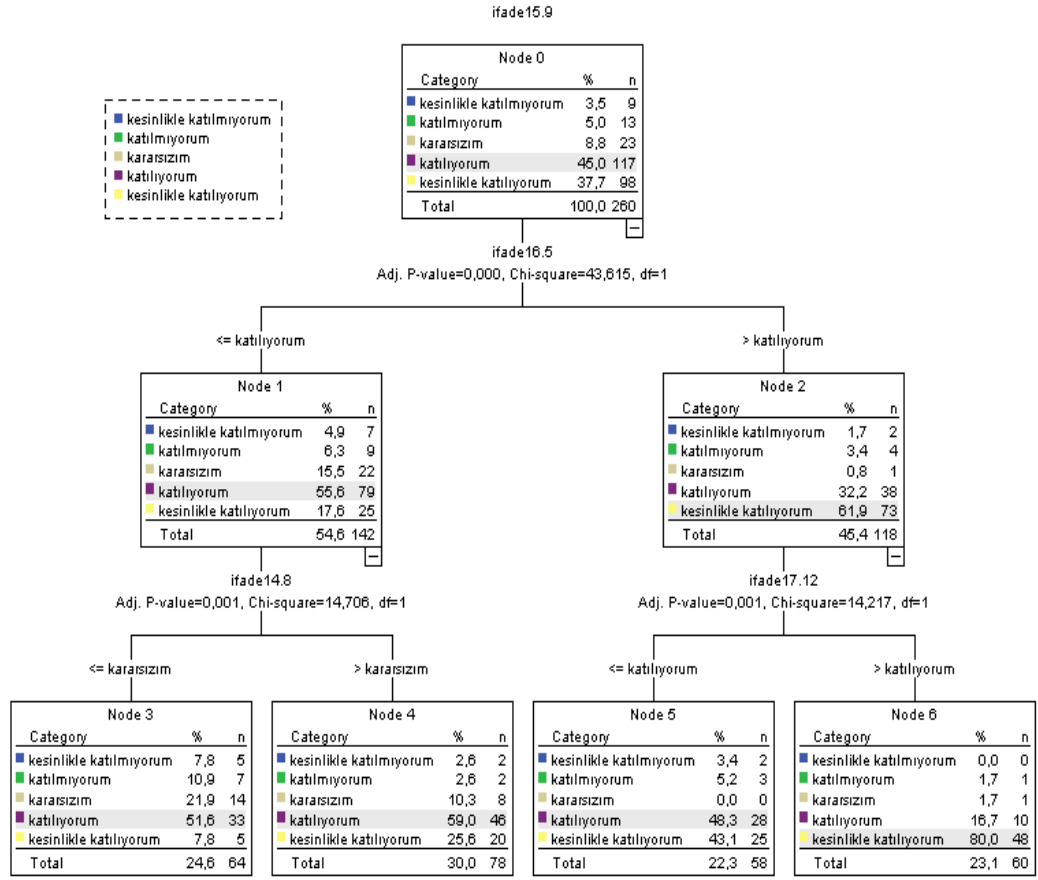
İfade 15.7 olarak adlandırılan “Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede

etkileyen bağımsız değişken ifade 14.10 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.1 olarak adlandırılan “İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.” ifadesini ifade 14.10 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.” ifadesi kararsızım, katılıyorum seçeneği ($\chi^2=8,527$, düzeltilmiş p değeri=0,014) üzerinden etkilemektedir. İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir ifadesine kararsızım, katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe biriminden elde edilen bilgileri işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşan işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=117).

Araştırmamızın on ikinci hipotezini oluşturan “Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %48,1’ini temsil eden 125 kişi bu ifadeye katılıyorum, %31,2’sini temsil eden 81 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerin karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlandığı görülmektedir.

Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanan işletmeleri etkileyen unsurlar ise; işletmelerde etik değerlerin belirlenmiş olması ve muhasebe biriminden elde edilen bilgilerin işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmasıdır. Etik değerlerini belirlemiş ve muhasebe biriminden elde edilen bilgileri işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşan işletmelerin karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanma düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.11. Maliyet Analizlerinden Elde Edilen Bilgiler Denetime Yardımcı Olmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 11. İfade 15.9 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 15.9 olarak adlandırılan “Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ($x^2=43,615$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Maliyet analizlerinden elde edilen bilgilerin denetime yardımcı olduğunu düşünen işletmelerde muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsemediklerini ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 15.9 olarak adlandırılan “Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 14.8 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgileri yorumlanırken uzman kişilerden destek alınmaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.5 olarak

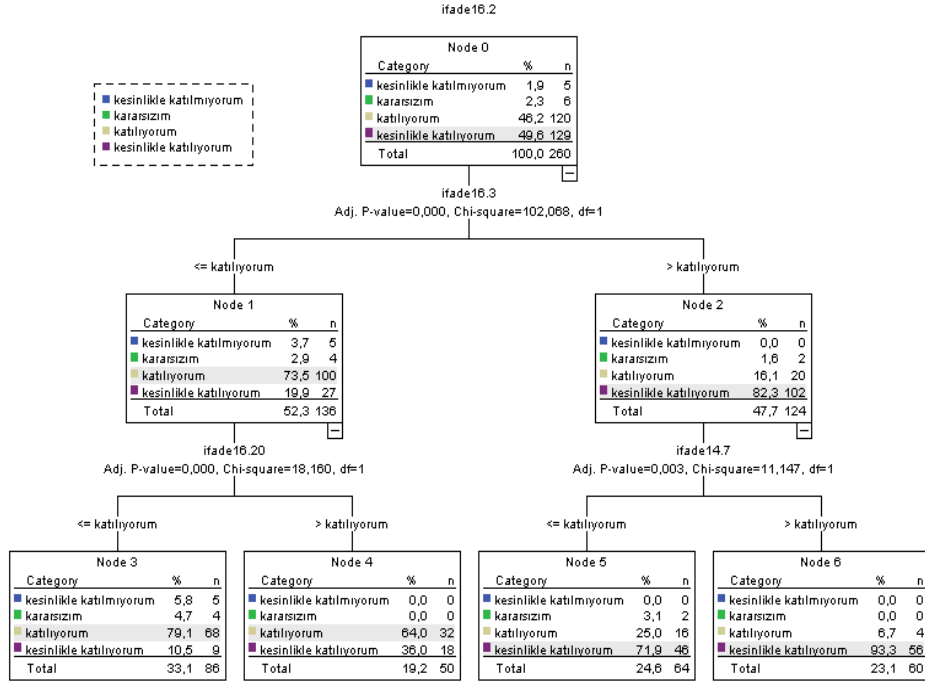
adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ifadesini ifade 14.8 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgileri yorumlanırken uzman kişilerden destek alınmaktadır.” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği ($x^2=14,706$, düzeltilmiş p değeri=0,001) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir ifadesine kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe bilgilerini yorumlarken uzman kişilerden destek alan işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=142).

İfade 15.9 olarak adlandırılan “Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 17.12 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi yeni teknolojilere uyumlu çalışmaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ifadesini ifade 17.12 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi yeni teknolojilere uyumlu çalışmaktadır.” ifadesi kesinlikle katılıyorum seçeneği ($x^2=14,217$, düzeltilmiş p değeri=0,001) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir ifadesine kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe bilgi sistemlerinin yeni teknolojilerle uyumlu çalışan işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=118).

Araştırmamızın on üçüncü hipotezini oluşturan “Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %45’ini temsil eden 117 kişi bu ifadeye katılıyorum, %37,7’sini temsil eden 98 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerde maliyet analizlerinden elde edilen bilgilerin denetime yardımcı olduğu görülmektedir.

Maliyet analizlerinden elde edilen bilgilerin denetime yardımcı olduğunu düşünen işletmeleri etkileyen unsurlar ise; muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsemesi, muhasebe bilgileri yorumlanırken uzman kişilerden destek alınması, muhasebe bilgi sisteminin yeni teknolojilere uyumlu çalışmasıdır. Muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsediği, muhasebe bilgilerinin yorumlanmasında uzman kişilerden destek alan, muhasebe bilgi sistemi yeni teknolojilere uyumlu çalışan işletmelerin maliyet analizlerinden elde edilen bilgilerin denetime yardımcı olduğunu düşünme düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.12. Dürüstlük Muhasebe Kuramında Büyük Önem Taşımaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 12. İfade 16.2 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 16.2 olarak adlandırılan “Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.3 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.” ($x^2=102,068$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Dürüstlüğün muhasebe kuramında büyük önem taşıdığını düşünen işletmelerde muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 16.2 olarak adlandırılan “Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.20 olarak adlandırılan “Denetimde bağımsızlık önemlidir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.3 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.” ifadesini ifade 16.20 olarak adlandırılan “Denetimde bağımsızlık önemlidir.” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği ($x^2=18,160$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır ifadesine kesinlikle

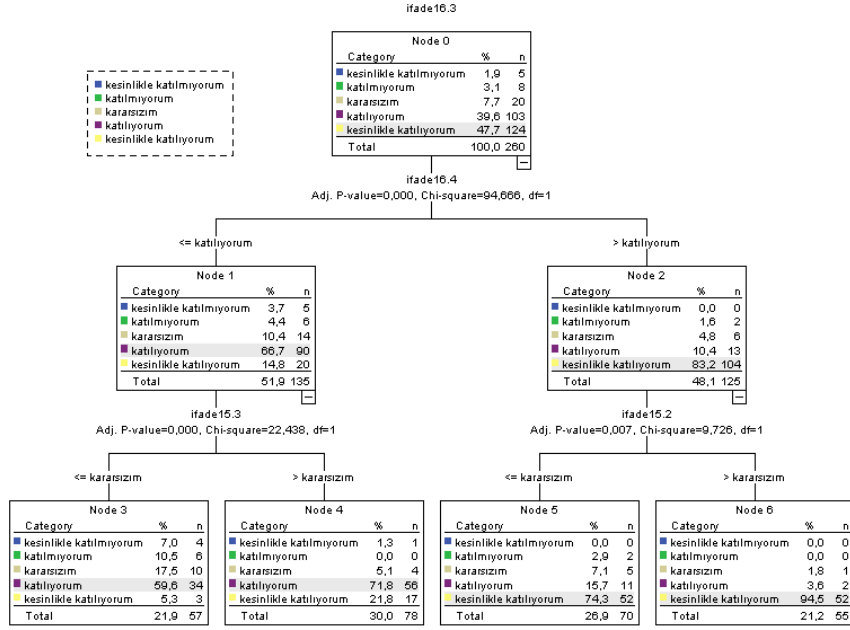
katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin denetimde bağımsızlığın önemli olduğunu düşünen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=136).

İfade 16.2 olarak adlandırılan “Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 14.7 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar alanında uzman kişilerdir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.3 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.” ifadesini ifade 14.7 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar alanında uzman kişilerdir.” ifadesi kesinlikle katılıyorum seçeneği ($x^2=11,147$, düzeltilmiş p değeri=0,003) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır ifadesine kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe biriminde çalışanların uzman kişiler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=124).

Araştırmamızın on dördüncü hipotezini oluşturan “Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %46,2’sini temsil eden 120 kişi bu ifadeye katılıyorum, %49,6’sını temsil eden 129 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerin muhasebe kuramında dürüstlüğün büyük önem taşıdığını düşündükleri görülmektedir.

Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır ifadesini etkileyen unsurlar ise; muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulması, denetimde bağımsızlığın önemli olması, muhasebe biriminde çalışanların alanında uzman kişiler olmasıdır. Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyan, denetimde bağımsızlığı önemseyen, muhasebe biriminde çalışanların uzman kişiler olduğu işletmelerde dürüstlük kuramına yüksek düzeyde önem verildiği görülmektedir.

3.7.4.13. Muhasebe Bilgilerinin Sunulmasında Şeffaflık İlkesine Uyulmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 13. İfade 16.3 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 16.3 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.4 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.” ($x^2=94,666$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyan işletmelerin muhasebe kayıtlarını hesap verebilir şekilde tutan işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 16.3 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 15.3 olarak adlandırılan “Üretim raporları düzenli olarak hazırlanmaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.4 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.” ifadesini ifade 15.3 olarak adlandırılan “Üretim raporları düzenli olarak hazırlanmaktadır.” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği ($x^2=22,438$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır ifadesine kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum

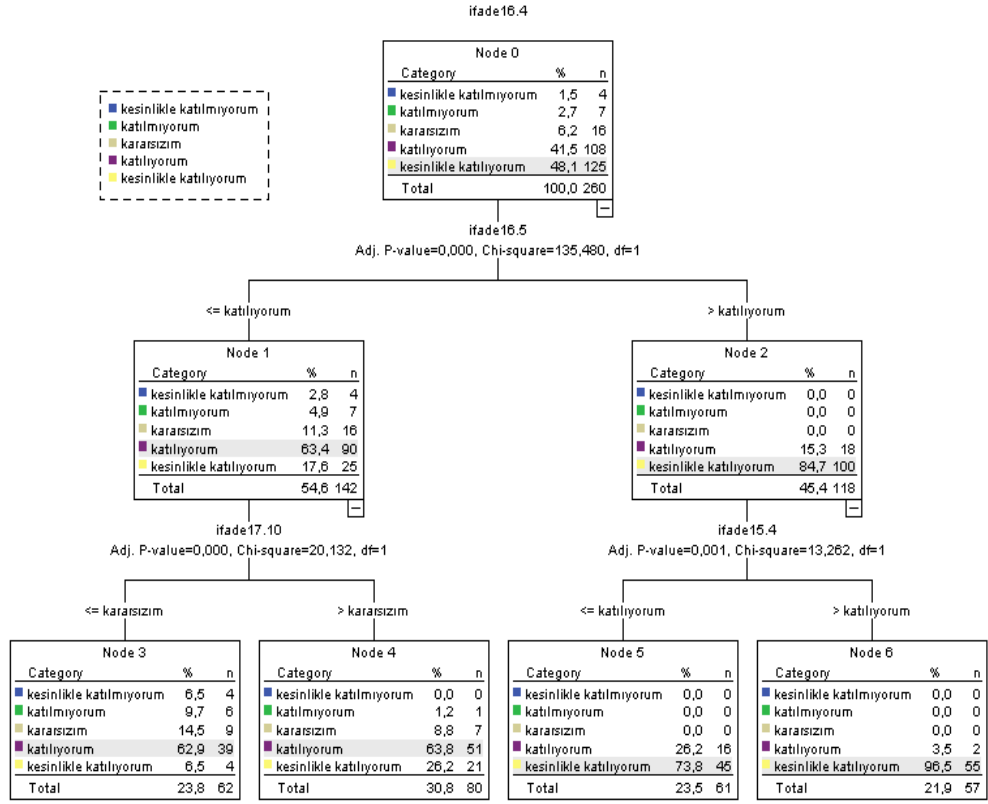
seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin üretim raporlarını düzenli olarak düzenleyen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=135).

İfade 16.3 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 15.2 olarak adlandırılan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.4 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.” ifadesini ifade 15.2 olarak adlandırılan “Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.” ifadesi kesinlikle katılıyorum seçeneği ($\chi^2=9,726$, düzeltilmiş p değeri=0,007) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır ifadesine kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi olan işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=125).

Araştırmamızın on beşinci hipotezini oluşturan “Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %39,6’sını temsil eden 103 kişi bu ifadeye katılıyorum, %47,7’sini temsil eden 124 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerin muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyduğu görülmektedir.

Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmasını etkileyen unsurlar ise; muhasebe kayıtlarının hesap verebilir şekilde tutulması, üretim raporlarının düzenli olarak hazırlanması ve ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi olmasıdır. Muhasebe kayıtlarını hesap verebilir şekilde tutan, üretim raporlarını düzenli olarak hazırlayan, ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi olan işletmelerin muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyma düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.14. Muhasebe Kayıtları Hesap Verebilir Şekilde Tutulmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 14. İfade 16.4 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 16.4 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ($\chi^2=135,480$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Muhasebe kayıtlarını hesap verebilir şekilde tutan işletmelerin muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimseyen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 16.4 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 17.10 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgi sistemi hileleri önlemektedir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ifadesini ifade 17.10 olarak adlandırılan

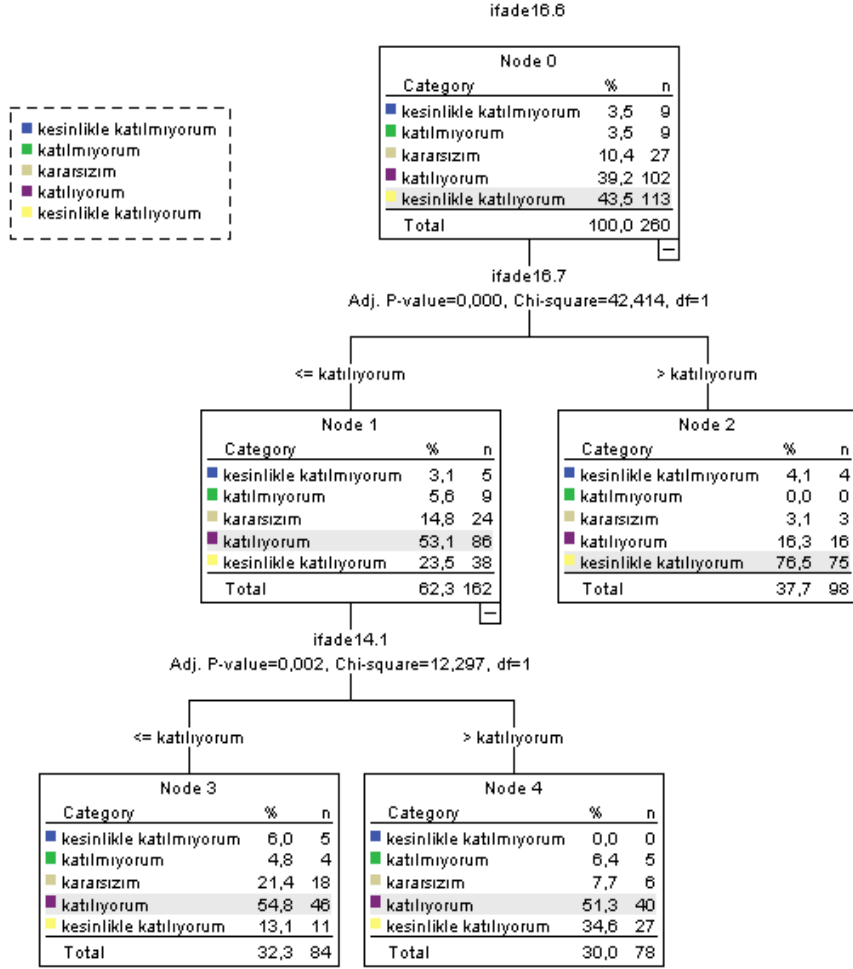
“Muhasebe bilgi sistemi hileleri önlemektedir.” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği ($\chi^2=20,132$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir ifadesine kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe bilgi sisteminin hileleri önlediğini düşünen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=142).

İfade 16.4 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 15.4 olarak adlandırılan “Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.5 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.” ifadesini ifade 15.4 olarak adlandırılan “Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir.” ifadesi kesinlikle katılıyorum seçeneği ($\chi^2=13,262$, düzeltilmiş p değeri=0,001) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe biriminde çalışanlar etik değerleri benimsemektedir ifadesine kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin maliyete yönelik bilgilerini muhasebe bilgi sisteminden elde eden işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=118).

Araştırmamızın on altıncı hipotezini oluşturan “Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %41,5’ini temsil eden 108 kişi bu ifadeye katılıyorum, %48,1’ini temsil eden 125 kişi kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerin muhasebe kayıtlarını hesap verebilir şekilde tuttuğu görülmektedir.

Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır ifadesini etkileyen unsurlar ise; muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsemesi, muhasebe bilgi sisteminin hileleri önlemesi ve maliyete yönelik bilgilerin muhasebe bilgi sisteminden elde edilmesidir. Muhasebe biriminde çalışanların etik kuralları benimsediği, muhasebe bilgi sisteminin hileleri önlediği, maliyete yönelik bilgilerin muhasebe bilgi sisteminden elde edildiği işletmelerde muhasebe kayıtlarının hesap verebilir şekilde tutulma düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.15. Muhasebe Biriminde Çalışanlar İşletmenin Çıkarlarını Korumaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 15. İfade 16.6 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 16.6 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.7 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar kamunun yararını korumaktadır.” ($x^2=42,414$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Muhasebe biriminde çalışanların işletmenin çıkarlarını koruduğu işletmelerde çalışanların kamunun yararını koruduklarını ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

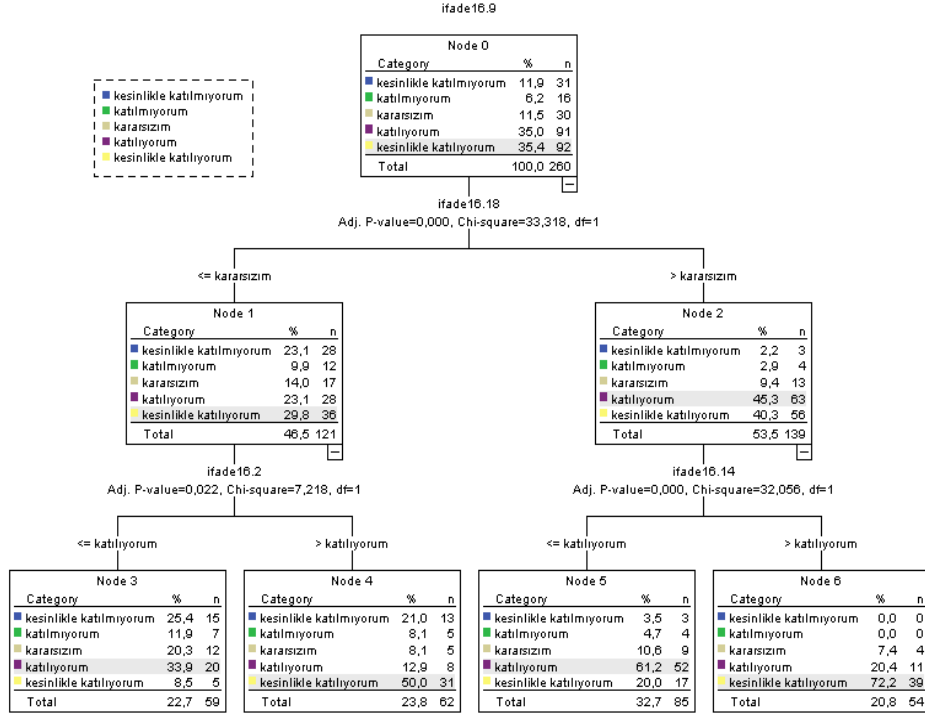
İfade 16.6 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen

bağımsız değişken ifade 14.1 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.7 olarak adlandırılan “Muhasebe biriminde çalışanlar kamunun yararını korumaktadır.” ifadesini ifade 14.1 olarak adlandırılan “Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği ($\chi^2=12,297$, düzeltilmiş p değeri=0,002) üzerinden etkilemektedir. Muhasebe biriminde çalışanlar kamunun yararını korumaktadır ifadesine kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe bilgilerine gerekli önemi veren işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=162).

Araştırmamızın on yedinci hipotezini oluşturan “Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %39,2’sini temsil eden 102 kişi bu ifadeye katılıyorum, %43,5’ini temsil eden 113 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerde muhasebe biriminde çalışanların işletmenin çıkarlarını koruduğu görülmektedir.

Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır ifadesini etkileyen unsurlar ise; muhasebe biriminde çalışanların kamunun yararını koruması ve muhasebe bilgilerine gerekli önemin verilmesidir. Muhasebe biriminden çalışanların kamunun yararını koruduğu, muhasebe bilgilerine gerekli önemi veren işletmelerde muhasebe biriminde çalışanların işletme çıkarlarını koruma düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

3.7.4.16. Gelir Arttıkça Etik Değerlere Verilen Önem Artmaktadır İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 16. İfade 16.9 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 16.9 olarak adlandırılan “Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.18 olarak adlandırılan “Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.” ($\chi^2=33,318$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Gelir arttıkça etik değerlere önem veren işletmelerin, mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisinin olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 16.9 olarak adlandırılan “Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.14 olarak adlandırılan “Muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açması istem dışı gerçekleşmektedir.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.18 olarak adlandırılan “Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.” ifadesini ifade 16.14 olarak adlandırılan “Muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açması istem dışı gerçekleşmektedir.” ifadesi katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçeneği ($\chi^2=32,056$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir. Mali tablolarda bilgi sunumunda

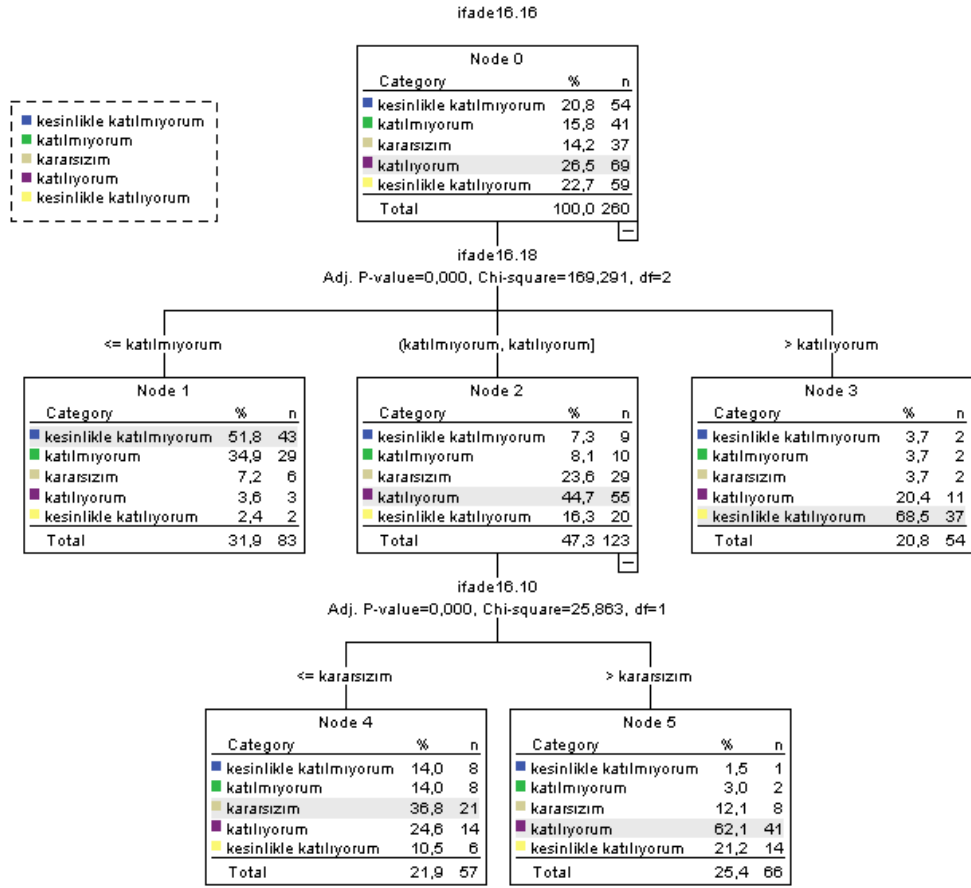
yönetimin etkisi bulunmaktadır ifadesine katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açmasının istem dışı gerçekleştiğini düşünen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=139).

İfade 16.9 olarak adlandırılan “Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.” ifadesini hiyerarşik olarak üçüncü derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.2 olarak adlandırılan “Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.18 olarak adlandırılan “Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.” ifadesini ifade 16.2 olarak adlandırılan “Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.” ifadesi kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım seçeneği ($\chi^2=7,218$, düzeltilmiş p değeri=0,022) üzerinden etkilemektedir. Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır ifadesine kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin dürüstlüğün muhasebe kuramında büyük önem taşıdığını düşünen işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=121).

Araştırmamızın on sekizinci hipotezini oluşturan “Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %35’ini temsil eden 91 kişi bu ifadeye katılıyorum, %35,4’ünü temsil eden 92 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerde çalışanların gelir arttıkça etik değerlere verdikleri önemin arttığı görülmektedir.

Gelir arttıkça etik değerlere verilen önemin artmasını etkileyen unsurlar ise; mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisinin bulunması, muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açmasının istem dışı gerçekleşmesi ve dürüstlüğün muhasebe kuramında büyük önem taşımasıdır. Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunan, muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açmasının istem dışı gerçekleştiğini düşünen ve dürüstlüğün muhasebe kuramında büyük önem taşıdığını düşünen işletmelerin gelir arttıkça etik değerlere verdikleri önemin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

3.7.4.17. Mali Tablolarda Hangi Bilgilerin Yer Alacağına Yönetim Karar Vermektedir İfadesine Yönelik Chaid Analizi ve Karar Ağacı

Şekil 17. İfade 16.16 İçsel Değişkeni ile Dışsal Değişkenlerin Karar Ağacı

Model içsel değişkeni ifade 16.16 olarak adlandırılan “Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.” ifadesini hiyerarşik olarak en güçlü etkileyen bağımsız değişken ifade 16.18 olarak adlandırılan “Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.” ($\chi^2=169,291$, düzeltilmiş p değeri=0,000) ifadesidir. Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim tarafından karar verilen işletmelerde mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi olan işletmeler olduğunu ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=260).

İfade 16.16 olarak adlandırılan “Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.” ifadesini hiyerarşik olarak ikinci derecede etkileyen bağımsız değişken ifade 16.10 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları yönetimin isteği doğrultusunda tutulmaktadır.” ifadesidir. Bu sistem dâhilinde ifade 16.18 olarak

adlandırılan “Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.” ifadesini ifade 16.10 olarak adlandırılan “Muhasebe kayıtları yönetimin isteği doğrultusunda tutulmaktadır.” ifadesi kararsızım, katılıyorum seçeneği ($x^2=25,863$, düzeltilmiş p değeri=0,000) üzerinden etkilemektedir. Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır ifadesine kararsızım, katılıyorum seçeneği üzerinden cevap veren işletmelerin muhasebe kayıtlarını yönetimin isteği doğrultusunda hazırladıklarını ilgili örnek hacmine dayanarak söyleyebiliriz (n=123).

Araştırmamızın on dokuzuncu hipotezini oluşturan “Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.” ifadesi CHAID analizi ile kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların %26,5’ini temsil eden 69 kişi bu ifadeye katılıyorum, %22,7’sini temsil eden 59 kişi bu ifadeye kesinlikle katılıyorum seçeneği üzerinden cevap vermektedir. Bu sonuca göre işletmelerde mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim tarafından karar verildiği görülmektedir.

Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir ifadesini etkileyen unsurlar ise; muhasebe kayıtlarının yönetimin isteği doğrultusunda tutulması ve mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmasıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ülkemizde KOBİ ve KOBİ'lerin muhasebe yapıları ile ilgili literatür incelendiğinde bu konu üzerinde birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmaların spesifik olarak yapıldığı ve KOBİ'lerin finansal muhasebe sistemi, maliyet-yönetim muhasebesi sistemi ve muhasebe bilgi sisteminin ayrı ayrı incelendiği görülmektedir. Bu araştırma ise; KOBİ'lerin finansal muhasebe kültürünün, maliyet-yönetim muhasebesi kültürünün, muhasebe kültürü ve etik değerlerinin, muhasebe bilgi sisteminin geniş bir perspektiften incelenmesini sağlamakta ve araştırmanın önemini artırmaktadır.

Çalışmamızda KOBİ'lerin gelişimi, Türkiye'de ve Dünyadaki KOBİ tanımları, sahip oldukları özellikler ile avantaj ve dezavantajlar, KOBİ'leri destekleyen kuruluşlar, bilgi sistemleri ve alt sistemlerinden olan muhasebe bilgi sistemi, muhasebe yapıları, muhasebe kültürü, muhasebe mesleği ve etik değerler üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Uygulama bölümümüzde ise Elazığ'da üretim yapan KOBİ'lere yönelik anket uygulamasına yer verilmiştir. KOBİ'lere uygulanan bu çalışma ile yeni bir model ortaya koyulmuştur. Bu model ile öncelikle KOBİ'lerin çalışanları ve işletmeleri ile ilgili demografik özellikleri, finansal muhasebe kültürü, maliyet-yönetim muhasebesi kültürü, muhasebe kültürü ve etik değerler ile muhasebe bilgi sisteminden oluşan beş alanla ilgili özellikleri ve bakış açıları ölçülmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırma sonuçları ve öneriler aşağıda verilmiştir.

KOBİ'lerin genelde aile işletmesi olarak kurulduğu görülmektedir. İhtiyaç duyulan sermaye aile ferdi ya da fertleri tarafından karşılanmaktadır. Dışarıdan bir ortağa ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu nedenle kurulan KOBİ'lerin aile işletmesi olma düzeyi yüksek olmaktadır. Aile işletmesi olarak kurulan KOBİ'lerde otorite çatışması, yetkinin bir sonraki kuşağa devrinde anlaşmazlıklar çıkabilmektedir.

KOBİ'lerde işletme sahiplerinin aynı zamanda işletmede yönetici oldukları görülmektedir. KOBİ sahiplerinin işletme yöneticilerini uzman yöneticiler arasından seçmek yerine kendilerinin işletmeye yöneticilik yapmaları pazara bakış açılarını daraltmaktadır. İşletmede yöneticilik yapan, alanında uzman işletme sahipleri için durum tam tersidir. Fakat alanında uzman olmadan sadece işletme sahibi olmaktan dolayı yöneticilik hakkına da sahip olduğunu düşünen işletmelerde bu bir dezavantajdır.

KOBİ'ler tarafından muhasebe bilgilerine gerekli önemin verildiği ifade edilmektedir. Muhasebe bilgilerinin sadece vergisel işlemler için değil işletmenin her aşamasında kullanılacak bir bilgi bankası olarak görüldüğü ve bu nedenden dolayı da gerekli önemin verildiği görülmektedir.

KOBİ'ler tarafından finansal tabloların kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmadığı ifade edilmektedir. Finansal tablolarını kanuni zorunluluktan dolayı hazırlamayan işletmelerin genelde yönetime bilgi vermek amacıyla, planlı ya da talebe bağlı olarak raporlar hazırladığı düşünülmektedir. Finansal tabloların, sadece yasal yükümlülüklerden dolayı hazırlanmadığı işletme kararlarında da gerekli olduğunu düşündükleri söylenebilmektedir.

KOBİ'lerde finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlandığı görülmektedir. Finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanması işletmelerde tekdüzeliğe neden olmaktadır.

KOBİ'ler de kanuni defterlerin işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulduğu belirtilmektedir. KOBİ'ler de ön muhasebe uygulamaları muhasebe birimi tarafından yerine getirilmektedir. Defterlerin tutulması daha çok işletme dışındaki firmalar tarafından yerine getirilmektedir.

KOBİ'lerde muhasebe biriminden elde edilen bilgilerin işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşıldığı belirtilmektedir. İlgili kişi olarak işletmeye ortak olmayı düşünenler, kamu ya da özel sektör kurum ve kuruluşları olabilmektedir.

KOBİ'lerde genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verildiği ifade edilmektedir. KOBİ'lerin maliyet bilgilerini maliyetlerin kontrol edilmesinde, fiyat ve kâr analizlerinde, planlamalarda ve karar alma süreçlerinde kullandıkları düşünülmektedir.

KOBİ'ler de ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi olmadığı belirtilmektedir. Genel olarak alt birim bazında bir yapılanmanın olmadığı görülmektedir.

KOBİ'ler, hammadde ve stok takiplerini muhasebe bilgi sisteminden yaptıklarını belirtmektedirler. KOBİ'ler sistem üzerinden mevcut ve ihtiyaç duyulan hammadde ve stok miktarlarını takip edebilmektedirler. Üretim aşamasında hammadde bakımından sıkıntı yaşamadıkları düşünülmektedir.

KOBİ'ler de muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilginin anında yönetim ile paylaşıldığı belirtilmektedir. Bu durum ani ve beklenmeyen durumlar karşısında yönetimin anında müdahale etmesini kolaylaştırmaktadır.

KOBİ'ler de karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlandığı belirtilmektedir. Maliyet ve yönetim muhasebesi; işletme çalışanlarına, yöneticilere bilgi veren bir sistemdir. KOBİ'ler yeniliklere ve değişimlere açık işletmelerdir ve verdikleri olağan ve yeni kararlarda maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanmaktadır.

KOBİ'ler maliyet analizlerinden elde edilen bilgilerin denetime yardımcı olduğunu düşünmektedirler.

KOBİ'lerde dürüstlüğün muhasebe kuramında büyük önem taşıdığı ifade edilmektedir. Dürüstlük sadece muhasebe kuramında değil her alanda önem taşıyan bir kavramdır. Dürüstlük, hesap verme sorumluluğunun da bir unsurudur. Dürüstlüğü benimseyen işletmelerde denetime etki az olacaktır ve bilgilerin sunulmasında da gizlenecek bir şey olmayacaktır.

KOBİ'ler de muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulduğu belirtilmektedir. Şeffaflık KOBİ'ler ile ilgili şahıslar, kurum ve kuruluşlar arasında sağlıklı işbirliğinin temel şartıdır. Genel olarak ticaret anlayışında mali durumun gizliliği ön plandadır. KOBİ'lerin hesaplarını şeffaf bir şekilde tutmaları kendileri için olumlu bir durumdur.

KOBİ'lerde muhasebe kayıtlarının hesap verebilir şekilde tutulduğu ifade edilmektedir. Hesap verebilirlik iş ve işlem yapanların kaynakların etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesinden, kullanılmasından raporlanmasından, kayıp ve kötüye kullanımının önlenmesinden yetkili ve sorumlu olmalarını ifade etmektedir.

KOBİ'lerde muhasebe biriminde çalışanların işletmenin çıkarlarını korudukları ifade edilmektedir. Muhasebe biriminde çalışanların işletmenin çıkarları yanında kamunun da yararını korudukları belirtilmiştir. Bu ikisi arasında dengenin iyi korunması gerekmektedir.

KOBİ'ler de gelir arttıkça etik değerlere verilen önemin arttığı belirtilmiştir. Bu demek oluyor ki gelir azaldıkça etik değerlere verilen önem azalmakta, gelirin artırılması için etik dışı davranışlara başvurulabilmektedir.

KOBİ'ler de mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetimin karar verdiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda mali tablolar yönetimin isteği doğrultusunda hazırlanmaktadır.

Bir işletmedeki uygulamalar işletmelerin yönetim şeklini belirler, çalışanların davranışları hakkında bize bilgi verir. Muhasebe uygulamaları da bize işletmelerin muhasebe kültürü hakkında bilgi vermektedir. Bu açıdan işletmelerin muhasebe kavramından ne anladıkları, organizasyon şemasında muhasebeyi nereye koydukları, çalışanları, muhasebe biriminde çalışanlara ve elde edilen bilgilere karşı tutumları, çalışanların ve yöneticilerin değer yargıları, beklentileri önemlidir. KOBİ'ler de genel olarak, muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmesine rağmen istenilen her türlü bilginin işletme içinden elde edilemediği görülmektedir. KOBİ'lere yönelik araştırma sonuçlarımız doğrultusunda önerilerimiz ise aşağıda yer almaktadır.

Aile işletmelerinde kurumsallaşma alt yapılarının oluşturulması gerekmektedir. Yetki, görev ve sorumluluklar tanımlanmalı; iş akış süreçleri, görev çizelgeleri oluşturulmalıdır.

Aile işletmesi şeklinde kurulan ve genelde çalışanlarını da eş, dost, akrabadan seçen KOBİ'ler de muhasebe kültüründe formel yapıdan ziyade informel bir yapı söz konusu olacak ve yapılan uygulamalar profesyonellikten uzak olacaktır. Bu nedenden dolayı KOBİ'ler aile işletmesi olarak kurulsalar bile profesyonellikten, uzmanlıktan ödün vermeliylerdir.

Çalışacak personelin seçiminde akraba ilişkilerinden ziyade işe uygunluk, liyakat, kariyer, performans ilkeleri göz önüne alınmalıdır. KOBİ'ler işletmenin her alanında profesyonelliğe gitmeliler ve bunun gereklerine göre hareket etmelilerdir. Etik değerlere sadece gelir arttığında değil yaşamlarının her anında önem vermeli ve etik değerleri benimsemelilerdir.

İşletme büyüdükçe işletmede sahip-yönetici tüm işlere yetiyecek zaman bulamamaktadır. Ayrıca bu noktada bilgi, deneyim eksikliği hissettiği alanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda işin profesyonel yöneticiler tarafından sürdürülmesi gerekmektedir.

KOBİ'lerin kendi bünyelerinde muhasebe departmanlarını kurup dışarıya bağımlılıklarını azaltmaları gerekmektedir. KOBİ'ler de alanında uzman muhasebe birimi kurulduktan sonra muhasebe biriminin alt birimlere ayrılması ve bilgi karmaşasının önlenmesi gerekmektedir.

İşletme dışına paylaşılan bilgilerin ilgili kişilerin ihtiyaçlarına uygun, doğru, açık, anlaşılır, güvenilir, ulaşılabilir olması gerekmektedir.

KOBİ'ler maliyet analizlerinden elde edilen bilgilerin denetime yardımcı olduğunu düşünmektedirler. İşletmenin mevcut durumu ile istenilen durumu arasında sapma olması durumunda maliyet analizleri sapma nedenlerinin mali boyutunu tespiti ve denetime yardımcı olmaktadır.

KOBİ'lerde muhasebe kayıtlarının hesap verebilir şekilde tutulması yanlış karar, eylem ya da işlem ile ilgili sorumluların tespit edilmesini kolaylaştıracaktır.

KOBİ'ler, kamu ve işletmenin karşı karşıya geldiği bir durumda etik kuralları göz önünde bulundurarak doğru olan tarafı seçmelidir.

KOBİ'lerin kendi çıkarlarını üstün tutmaları gelir arttıkça etik değerlere verdikleri önemin artmasına neden olmaktadır. Bu konuda yasalarla gerekli önlemler alınmalı, yapılacak düzenlemeler ile yasalar etik kurallarla uyumlu hale getirilmelidir.

Mali tablolarda var olan yönetimin etkisi ortadan kaldırılmalıdır. Bu etkinin kaldırılmasıyla bir işletmede muhasebe kültürü olarak ifade edilen muhasebe unsurları uygulamalarında, toz pembe görünen her şeyin gerçek durumu ortaya çıkabilecektir.

KOBİ'lere büyük şirketler karşısında rekabet avantajı sağlayacak önemli unsurlar bulunmaktadır. Muhasebe de bunlardan biridir. Muhasebe alanındaki farklılıklar ve yenilikler takip edilmeli ve işletmeye uyarlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Habib, (2005); “Muhasebe Meslek Etiğinde Teolojik ve Deontolojik Yaklaşımları Karşılaştırılması”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c. 10, s. 1, Isparta, 295-300.
- AKGEMCİ, Tahir, (2001); KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Yayını, Ankara.
- AKTAŞ, Ramazan, (2000); “Doğu Anadolu Bölgesindeki KOBİ’lerin Finansal Sorunları ve Çözüm Yolları”, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, c. 10, s. 2, Ankara, 1-32.
- ALKİN, Kerem ve OKAY, Esin, (2008); Türkiye’de KOBİ’lerin Basel 2’ye Uyum Süreci ve Öneriler, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- ALPUGAN, Oktay, (1988); Küçük İşletmeler; Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Genel Yayın No: 125, Trabzon.
- ATILGAN, E., (2011); Karayollarında Meydana Gelen Trafik Kazalarının Karar Ağaçları ve Birliktelik Analizi ile İncelemesi, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- AY, Ünal, (2003); İşletmelerde Etik ve Sosyal Sorumluluk, Nobel Kitabevi, Adana.
- AY, Sema Çınar, (2008); “Türkiye’deki KOBİ’lerin Finansman Sorunları”, Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi (e-dergi), c. 4, s. 1, <http://www.paradoks.org/makale/yil4sayi1/semaay41.pdf> (Erişim: 09.11.2013).
- AYBOĞA, Hanifi, (2003); “Globalleşme Sürecinde Ülkemizde Muhasebe Mesleği ve Meslek Mensuplarının Eğitimi”, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c. 18, s. 1, İstanbul, 327-359.
- AYDIN, İnyet Pehlivan, (2002); Yönetmelik ve Örgütsel Etik, Pegem Akademi Yayıncılık, İstanbul.
- AYPEK, Nevzat, (2001); “KOBİ Finanslama Sürecinde Yeni Finansman Teknikleri”, I. Avrasya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi (23-26 Haziran Bişkek Kırgızistan), Tika Yayınları, Ankara.
- AYVAZ, Mustafa Torun, (1992); Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Teşvik ve Destek Sistemlerinin Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Makro Düzeyde

- Organizasyonu, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- BACKER, Morton ve JACOBSEN, Lyle, E., (1983); Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi, Çeviren. Sadık BAKLACIOĞLU, Beta Basım Dağıtım, İstanbul.
- BALAY, Refik, (2004); “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, c. 37, s. 2, Ankara, 61-82.
- BANAR, Kerim, SÜRMEİ, Fevzi, ERDOĞAN, Nurten ve ÖNCE, Saime, (1998); Muhasebe Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No.963, Eskişehir.
- BAYRAK, Ali Salih ve YILMAZ, Şebnem Koltan, (2009); “Veri Madenciliği Karar Ağacı Algoritmaları ve İMKB Verileri Üzerine Bir Uygulama”, Isparta.
- BENITA, Cox, (2003); “Accountability Lost: The Rise and Fall of Double Entry”, Omega The International Journal of Management Science, Vol 31, Issue 4.
- BIÇAKÇI, F., (2006); Sanayi İşletmelerinde Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Sistemine Geçiş Çabaları ve Bir Uygulama, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- BÜYÜKMİRZA, Kamil, (2003); Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- BÜYÜKMİRZA, Kamil, (2008); Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, (2002); Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, 2. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, (2014); Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, 19. Baskı, Pegem Akademi, Ankara
- CHOI, Jong-Seo, (2001); “Financial Crisis and Accounting Reform: A Cultural Perspective”, Third Asian Pacific Interdisciplinary Research in Accounting Conference (in Adelaide Australia), 15-17 July.
- ÇAMKERTEN, Bayram, (2001); “Türkiye’de KOBİ Destekleme Uygulamaları”, 1. Avrasya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi, (23-26 Haziran, Bişkek Kırgızistan), Tika Yayınları, Ankara.
- ÇELİK, Adnan ve AKGEMCİ, Tahir, (1998); Girişimcilik Kültürü ve KOBİ’ler, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

- ÇELİK, Adnan ve AKGEMCİ, Tahir, (2007); Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ÇETİN, Canan, (1996); Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi, Der Yayınları, İstanbul.
- ÇİMAT, Ali ve LAÇİNEL, Atakan, (2002); KOBİ'lerin Finansman Sorunlarının Çözümünde Risk Sermayesi, Vergi Denetlemeleri Derneği Eğitim Yayınları Serisi, Ankara.
- ÇOLAKOĞLU, Mustafa Hilmi, (2002); KOBİ Rehberi, TOBB ve KOSGEB Ortak Yayını, No:359, Yorum Matbaacılık, Ankara.
- ÇOLAKOĞLU, Mustafa Hilmi ve ACAR, Ufuk, (2006); "Küreselleşme Sürecinde KOBİ'lerin Rekabet Stratejisi ve Kümelenmeler", Gazi Osmanpaşa Üniversitesi, İİBF, 5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, Tokat.
- ÇUKACI, Yusuf Cahit, (2005); "Ekonomik Değer Olarak Bilginin Muhasebe, İşletmeler ve Genel Ekonomi Açısından Değerlendirilmesi", Doğu Anadolu Bölgesi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, c. 3, s. 3, Elazığ, 11-19, <http://web.firat.edu.tr/daum/default.asp?id=87> (Erişim: 04.03.2014).
- DAŞTAN, Abdülkerim, (2009); "Etik Eğitimin Muhasebe Eğitimindeki Yeri ve Önemi: Türkiye Değerlendirmesi", Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c. 26, s. 1, İstanbul, 281-311.
- DEMİR, Musa, (2003); İhracat ve İhracat Teşvikleri, Detay Yayıncılık, Ankara.
- DEMİR, Berna, (2005); "Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Güvenliği", Muhasebe ve Finansman Dergisi, s. 26, Bursa, 147-156.
- DEMİR, Volkan, (2009); "Finansal Raporlama Uygulamalarına İlişkin Farklı Yaklaşımlar", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, c. 9, s.28, Ankara, 73-92.
- DEMİRCİ, Rasih, AKPINAR, Aişe ve ÇEVİK, İzzet, (2001); Avrupa Birliği ve Türkiye'de Esnaf-Sanatkar Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefaret Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği, Ankara.
- DİNÇER, Ömer, (1992); Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- DOĞAN, D. Mehmet, (1996); Büyük Türkçe Sözlük, İz Yayıncılık, 11. Baskı, İstanbul.

- DOĞAN, Deniz Umut, (1999); Yönetmel Kararlar Almada Muhasebe Bilgilerinin Önemi ve İşlevi, (Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- DUMAN, Sedat, (2007); İSO 500 Büyük Sanayi Kuruluşunun Muhasebe Kültürünün Araştırılması, (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.
- EKİNCİ, Mehmet Behzat, (1999); Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Gelişimi ve Finansal Sorunları, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- EKİNCİ, Mehmet Behzat, (2003); Türkiye’de KOBİ’lerin Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları, ASKON Araştırma Raporları:5, İstanbul.
- EKŞİ, H., İ., (2007); Finansal Krizlerin KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri ve Başarılı-Başarısız KOBİ’lerin Kriz Dönemi Stratejileri, (Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta.
- ERÇEL, Gazi, (2000); “Enflasyonu Düşürme Programı ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler”, Ekonomik Forum Dergisi, c.7, s.9.
- ERDOĞAN, Murat, (2002); Finansal Muhasebe, Beta Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN, Melih, (2006); Denetim: Kavramsal ve Teknolojik Yapı, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara.
- ERDOĞAN, Melih ve ERDOĞAN, Nurten, (1999); Muhasebede Bilgisayar Kullanımı, 3. Baskı, Birlik Ofset, Eskişehir.
- ERKAN, Mehmet ve ELEREN, Ali, (2001); “Küreselleşme Sürecinde KOBİ’lerin Yeniden Yapılandırılması ve Bir Model Önerisi”, 1. Orta Anadolu Kongresi, KOBİ’lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları, KOSGEB, Nevşehir.
- GARİH, Üzeyir, (2000); Globalleşme Sürecinde Türkiye, Hayat Yayınları, İstanbul.
- GÖK, Mehmet, (2004); İşgücü Piyasası ve KOBİ’ler, Roma Yayınları, Ankara.
- GÖKÇEN, Hadi, (2002); Yönetim Bilgi Sistemleri, Epi Yayıncılık, Ankara.
- GÖKDENİZ, Ümit, (2005); “İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemine Yaklaşım”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, s. 27, Bursa, 86-94.
- GÜCELİOĞLU, Ömer, (1994); Küçük Ölçekli İşletmelerin KOSGEB’den Beklentileri, TES-AR Yayınları, Ankara.

- GÜMÜŞTEKİN, Gülten Eren, (2004); “İşletmelerde Yönetim Bilişim Sistemleri”, Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, c. 11, s. 1, Manisa, 125-141.
- GÜRDAL, Kadir, (2004); “Yeni Ekonomi Kavramı ve Yeni Muhasebe Anlayışı”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, s. 13, Ankara, 87-110.
- GÜRSOY, Cudi Tuncer, (1999); Yönetim ve Maliyet Muhasebesi, 2. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- HALL, James A. (2008); Accounting Information Systems, Sixth Edition, Cengage Learning.
- HICKS, James O. (1993); Management Information Systems: A User Perspective: Instructor’s Manual to A Company, West Publishing Company, Minneapolis.
- HUMMUIATA, Leila and NUMMELA, Ninna, (2001); “Exporing The Twilight Zone an Attempt to Define a Small Firm”, 15 th conference on researc in Entrepreneurship and Small Firms, Turku School of Business Admistration, Turku, Finland.
- KABAKÇI, Yurdakul I., ODABAŞI, H.F., KILIÇER, K., ÇOKLAR, A.N., BİRİNCİ, Gürkay, KURT, A. A., (2012); “The development, validity and reliability of TRAPCK-deep: A technological pedagogical content knowledge scale”, Computers & Education, 58 (3), 964-977.
- KARABINAR, Selahattin, (2005); Kültür-Muhasebe Etkileşimi Açısından Muhasebe İklimi, Muhasebeye Kültürel Bakışlar, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- KARAGÖZ, Melahat, (2008); KOBİ’lerin Temel Sorunları, Bu Alanda Sağlanan Destekler ve Çözüm Önerileri, Kent Esnaf ve Zanaatkarlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri, 1. Baskı, KAM Yayınları, İstanbul.
- KARAGÜL, Arman Aziz, (2005); “Bilgi Yönetimi, Kurumsal Kaynak Planlaması ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi Çerçevesinde Muhasebe Eğitimi”, Türkiye XXIV. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 27-30 Nisan, Muğla.
- KARAHOCA, Dilek ve KARAHOCA, Adem, (1998); Yönetim Bilişim Sistemleri, Beta Yayınları, İstanbul.
- KARAKAYA, Mevlüt, (1994); Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi, Gazi Kitabevi, Ankara.

- KARCIOĞLU, Reşat, (2000); Stratejik Maliyet Yönetimi: Maliyet ve Yönetim Muhasebesinde Yeni Yaklaşımlar, Aktif Yayınevi, Erzurum.
- KAYA, Nihat ve PEÇEN, Ümit, (1999); Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları, EGS Bank Yayınları, İstanbul.
- KAYRI, Murat ve BOYSAN, Murat, (2007); “Araştırmalarda Chaid Analizinin Kullanımı ve Baş Etme Stratejileri ile İlgili Bir Uygulama”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, c. 40, s. 2, Ankara, 133-149.
- KINAYTÜRK, Zuhâl, (2006); 1990 Yılından Sonra Yaşanan Ekonomik Krizlerin KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri, (Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Isparta.
- KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, (2011); 2011-2013 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, KOSGEB-Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İadesi Başkanlığı, Ankara.
- KOÇ, İdil Özlem, (2008); Türk Kobileri Bugünü ve Geleceği, Arıkan Basım Yayım, İstanbul.
- KORKMAZ, Turhan ve CURA, Gülşen, (2006); “KOBİ’lerin Finansal Olanakları ve Finansal Yapıları: Zonguldak Çaycuma’daki KOBİ’lere Yönelik Anket Uygulaması”, 3. KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi, AB’nin KOBİ Finansmanına Getirdiği Yenilikler, İstanbul Kültür Üniversitesi, 147-157, İstanbul.
- KOTAR, Erhan, (1997); “Muhasebe Denetimi Mesleğinde Ahlakın Yeri ve Önemi”, III. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Muhasebe Denetimi Mesleğinde Yetkiler, Sorumluluklar ve Meslek Ahlakı, İSMMMMO Yayınları, No: 20, 65-91, Alanya-Antalya.
- KOTAR, Erhan ve GÜCENME, Ümit, (1995); “Fransa’daki Muhasebe Sisteminin Avrupa Topluluğu Düzenlemelerine Etkisi ve Uyumu”, Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konumlarından Geleceğine Bakış 500. Yıl, Editör: O. Yıldırım ve diğerleri, TÜRMOB Yayınları, 183-208, Ankara.
- KÜÇÜK, Orhan, (2005); Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- KÜÇÜKSAVAŞ, Nihat, (2006); Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi, 2. Baskı, Kare Yayınları, İstanbul.

- MARŞAP, Berhan, (1996); “Muhasebe Mesleği, Fonksiyonları ve Meslek Mensuplarının Nitelikleri”, Yaklaşım Dergisi, c. 4, s. 37, 119-123.
- MCLEOD, Raymond Jr., (1995); Management Information Systems, Prentice Hall; Seventh Edition, N.J.
- MEMİŞ, Hasan ve SEVER, Erşan, (2001); “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde KOBİ’lerin Değerlendirilmesi”, Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, y. 38, s. 1, 67-83.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer, (1991); Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler, Sevinç Yayınları, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer, (1998); Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ’ler, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar: 10, 4. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer, (1999); İşletme İktisadı, Olgaç Matbaası, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer ve DURUKAN, Tülin, (2004); Girişimcilik ve KOBİ’ler, Gazi Kitabevi, Ankara.
- NOBES, Christopher and PARKER, Robert, (2006); Comparative International Accounting, Ninth Edition, Prentice Hall, Great Britain.
- OECD, (2004); “Türkiye’deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut Durum ve Politikalar”, OECD KOBİ’lerden Sorumlu Bakanlar Konferansı, OECD Yayınları, İstanbul.
- OKTAV, Mete, (1990); Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri, Semin Ofset, Ankara.
- OKTAY, Ertan ve GÜNEY, Alptekin, (2002); Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri, 21. Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC.
- ÖMEROĞLU, Nida, (2003); Muhasebe Bilgi Sistemleri ve Paket Destekli Yapılandırma, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- ÖMÜRBEK, Vesile ve BEKÇİ, İsmail, (2006); “Bilgi Teknolojilerinin Muhasebe Eğitimi Üzerindeki Rolü: Bilgisayarlı Muhasebe Dersi Alan Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, y. 5, s. 18, Bursa, 75-94.

- ÖRTEN, Remzi, (2003); Genel Muhasebe (Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu), 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ÖZBİRECİKLİ, Mehmet ve URAL, Tülin, (2006); Muhasebecilerin Mesleki Kararlarında Etik ve Sosyal Sorumluluğun Önemi Algilama Düzeyleri ve Etiksel Karar Alma Süreci: Türkiye Örneği, Tübitak, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu, Proje No: SOBAG – 104K012.
- ÖZDEMİR, Süleyman, ERSÖZ, Halis Yunus ve SARIOĞLU, İbrahim, (2006); İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi, Yayın No: 2006-45, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- ÖZDOĞAN, Osman Nuri, (2007); Alternatif Bir Finansman Aracı Olarak Angel Finanslama ve Kuşadası'nda Faaliyet Gösteren KOBİ'lerin Finansman Eğilimleri, I. Anadolu Kongresi, Nevşehir.
- ÖZGEN, Hüseyin ve DOĞAN, Selen, (1997); Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunlarının Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma, MPM Yayını, Ankara.
- ÖZGENER, Ş. (2003); "Büyüme Sürecinde KOBİ'lerin Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Nevşehir Un Sanayii Örneği", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s. 20, Kayseri, 137-161.
- ROBERT, Clare B. and SALTER Stephen B., (1999); "Attitudes Towards Uniform Accounting: Cultural of Economic Phenomena?", Journal of International Financial Management and Accounting, Vol. 10, No.2.
- ROMMEY, Marshall and STEINBART, Paul John, (2000); Accounting Information Systems, 8th ed., Prentice Hall, New Jersey.
- ROMMEY, Marshall and STEINBART, Paul John, (2003); Accounting Information Systems, 9th ed., Prentice Hall, New Jersey.
- SABUNCUOĞLU, Zeyyat, (2002); İşletmelerde Çağdaş Yaklaşımlar, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- SABUNCUOĞLU, Zeyyat, (2011); İşletme Etiği, Beta Yayınları, İstanbul.
- SARIASLAN, Halil, (1994); Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları: Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi, TOBB Yayınları, Ankara.
- SARIASLAN, Halil, (2001); "Avrasya ve Türkiye'de KOBİ'lerin Ekonomik Kalkınmadaki Yeri ve Önemi", 1. Avrasya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi, 23-26 Haziran, TİKA, Kırgızistan.

- SARIHAN, Halime İnceler, (1998); Teknoloji Yönetimi, Desnet Yayınları, İstanbul.
- SAVSAR, Cihat, (2005); Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ'ler) Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Yeri ve Önemi, Çorum İlindeki KOBİ'lerde Tanımlayıcı Bir Araştırma, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- SELİMOĞLU, Seval Kardeş, (2006); "Türk Muhasebe Uygulamalarında Etik", Mali Çözüm Dergisi, s. 61, 437-456.
- SEREZ, Murat, (2005); AB Sürecinde KOBİ'lerin Karşılaştıkları Finansman Sorunları ve Çanakkale Örneği, (Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- SEVİLENGÜL, Orhan, (1996); Genel Muhasebe (Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu), Gazi Kitabevi, 5. Baskı, Ankara.
- SMALL BUSINESS SERVICE, (2001); 1. Strategic Opportunities for Small Business in UK., Background Document For Seminer on 11 September, Small Business Service.
- SÜRMEİLİ, Fevzi, (1996); Muhasebe Bilgi Sistemi, No: 115, Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, Eskişehir.
- ŞAHİN, Mehmet, (2000); Yönetim Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- ŞAHİN, Mehmet, (2004); Yönetim Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- ŞAKLAK, Öznur ve BURAN, Yasemin, (2010); Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) Muhasebe Bilgi Sisteminin Önemi, Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu, 21-22 Ekim, Düzce.
- ŞAKRAK, Münir, (2001); "Muhasebe Eğitiminde Amaç Tanımının Değişim Gereği: Fonksiyonel Yönetici ve Çalışanların Muhasebe Eğitimi", XX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 23-27 Mayıs, Antalya.
- ŞENGEZER, Ermukan, (1992); "Türk KOS'u için Uygun Büyüklük Tanımı", Ankara Sanayi Odası Dergisi, s. 115.
- ŞENYURT, Deniz, (1995); Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Avrupa Topluluğunda ve Türkiye'de Teşviki, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

- ŞİMŞEK, Muhittin, (2002); Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları, Alfa Yayınlar, İstanbul.
- ŞİMŞEK, Muhittin, (2004); İş Hayatında Mükemmellik, Hayat Yayınları, İstanbul.
- TEK, Özge, (2012); Çocuk Suçluluğunun Chaid Çözümlemesi ile Değerlendirilmesi, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- TOMUR, Kerem, (2004); KOBİ'ler ve Rekabet Politikası De Minnis Kuralının Rekabet Hukukundaki Yeri, İşlevi ve Uygulama Prensipleri, Rekabet Kurumu, Ankara, <http://rekabet.gov.tr/word/tezler/keremtomur.pdf> (Erişim: 15.04.2013).
- TONUS, H. Zümrüt, (2002); “Temel İnsan Kaynakları Fonksiyonlarında İnsan Kaynakları Bilgi Sistemi Kullanımı ve Önemi”, Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, c. XVIII, s. 1-2, Eskişehir, 22-33.
- TUNCEL, Kürşat, (2000); Risk Sermayesi Finansman Modeli, Dünya Uygulamalarının Analizi ve Türkiye İçin Özgün Bir Model Önerisi, Yayın No: 37, Sermaye Piyasası Kurulu, Nurol Matbaacılık, Ankara.
- TÜZMEN, Kürşat, (2000); “Türkiye’de KOBİ’lerin Dünü, Bugünü, Geleceği Paneli”, ODTÜ, Ankara, www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/019.html (Erişim: 20.05.2013).
- USLU, Şemsettin ve DEMİREL, Yavuz, (2002); “KOBİ’lerde Çalışanların Sorunları Üzerine Bir Araştırma”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 12, Kayseri, 173-184.
- USUL, Hayrettin ve BEKÇİ, İsmail, (2001); “Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Bilgi Sisteminin Sermaye Piyasasında Etkinliğinin Analizi”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, c. 2, s. 1, Sivas, 67-79.
- ÜSTÜN, Rifat, (1985); Yönetim Muhasebesi, 1. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- ÜSTÜN, Rifat, (1992); Yönetim Muhasebesi, 2. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- ÜSTÜN, Rifat, (1997); Yönetim Muhasebesi (Tek Düzen Hesap Planı Uygulamalı), 3. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- VARICI, İdris, (2007); Muhasebe Bilgi Sisteminin Kurumsallaşma Üzerine Etkisi: Orta ve Doğu Karadeniz’deki Kobi’ler Üzerine Bir Uygulama, (Karadeniz

- Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Trabzon.
- YAYLA, Münür ve KAYA, Yasemin Türker, (2005); Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu ARD Çalışma Raporları: 3.
- YEĞEN, Hafize, (1990); Küçük İşletmelerin Başlıca Özellikleri, Sorunları ve Konuyla İlgili Karşılaştırmalı Bir Çalışma, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- YILDIRIM, Oya ve TEK, Nergis, (2004); Finansal Muhasebe, Birleşik Matbaacılık, İzmir.
- YILDIZ, Gülsevil, (2010); “Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, s. 36, Kayseri, 155-178.
- YILMAZ, Beytullah, (2004a); “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Toplumda Üstlendikleri Roller Bakımından Analizi”, Dış Ticaret Dergisi, DTM Yayını, y. 9, s. 33, İstanbul, 141-179.
- YILMAZ, Beytullah, (2004b); “KOBİ’lerin Finansman Sorunlarına Bir Çözüm Önerisi, Risk Sermayesi Finansman Modeli”, Dış Ticaret Dergisi, DTM Yayını, y. 9, s.33, İstanbul, 57-98.
- YÖRÜK, Nevin ve BAN, Ünsal, (2003); KOBİ’lerin Finansman Sorunları ve Finansman Sorunlarının Kaynaklarının Belirlenmesine Yönelik Uygulama, Kalkan Matbaacılık, Gazi Kitabevi, Ankara.
- YÜCEL Hayrettin, (2000); Uluslararası Pazarlara Açılmada Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Rolü, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Yayınları, Ankara.
- ZEGNAL, Daniel and MHEDHBI, Karim, (2006); “An Analysis of the Factors Affecting the Adoption of International Accounting Standarts by Developing Countries”, The International Journal of Accounting, Vol. 41, Issue 4, 373–386.
- http://www.kobi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=133&Itemid=233 (Erişim: 25.04.2013).
- 20.04.1990 tarihli, 3624 sayılı TC Resmi Gazete’de yayımlanan “KOSGEB Kuruluş Kanunu”.

22.04.2009 tarihli, 5891 sayılı TC Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘KOSGEB Yasasında Değişiklik’’.

04.11.2012 tarihli, 790 sayılı TC Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik’’.

20.05.2013 tarihinde yayımlanan ‘‘Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. Uygulama Esasları’’.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

Değerli Yönetici/Çalışan,

Elinizdeki anket çalışması Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans kapsamında hazırlanan ‘‘KOBİ’lerin Muhasebe Kültürünün İncelenmesi-Elazığ İlinde Üretim Yapan KOBİ’lerde Bir Uygulama’’ başlıklı tez konusunun uygulama kısmına yönelik hazırlanmıştır. Çalışmadan elde edilecek veriler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak başka hiçbir kişi, kurum ya da kuruluşa verilemeyecektir. İlginiz için teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Dr. Özcan DEMİR

İrem TANYILDIZI

Aşağıda yer alan ifadelerden kendinize ve işletmenize uygun olanını işaretleyiniz.

1. Cinsiyetiniz?

Bay Bayan

2. Yaşınız?

20-29 30-39 40-49 50’den fazla

3. Öğrenim durumunuz?

İlkokul Ortaokul Lise Ön Lisans Lisans Lisansüstü

4. Hangi bölümde çalışıyorsunuz?

Genel Yönetim Muhasebe Finansman Üretim Pazarlama Diğer (Lütfen belirtiniz)

5. Kaç yıldır bu bölümde çalışmaktasınız?

1 yıldan az 1-5 yıl 6-10 yıl 11-20 yıl 20 yıldan fazla

6. İşletmeniz kaç yıllık bir işletmedir?

1-5 6-10 11-15 16-20 20’den fazla

7. Çalıştığınız işletme aile işletmesi midir?

Evet Hayır

8. İşletme sahibi (sahipleri) aynı zamanda işletmede yönetici midir?

Evet Hayır

9. İşletmenizin hukuki yapısı nedir?

Şahıs İşletmesi Limited Şirket Anonim Şirket Diğer (Lütfen belirtiniz)

10. İşletmenizin faaliyet konusu nedir?

Gıda Makine Sanayi Orman Sanayi Madencilik Diğer (Lütfen belirtiniz)

11. İşletmenizde çalışan kişi sayısı kaçtır?

1-9 10-49 50-249 250 ve üzeri

12. Yıllık net satış hasılatınız hangi aralıktadır?

1.000.000,00 TL’den az

1.000.000,00 TL ile 8.000.000,00 arası

8.000.000,00 TL ile 41.000.000,00 TL arası

41.000.000,00 TL’den fazla

13. İşletmenizde muhasebe faaliyetleri kim tarafından yürütülmektedir?

Firma sahibi İşletmemiz Muhasebe Birimi Muhasebe Firması Diğer (Lütfen belirtiniz)

Aşağıda yer alan ifadelerden işletmenize uygun olanını işaretleyiniz.

1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum

14. FİNANSAL MUHASEBE KÜLTÜRÜ					
14.1 Muhasebe bilgilerine gerekli önem verilmektedir.	1	2	3	4	5
14.2 Finansal tablolar kanuni zorunluluktan dolayı hazırlanmaktadır.	1	2	3	4	5
14.3 Hazırlanan finansal tablolar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmaktadır.	1	2	3	4	5
14.4 Düzenli bir şekilde işletme yöneticilerine yönelik finansal tablolar hazırlanmaktadır.	1	2	3	4	5
14.5 Finansal tablolar işletme yöneticilerinden ziyade kamuoyuna yönelik hazırlanmaktadır.	1	2	3	4	5
14.6 Kanuni defterler işletme dışında bir meslek mensubu tarafından tutulmaktadır.	1	2	3	4	5
14.7 Muhasebe biriminde çalışanlar alanında uzman kişilerdir.	1	2	3	4	5
14.8 Muhasebe bilgileri yorumlanırken uzman kişilerden destek alınmaktadır.	1	2	3	4	5
14.9 Yönetim tarafından alınan kararlarda finansal bilgiler öncelikli olarak dikkate alınmaktadır.	1	2	3	4	5
14.10 Muhasebe biriminden elde edilen bilgiler işletme dışındaki ilgili kişilerle paylaşılmaktadır.	1	2	3	4	5

1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum

15. MALİYET VE YÖNETİM MUHASEBESİ KÜLTÜRÜ					
15.1 Genel muhasebe bilgileri dışında maliyete yönelik muhasebe bilgilerine de önem verilmektedir.	1	2	3	4	5
15.2 Ayrı bir maliyet-yönetim muhasebesi birimi vardır.	1	2	3	4	5
15.3 Üretim raporları düzenli olarak hazırlanmaktadır.	1	2	3	4	5
15.4 Maliyete yönelik bilgiler muhasebe bilgi sisteminden elde edilmektedir.	1	2	3	4	5
15.5 Hammadde ve stok takibi muhasebe bilgi sisteminden yapılmaktadır.	1	2	3	4	5
15.6 Muhasebe biriminden elde edilen her türlü bilgi anında yönetime bildirilmektedir.	1	2	3	4	5
15.7 Karar verme sürecinde maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yararlanılmaktadır.	1	2	3	4	5
15.8 Fiyat ve kâr analizleri maliyet ve yönetim muhasebesi verilerinden yapılmaktadır.	1	2	3	4	5
15.9 Maliyet analizlerinden elde edilen bilgiler denetime yardımcı olmaktadır.	1	2	3	4	5
16. MUHASEBE KÜLTÜRÜ VE ETİK DEĞERLER					
16.1 İşletmemizde etik değerler belirlenmiştir.	1	2	3	4	5
16.2 Dürüstlük muhasebe kuramında büyük önem taşımaktadır.	1	2	3	4	5
16.3 Muhasebe bilgilerinin sunulmasında şeffaflık ilkesine uyulmaktadır.	1	2	3	4	5
16.4 Muhasebe kayıtları hesap verebilir şekilde tutulmaktadır.	1	2	3	4	5
16.5 Muhasebe biriminde çalışanlar etik kuralları benimsemektedir.	1	2	3	4	5
16.6 Muhasebe biriminde çalışanlar işletmenin çıkarlarını korumaktadır.	1	2	3	4	5
16.7 Muhasebe biriminde çalışanlar kamunun yararını korumaktadır.	1	2	3	4	5
16.8 Muhasebe biriminde çalışanlar yanlı davranmamaktadır.	1	2	3	4	5
16.9 Gelir arttıkça etik değerlere verilen önem artmaktadır.	1	2	3	4	5
16.10 Muhasebe kayıtları yönetimin isteği doğrultusunda tutulmaktadır.	1	2	3	4	5
16.11 Muhasebe bilgileri hatasız olarak sunulmaktadır.	1	2	3	4	5
16.12 Muhasebe bilgilerinde yer alan olası hatalar istem dışı gerçekleşmektedir.	1	2	3	4	5
16.13 Muhasebe bilgi sisteminde ahlaki değer yargıları önemlidir (dinsel- vicdani).	1	2	3	4	5
16.14 Muhasebe verilerinin vergi kaybına yol açması istem dışı gerçekleşmektedir.	1	2	3	4	5
16.15 İşletmenin geleceği ve piyasadaki algısında muhasebedeki etik değerler önemlidir.	1	2	3	4	5
16.16 Mali tablolarda hangi bilgilerin yer alacağına yönetim karar vermektedir.	1	2	3	4	5
16.17 Muhasebe politikaları belirlendikten sonra değiştirilmemektedir.	1	2	3	4	5
16.18 Mali tablolarda bilgi sunumunda yönetimin etkisi bulunmaktadır.	1	2	3	4	5

16.19 Muhasebe bilgileri değişen koşullara göre revize edilebilmektedir.	1	2	3	4	5
16.20 Denetimde bağımsızlık önemlidir.	1	2	3	4	5
17. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ					
17.1 Muhasebe bilgileri için kullanılacak teknolojik yenilikler yönetim tarafından desteklenmektedir.	1	2	3	4	5
17.2 Muhasebe bilgi sistemi rekabet avantajı sağlamaktadır.	1	2	3	4	5
17.3 Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgiler diğer birimlerde (pazarlama, üretim vb.) kullanılmaktadır.	1	2	3	4	5
17.4 Muhasebe biriminde bilgi aktarımında sorunlar yaşanmaktadır.	1	2	3	4	5
17.5 İşletmemizde muhasebe bilgi sisteminin alt sistemleri kullanılmaktadır.	1	2	3	4	5
17.6 Muhasebe bilgi sistemi beklenmedik durumlar karşısında uyarı vermektedir.	1	2	3	4	5
17.7 Muhasebe bilgi sisteminden kurum içi raporlar düzenlenmektedir.	1	2	3	4	5
17.8 Muhasebe bilgi sisteminden kurum dışı raporlar düzenlenmektedir.	1	2	3	4	5
17.9 Muhasebe bilgi sistemi hataları önlemektedir.	1	2	3	4	5
17.10 Muhasebe bilgi sistemi hileleri önlemektedir.	1	2	3	4	5
17.11 Karar verme sürecinde, muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerden yararlanılmaktadır.	1	2	3	4	5
17.12 Muhasebe bilgi sistemi yeni teknolojilere uyumlu çalışmaktadır.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Elazığ'da doğan İrem TANYILDIZI; ilk, orta ve lise öğrenimini Elazığ'da tamamlamıştır. 2005 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nde başladığı lisans öğrenimini 2009 yılında onur derecesiyle tamamlayarak mezun olmuştur.

2011 yılında Fırat Üniversitesi Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı'nda Mali Hizmetler Uzman Yardımcısı olarak görev yapmaya başlamış olup aynı yıl içerisinde Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. Mali Hizmetler Uzman Yardımcılığı görevi devam etmektedir.